

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 11

glasilo Planinske zveze Slovenije november 1994

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1994

11

letnik XCIV

izhaja od leta 1895

vsebina

	Množično planinarjenje	465
Marjan Raztresen	Množičnost	466
Danilo Sbrizaj	Sveže markacije na poteh	469
	Paklenica kmalu odprta	471
Lojze Budkovič	Prva slovenska planinska koča	473
Viki Grošelj	K2 - grenko zmagoslavje	477
Ivan Sivec	Triglavski kralj	482
Miro Štebe	Tisočero pirenejskih obličij	485
Janez Kavár	Mednarodni jezik gornikov	491
Dušan Škodič	Tako in drugače na Triglav	492
France Bernot	Vreme na Kredarici v poletju 1994	495
Vida Durn	Na Sveto goro vabi zvon	496
	Odmevi	497
	Iz planinske literature	499
	Društvene novice	503

Slika na naslovni strani: **Ostareli bojevniki na Ogradih**

Foto: Igor Maher

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvorzakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinsek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naročnina za četrto trimesečje leta 1994 znaša 600 SIT, posamezna številka stane 200 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne opovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moskrnič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometenem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

MNOŽIČNO PLANINARJENJE

V Erjavčevi koči na Vršiču je bilo 1. in 2. oktobra letos že 30. srečanje planincev treh dežel, Furlanije-Juljske krajine, Koroške in Slovenije, na katerem je več kot 70 predstavnikov planinskih organizacij iz treh sosednjih dežel predstavilo svoja predvsem naravovarstvena stališča, ki naj bi bila v prihodnje podlaga za delovanje omenjenih planinskih organizacij. Tema letošnjega srečanja je bila namreč »Množično planinarjenje — da ali ne«, o kateri je bil predstavljen iz vsake od treh dežel referat, ki jim je sledila živahna razprava.

DESET SKLEPOV

Na podlagi vsega povedanega na tem srečanju so predstavniki treh alpskih dežel sklenili naslednje:

Hitro spreminjanje življenjskih pogojev v predelih ob vznožju Alp in v drugih evropskih gorah je dokončno zvalo turiste v ta svet. Da bi bila pot do cilja čim krajša in lažja, smo v visokogorskem svetu zgradili avtoceste, žičnice in vse več turističnih naselij. Turizem je postal ena od najmočnejših gospodarskih dejavnosti. Ocenjujejo, da letno obišče Alpe okrog 100 milijonov turistov. Prek množičnih medijev dobivamo sliko o gori kot o kraljestvu svobode, kjer odkrijemo resničnost preprostega, človeškega in naravnega življenja, ki je daleč od otopelega in surovega potrošniškega sveta. V zadnjem času pa postaja vse bolj očitno, da je turizem velika nevarnost za občutljive gorske predele. Množičen obisk in pretirano udobje v kočah kažejo vrsto negativnih vplivov na okolje v gorah in pod njimi.

Planinske organizacije ne morejo na noben način prepovedati zahajanja v gore. Vse bolj jasno pa postaja, da mora vsak obiskovalec gorá bolj razmišljati o lastni varnosti, o vplivih svojega početja na gorsko okolje in delovati tako, da ne bo prihajalo do kvarnih vplivov.

S ciljem, da omilimo ali preprečimo škodljive posledice množičnega obiska v gorah, smo se predstavniki planinskih organizacij Slovenije, Furlanije-Juljske krajine in Koroške dogovorili, da bomo lastne aktivnosti zasnovali na naslednjih stališčih:

1. Planinska društva morajo z vzgajanjem svojih članov širiti zavest o odgovornem obnašanju obiskovalcev gorá. Vzgojno delo prinaša najbolj otipljive rezultate na dolgi rok, največji učinek pa ima pravilna vzgoja najmlajših. Prizadevali si bomo, da najde vzgoja mesto tudi v učnih programih šol.

2. Planinska društva naj ne organizirajo izletov v močno obljudene predele in naj ne vodijo stotin ljudi v krhko naravno ravnotežje.

3. Potrebno je nadaljevati zniževanje standarda ponudbe in kočam, v prvi vrsti v visokogorju, vrniti značaj zavetišč.

4. Planinske organizacije podpiramo prizadevanja za omejitev individualnega avtomobilskega prometa v visokogorske doline. V vsakem primeru moramo preprečiti neposreden dostop do planinskih koč z avtomobili. Pametna omejitev avtomobilskega prometa v gorah bi obenem omogočila odpiranje novih delovnih mest zavoljo potrebne ponudbe prevoznih uslug.

5. Turistični obisk gora je potrebno razpršiti po prostoru in v času. Nove predele, kamor želimo usmeriti ljudi, moramo opremiti s potmi, kartami in vodniško literaturo.

6. Zahtevamo stalno prisotnost in nadzor inšpektorjev tudi v gorskem svetu ter njihovo takojšnje ukrepanje ob opaznih kvarnih posegih v prostor.

7. Prisotne planinske organizacije bodo v bilateralnih stikih, pa tudi v okviru UIAA poskušale sprožiti informacijsko kampanjo v državah nekdanje Vzhodne Evrope. Od tam je v zadnjih letih zaznati množičen obisk Alp in povečane probleme varnosti, spoštovanja okolja in javne ter privatne lastnine.

8. V prikazovanju lepote gorá ne smemo udarjati zgolj idealistične slike gorá in s tem ustvarjati varljivega vtisa, da je lepota lahko dosegljiva in da se k njej lahko zateče vsakdo. Nujno je opozarjanje na težave življenja v tem okolju in na dolžnost slehernega, da ta svet spoštuje.

9. Kadar oblasti načrtujejo posege v gorski prostor ali kadar izdajajo dovoljenja zanje, bi morale pridobiti mnenje planinskih organizacij, ki imajo bogate izkušnje in znanje o vplivih posegov v gorskem prostoru.

10. Planinske organizacije treh dežel bomo spodbujale znanstveno raziskovalne ustanove, da bi skupno raziskovale pojave množičnega obiska gora.

VSAK TRŽNI ZAKON UDARI PO GORI

Sicer pa je na Vršiču vsaka od treh strani predstavila svoje poglede na to vprašanje. Poročevalca italijanskega planinskega društva iz Furlanije, Julijske krajine in Benečije **Cirillo Floreanini** in **Paolo Lombardo** sta med drugim povedala:

»Množični mediji govorijo o gori kot o kraljestvu svobode: v gorah se zbližajš, se vzpenjaš, odkriješ resničnost preprostega življenja, človeškega ali naravnega, ki še vedno očara, ker je daleč od otopenosti in surovosti potrošniškega življenja.

Naval teh množic pa je vse bolj viden v barbarškem početju v dolini, ki smo ga prenesli tudi v gore, v ponižujočem razvrednotenju okolja, kjer se gorski mir Alp zaduši v hrupu, onesnaženem zraku in avtomobilih, namesto da bi ga ohranili s kulturnim odnosom do gorá, z mirnim pogovorom ob pogledu na visokogorske vasi, s počasnimi in umirjenim korakom, ko se vzpenjamo proti vrhu.«

Nato avtorja nadaljujeta: »Ne skrbi nas tisti, ki se sam ali pa še s svojim prijateljem odpravi na vrh gore ali pleza po steni; zanj je gora vprašanje zvestobe in ljubezni, ki sta enakomerno porazdeljeni v življenju s številnimi vsakodnevnimi interesi in v življenju čustev, ko se dotakneš višin. Nekoliko nas skrbi družina, tista povprečna družina, ki ji življenje v gorah pomeni trenutek, ko so lahko vsi skupaj, ko si tudi fizično odpočijejo od tedenskih dolžnosti.

Bolj pa nas skrbi, dosti bolj, skupine, cele množice, ki se nagnetejo v bolj ali manj znanih krajih; v takih množicah so nevzgojeni ljudje, ki trgajo gorsko cvetje, ki so brez pravega občutka, ki se čutijo močne, kadar so brezobzirni v krhkem naravnem ravnotežju, kadar mislijo, da jim je dovoljeno vse.

Gora, nekoč simbol klasičnih dobrin, kot so mleko, živina, sir, danes, v tej gospodarski situaciji, izgublja svoj pomen. Vsak tržni zakon neusmiljeno udari po njej, tudi zato, ker je »kakovost«, osnovno sporočilo o izdelku, postala neke vrste potni list, s katerim industrija ponuja svoje izdelke po konkurenčnih cenah le v široki potrošnji in dobičkanosnih storitvah.«

Avtorja zelo ostro obsodita množice gorohodcev, ki se na višku planinske sezone napotijo v gorski svet: »Ljudje, ki zahajajo v Alpe, niso vzgojeni v duhu patriarhalne avtoritete, tudi mladi ne več v duhu tiste avtoritete, ki je nekoč vladala v šoli; danes je ozemeljska identiteta zabrisana, televizija je danes povsod in vsi bi naenkrat hoteli vse. Kako torej združiti počasen korak življenja v Alpah z divjim ritmom vsakdanjega življenja?

Danes živijo visokogorci od turizma in s turizmom in z vso realnostjo, ki jo tak turizem prinese s seboj. Vendar ni samo visokogorec tisti, ki mora vzgajati množice turistov. Ta lahko vpliva predvsem z zakoni in s prepovedmi, manj pa s svojo omiko, ki je pogosto preveč preprosta, v njej je preveč preprostih vrednot, ki vse bolj neizprosno izgubljajo svoj pomen ali pa so samo še nekje na obrobju. Zato mu morajo pomagati drugi.«

OBNOVA ZAPUŠČENIH PLANŠARIJ

Ko pišeta o tem, kako naj bi to storili, predlagata naslednje:

»Gorniki, ki jih avtomobili v dolini dobesedno dušijo, bi morali omejiti dostop teh avtomobilov. Poskrbeti bi morali za parkirišča, kjer bi pobirali parkirno, na urejenih parkiriščih pa bi uporabnik našel urejene prostore z vsemi potrebnimi informacijami o gorskih poteh, kakšne so te poti, in tako tudi zagotovilo, da ne bo prihajalo do vse pogostejšega vandalizma. Za ljudi iz doline pomeni to nova delovna mesta in nadzor nad avtomobili na gozdnih obronkih, ki ne bodo skrunili narave.

Vse številne zapuščene planšarije, ki jih nihče več ne uporablja za tradicionalno pašništvo, je treba obnoviti. Omogočiti je treba dostop do njih z najprimernejših, oskrbovanih in označenih gorskih poti in jih uporabiti za kmečki turizem ali pa za javno financirana gorska zavežišča. Večina turistov ne hodi več kot dve uri. Če jim ponudimo tako planšarijo, rešimo dva problema: planšarijo ohranimo, s tem tudi nedotaknjene pašnike, hkrati pa omogočimo diskreten zaslužek, čeprav samo začasen. Ne pozabimo, da pomenijo te planšarije idealno linijo »zapor« za brezobzirno obiskovanje najbolj občutljivih območij, kot je srednjegorsko območje, mladi gozd, predledeniški pašniki. Tukaj je največja nevarnost, da uničimo okolje, tukaj je treba zaustaviti brezumno drvenje brez vodstva.

Vedeti moramo tudi, da samo gorjanec lahko dostojno in pametno gospodari v taki planšariji.

namesto komentarja

MNOŽIČNOST

Vsake toliko časa, ko se ne pokaže čisto nobena planinska tema, o kateri bi bilo treba kritično razpravljati, se kdo spet spomni in med planinske ekologiste vseh vrst vrže že ničlikokrat oglodano kost: v slovenskem visokogorju bi bilo treba prepovedati množične planinske pohode, kakršni so, na primer, Sto žensk na Triglav in še nekateri podobni! Nevoščljivi varstveniki predvsem gorske morale, ki jim ni bilo nikoli dano od blizu videti tak pohod, čeprav bi si to želeli, in si ga zato predstavljajo kot grdo lepe sanje, seveda takoj popadejo kost in naložijo kup fraz, ki z resničnimi razmerami nimajo prav nič skupnega.

Človek, ki je kakšen lep poletni dan hodil na Triglav ali z njega, ki je bil na eni od poti iz ene od podtriglavskih planinskih koč mravlji-ca med stoterimi mravljami, bi se smejal

Ne sme bežati pred neobičajno civilizacijo in obiskovalcu lahko približa svojo kulturo in svoje poznavanje kraja, ki je pravzaprav povsem običajno, le da nanj v mestnem vrvežu povsem pozabimo.

Z obnovljenimi planšarijami pa seveda ne bi vzpostavili samo »družbene funkcije«, ampak bi življenju v Alpah vrnilo njegovo pravo podobo, kakršno zahteva turizem.«

V slovenskih gorah tega še ni bilo opaziti, v drugih predelih Alp pa že: »Tako v Dolomitih kot v Julijcih,« sta povedala italijanska referenta, »je opaziti odpor do vzhodnoevropskih jezikov. Mnogi planinci od tod so na hitro ali pa slabo opremljeni, mnoge napisne table ne upoštevajo dovolj. Misliti bo treba na informacijsko kampanjo v državah, od koder prihajajo turisti, preden nastane nov problem, za katerega ne bo kriv samo eden.«

Poleg tega sta avtorja poudarila, da »v poplavi informacij oziroma napotkov za obisk v gorah nihče ne pozabi omeniti udobja, nekatere informacije pa zamolčijo, na kakšne naravne težave lahko naleti turist, ko se povzpne na goro; vsi retorično zaključijo s čudovitim razgledom na vrhu gore, da bi turista prepričali, da je lepota lahko dosegljiva in da se k njej lahko zateče vsakdo.«

PRAVILA IGRE

Michael Jerne, referent planinske zveze za avstrijsko Koroško, je v uvodu svojega referata najprej nanizal nekaj podatkov o »svoji« pla-

ninski organizaciji, o planinski zvezi, ki »je v načelu zveza planincev in ima s tem nalogo, da pospešuje, razvija in predvsem kar najbolj varno oblikuje planinarjenje«. Omenil je, da je avstrijska planinska organizacija v svoji 130-letni dejavnosti ustvarila za planinarjenje odlično infrastrukturo s 13.910 prenočišči in 14.215 gostinskimi sedeži in je s temi zmogljivostmi največji avstrijski hotelir, »iz česar je mogoče videti, kakšne množice hodijo po avstrijskem gorskem svetu«.

Potem ko je dejal, da v prejšnjih časih s pojmom planinarjenja ni bil povezan noben množični šport, planinec pa se je v gore peljal s kolesom ali vlakom, je poudaril, da zdaj nobeno drugo oblikovanje prostega časa ali nobena druga športna zvrst ne nudi toliko možnosti in motivacijskih usmeritev kot planinarjenje, zaradi česar planinski šport vse bolj učinkuje na široke množice in jih privlači, to pa je vzrok za pojav množičnega planinarjenja.

Posebno je po avtorjevem mnenju priljubljenost določenega vrha zelo privlačna za množičnega planinca, kajti »velika in znana imena kot magneti privlačijo neplanince«, takšne gore pa so med drugim Grossglockner, Matterhorn, Dachstein, Triglav, Mont Blanc. »Povzetek vseh teh motivacijskih vzrokov je, da množično planinarjenje vendarle ostaja omejeno na nekatere posebne vrhove in območja,« pravi avtor, ki se pridružuje mnenju svojih italijanskih kolegov, da »je zadnje čase vzrok za vse večje množice v našem gorskem svetu tudi odpiranje vzhodnih meja«.

takim predavateljem: nobene dodatne stotnije ni treba na teh poteh, pa so kljub temu prenatrpane. Ali drugače: ženska ali druga stotnija organiziranih planincev se na teh poteh utopi v množicah pohodnikov, ki romajo na oltar slovenstva. Stotnija takšno pot obremeni popolnoma enako kot sto drugih planincev, ki so v nepreglednih kolonah od zgodnjega jutra do večera na triglavskem menu, nič več in nič manj.

Ko vemo, da množic ne bo nikoli mogoče odvrniti od tistega, kar je največje, najmočnejše in najvišje, je treba takšno problematično množičnost, kot so organizirane stotnije, pogledati še z druge strani. Ali kdo od kritikov take množičnosti ve, da gredo s takšno stotnijo izprašani gorski vodniki, reševalci in zdravniki, od katerih je vsak tudi varstvenik okolja, ki svoje ovčice že v dolini počū, kako je v gorah z odmetavanjem odpadkov, kričanjem, trganjem rož, kajenjem v planinskih kočah, odnašanjem lastnih smeti nazaj v dolino in podobnim, da o varnosti in pijačevanju sploh ne govorimo?

V Domu Planika pod Triglavom smo letos zvedeli zgodbo o skupinici nekakšnih planincev, ki so letošnje poletje prišli v kočo z več kot 30-litrskim sodčkom vina. Še isti večer je deloval tako, da so se fantje najprej stepli med seboj, potem pa so se hoteli še z osebjem koč in drugimi obiskovalci. Taki primeri so tudi sicer med planinci-individualci, med stotimi ženskami in drugimi stotnjami pa jih ni. Toda kadar nanese beseda na množičnost v gorah, nihče ne omenja takih primerjav.

Natančno vemo, da slovenske gore še niso preobremenjene z obiskovalci; preobremenjenih je le nekaj gorskih vrhov, poti in predelov. Kadar govorimo o množičnosti v gorah, naj bi v tej zvezi raje potrkali na planinske vzgojitelje, propagandiste in funkcionarje, da z lastnim zgledom preusmerijo del množičnih planinskih tokov v malo obiskovane gorske predele. Potem te slovenske gore le ne bodo tako množično oblegane — z izjemo Triglava, seveda, ki bo vedno »naj«.

Marjan Raztresen

Potem označi, kaj sploh je množično planinstvo: »Če nismo spoznali pravilnega ravnanja z naravo, če so planinske kočje tako prenapolnjene, da morajo tla v gostinskih prostorih služiti kot ležišča, če je na gorskih vrhovih toliko ljudi, da je varnost močno ogrožena, če so vzdolž planinskih travnikov parkirani avtomobili, če v gorah niso upoštevana pravila igre, kajti nogometno igrišče je primerno samo za dve moštvi in ne za štiri, sicer nastane zmeda, podobno pa velja tudi za planinarjenje, kajti vse ima svoje meje.« Zato avtor meni, da bo obiskovalce treba namensko usmerjati in omenja vsaj dva primera: na Kilimandžaro lahko gre samo določeno število planinskih skupin, na najvišji vrh skupine Gerlach v Visokih Tatrah se je dovoljeno povzpeti samo z gorskim vodnikom, popotniki ne smejo zapustiti pešpoti, pod temi vrhovi pa so avtomobili prepovedani.

Ko Michael Jerne piše, da pomeni v gorah varnost vse, trdi, da se planinarjenja ne da enostavno naučiti od danes do jutri, uspešno in varno planinarjenje pa je v veliki meri odvisno od dobre izobrazbe. »Samo alpinist,« piše, »ki obvlada večino strokovnih področij, je varen planinec. Pravilno izobražen planinec je prav gotovo tisti, ki zna pravilno ravnati z naravo, kar že v veliki meri izključuje množične planince.«

Ob tem posebej poudarja, da so pozitivni samo gospodarski učinki planinarjenja, medtem ko so vsi drugi negativni, »vedno bolj pomembno pa postaja tudi ekološko mišljenje in ne samo ekonomsko«. Planinske organizacije bodo morale v prihodnje »pazljivo opazovati naraščajoče tokove obiskovalcev v gorah in vedno širšo raznolikost dejavnosti v prostem času ter izdelati uporabno strategijo za uspešno usmerjanje obiskovalcev.«

Svoj referat avstrijski referent končuje z besedami, da so »časi, v katerih je **Julius Kugy** osamljen in sam prehodil Julijske Alpe in se povzpel na njihove vrhove, dokončno minili. Vendar se ne ozirajmo nazaj, glejmo pogumno naprej, da bi doživeli še mnogo lepih, z naravo povezanih izletov v gore.«

GROZLJIVI PODATKI IZ TNP

Slovenska referenta na tem srečanju in po svetovanju planincev treh dežel sta bila **Igor Maher** in **Martin Šolar**, ki sta v uvodu povedala, da je postal turizem ena od najmočnejših gospodarskih dejavnosti, saj zadnja leta potuje letno po svetu več kot 550 milijonov turistov, od katerih jih slaba petina odpade na območje Alp, pomemben del turizma oziroma turistične rekreacije pa je tudi gornštvo, saj med drugim gosta mreža označenih in zavarovanih poti ter dobro oskrbovanih planinskih postojank omogoča obisk gorá širokim množicam.

»Pred leti,« sta povedala slovenska avtorja, »je bil obisk Julijskih Alp ocenjen na dva milijona obiskovalcev letno. Analiza obiska v Dolini Triglavskih jezer, skozi katero gre popularna pot na Triglav, je pokazala, da se je ta v zadnjih letih povečal za trikrat do štirikrat in je leta 1992 dosegel 35.000 obiskovalcev. Na dobrem kilometru dolgi obali Krnskega jezera lahko v lepem poletnem dnevu naštejemo preko 500 obiskovalcev oziroma kopalcev v enem dnevu. Na prelazu Vršič, preko katerega pelje cesta iz Zgornjesavske doline v dolino Trente, dnevno pripelje tudi do tisoč avtomobilov, kar povzroča neobvladljivo gnečo. V dolino Vrata, na koncu katere je izhodišče za vzpon na Triglav, se dnevno odpravi tudi preko 600 obiskovalcev. Na žalost je delež nemotoriziranih, torej pešcev, zanemarljivo majhen, komaj 10-odstoten.

Po raziskavi slovenskega javnega mnenja, »nadaljujeta slovenska referenta, »zahaja vsaj občasno v gore 20 odstotkov odraslih Slovencev. Predvsem je med njimi veliko takih, ki gore obišejo samo na vrhuncu poletne sezone, in še to le nekatere popularne točke. Vzpon na Triglav, naš najvišji vrh in narodni simbol, je nekakšna nepisana obveznost vsakega Slovenca, zato so poti in postojanke v njegovi okolici kratek poletni čas pretirano obremenjene. Mnoge kočje se poskušajo prostorsko prilagajati tem konicam, kar pa je nesmiselno početje, saj so večino leta neizkoriščene. Podobno stanje je še na nekaterih atraktivnih ali lahko dostopnih lokacijah (Krnsko jezero, Vršič, Mangartsko sedlo). Mnogi predeli, predvsem obrobni in izvenalpski, pa veliko redkeje doživijo turistični obisk. Značilnost našega gornštva je torej izrazito neenakomerna prostorska in časovna razporeditev obiska gorá.«

USMERJANJE GORSKIH TURISTOV

Slovenska avtorja dasta potem konkreten predlog: »Zapora cest do planinskih koč ali visoko pod gore ne pomeni rešitve, potrebno je ponuditi alternativne, bolj privlačne možnosti.

Če bi povečali privlačnost dolinskih predelov, bi marsikaterega občasnega obiskovalca gorá odvrnili od obiska »modnih« vrhov. To lahko pojasniva na primeru že omenjene doline Vrata pod Triglavom. Na vrhuncu sezone, v poletnih mesecih, bi morala biti cesta v dolino preko dneva zaprta za individualni promet. Redki »pravi« gorniki, ki se na pot odpravijo še pred rojstvom dneva, bi imeli zjutraj prost dostop. Ko bi kasneje prihrumeli »masovni« obiskovalci, bi bil dostop v Vrata možen le z majhnimi avtobusi in kombiji. V vsakem primeru bi morali preprečiti neposreden dostop do planinskih koč (zapornice). Prevozniška dejavnost bi omogočala preživetje mnogim domačinom, kar ni splošna

značilnost množičnega turizma. Dodatne zanimivosti na poti v Vrata, na primer naravoslovno učna gozdna pot, bi marsikoga prepričale, da bi jeklenega konjička pustil na začetku doline in se naprej podal peš. Tudi informacijska središča, muzeji, multimedijske predstavitve in podobno bi dosegli podoben učinek, poleg tega pa bi mnoge obiskovalce usmerili v manj znane in manj obremenjene predele gora, tudi pod vodstvom izkušenih domačih vodnikov.

Tako bi neboleče količinsko omejevali ter istočasno kakovostno usmerjali razvoj turizma.

Turistični obisk je potrebno razpršiti po prostoru, da ne bo omejen le na množično obiskana središča in najbolj atraktivne lokacije. Seveda mora biti ta razpršitev usmerjena glede na ekološke zmožljivosti. Nove predele, kamor želimo usmeriti ljudi, bo potrebno opremiti s »planinsko« infrastrukturo: poti, karte, vodniki, morda tudi kakšna nova planinska postojanka. Nekatere predele smo zavestno namenili strogemu rezervatnemu varstvu, torej zaščititi pred nami samimi. V tem primeru ima narava absolutno prednost pred človekom, drugod pa bo potrebno iskati najboljše kompromise.«

DELO MARKACISTOV PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE V LETU 1994

SVEŽE MARKACIJE NA POTEH

DANILO SBRIZAJ

Slovenski gorski svet obišče letno preko milijon gornikov, domačih in tujih. Med njimi je tudi precej takih, ki niso niti primerno izurjeni, niti opremljeni za visokogorske steze. Zato je planinska organizacija doslej nadelala in zavarovala nekaj sto kilometrov najbolj izpostavljenih in nevarnih poti in smeri v visokogorju. Dela na poteh in varovanjih izvaja peščica strokovno usposobljenih gornikov - markacistov, ki so člani Komisije za planinska pota pri UO PZS. Vsa popravila poti opravljajo brezplačno, enako kot gorski reševalci brezplačno rešujejo življenja ponesrečenih.

V letošnjem letu so bile glavne akcije, na katerih so sodelovali markacisti Komisije za pota pri UO PZS, posvečene obnovi odsekov Slovenske planinske poti. To so bile Suhi dol - Grohot, Koritnica - Sedlo čez Brežiče, Kotovo sedlo - Mangart, Kottliči - Brana, Srenjski preval - Studorski preval in Mlinca - Kepa.

Termini, predvideni za izvedbo akcij, so bili v mesecih junij, julij in avgust, vendar je bila obnova poti na Kepo zaradi zapletov pri organizaciji preložena z junija na september.

Akcije so se pričele v juliju z markiranjem poti Suhi dol - Grohot. Akcijo je izvajala ekipa petih markacistov iz Savinjskega MDO in je bila namenjena popravilu te poti. Trajala je dva dni, na njej pa so opravili posek podrastl in erozijsko zaščito poti (odvodnjavanje), pot pa so tudi na novo markirali.

Verjetno najpomembnejša letošnja akcija je bila praktično popolna obnova poti iz Koritnice do Sedla čez Brežiče in njeno nadaljevanje od Mangarta do Kotovega sedla. Obe akciji sta trajali po sedem dni, prva od 16. do 23. julija,

druga od 23. do 31. julija, skupaj torej 16 dni, na njiju pa je sodelovalo v prvi izmeni osem markacistov, v drugi pa deset (dva nista bila prisotna ves čas akcije). Udeleženci akcije so bivali v lovski koči v Koritnici, ki jim jo je za ta čas brezplačno odstopila lovška družina iz Loga pod Mangartom. Vodja prve izmene, ki je praktično na novo izsekala, markirala in nadelala pot iz Koritnice do sedla čez Brežiče, je bil **Boštjan Rigler**, druge izmene pa **Jože Rován**.

V prvi izmeni so poleg izsekavanja poti in markiranja zvrtili luknje in na novo zabilili 216 klinov in napeli 231 metrov žične vrvi. Pot, ki je bila poprej popolnoma zaraščena in neopazna, je sedaj zopet normalno vidna in prehodna.

Druga izmena pod vodstvom Jožeta Rovana je popravila in na novo markirala pot od Mangarta do Kotovega sedla, kjer so dela pričeli že leta 1993. Na novo so zabilili in zvrtili luknje za 180 klinov in napeli 200 metrov žične vrvi. S tem je dokončana že v letu 1990 pričeta povezava Jalovca z Mangartom.

Žrtvenik

NEŽA MAUER

*V bledem jesenskem soncu
so planine bel, brezčuten oltar.
Žrtve prihajajo same:
iz vzhichenja ali obupa
legajo nanj.*

*Bleščečim stenam ni mar.
Ni bog — oltar.*

Akcija je potekala brez zapletov, predvsem zaradi dobre organizacije in pomoči Letalske brigade TO, ki je s helikopterjem prenesla opremo na prej določena mesta. Malo je nagajal dež, še najbolj pa vročina.

Avgustovske akcije so se pričele 29. julija z akcijo Turska gora-Kotličiči-Kamniško sedlo. Akcija je trajala do 5. avgusta, vodil jo je **Franci Vesel**, na njej pa je sodelovalo devet markacistov, od tega trije le dva dni, ko je bilo potrebno na delovišče znositi ves potrebni material in stroje. Osnovni namen je bila obnova zavarovane poti s Kamniškega sedla prek Kotličev na Tursko goro in dodatno še nadelava prvega varovanja na poti s Kamniškega sedla na Brano. Na akciji so na novo zabili in zvrtili luknje za 193 klinov ter napeli 170 metrov žične vrvi, na Brano pa še dodatnih 8 metrov žične vrvi in 8 klinov. Ena od značilnosti je bila, da so precej spremenili dotedanjo traso in pot na novo speljali po ugodnejši liniji. Akcija je v lepem vremenu potekala brez pretiranih problemov, nagajala je le ena od vrtalk (prekinjal je kabel), na njej pa so sodelovali poleg članov KZP tudi markacisti PD Kamnik.

Druga avgustovska akcija je bila obnova poti Srenjski preval-Studorski preval (na odseku pod Malim Draškim vrhom), ki so jo izvedli markacisti Julijske območne skupine od 13. do 15. avgusta. Tudi pri tej akciji je pomagal s transportom opreme helikopter Letalske brigade TO. Na akciji je sodelovalo osem markacistov, ki so bivali v Blejski koči na Lipanci. Namestili so 11 skupin varoval in na novo zabili ter zvrtili luknje za 88 klinov in napeli 109 metrov žične vrvi. S tem so popolnoma obnovili to lepo, a že precej zanemarjeno pot, za kar se jim je predsednik PD Bled **Janez Petkoš** oddolžil s posebno nagrado.

V septembru je markaciste čakala še obnova zavarovane poti Mlinca-Kepa. Tako je skupina petih markacistov, ki jih je vodil Franci Vesel, v času od 26. do 29. septembra obnovila zavarovano pot z Mlinca na Kepo. Na novo so zabili in zvrtili luknje za 67 klinov ter napeli 36 metrov žične vrvi. Pri delu ni bilo nobenih problemov, zelo dobrodošla pa jim je bila pri transportu opreme in tovora pomoč članov PD Dovje Mojstrana, za kar se jim najlepše zahvaljujejo.

Člani Komisije za pota so poleg teh akcij skupaj z markacisti Podravja, Savinjske skupine in PD Sežana markirali tudi primorski del Slovenske planinske poti od Razdrtega do Ankarana.

Pot so markirali ob sobotah in nedeljah: prvič 7. in 8. junija del od Razdrtega do Senožeč, kjer so del poti markirali povsem na novo,

drugič 18. in 19. junija iz Senožeč na Vremščico in do Škocjanskih jam, tretjič 2. in 3. julija od Škocjanskih jam do Skadanščine, kjer so morali opraviti precej dela na izsekavanju zaraščene trase, četrtrič od Skadanščine do Slavnika, ker so medtem markacisti OPD Koper že na novo markirali ta odsek.

Da so vse te drage akcije lahko nemoteno opravljali, so poleg Planinske zveze Slovenije markacistom v zadnjih letih priskočili na pomoč s svojimi izdelki in finančnimi sredstvi. Zavarovalna družba Adriatic d.d. s pomočjo v opremi, Bayer Pharma iz Ljubljane z autanom, ki se je odlično izkazal proti klopom in muham, Krka Kozmetika iz Ljubljane z zaščitno kremo sun mix za zaščito pred višinskim soncem, Ljubljanske mlekarne iz Ljubljane z alpskim mlekom, ledenim čajem in sirom za okrepčilo, Pivovarna Union iz Ljubljane z delovnimi kombinezoni in osvežilnimi pijačami ter Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije - Letalska brigada TO s helikopterskimi prevozi strojev in opreme na težko dostopna mesta.

Za izkazano pomoč se markacisti vsem najlepše zahvaljujejo, saj bi brez njihove pomoči akcije verjetno izvajali v zmanjšanem obsegu.

Upajo pa tudi, da jim bo kdo pomagal pri obnovi povsem uničene osebne opreme, zlasti planinskih čevljev. Markacisti za delo na akcijah namreč uporabljajo izključno svojo opremo od obleke do obutve, ki je po dveh letih povsem uničena. Če se ta problem ne bo rešil - tu bi lahko pomagale zlasti zavarovalnice - bodo vprašljive akcije v naslednjih letih.

Odlom v Dovškem Gamsovcu

Bila je lepa, ne prehudo vroča avgustovska sobota, šestega avgusta letos. S planinskim tovarišem sva šla v Krnico in naprej proti Kriški steni - ne daleč, ravno toliko, da sva si od blizu ogledala steno, za katero se skriva čarobni svet Kriških podov.

Po povratku s kratkega izleta sva gasila žejo pri Koči v Krnici in klepetala z neznanimi ljubitelji gora, ki so se prepoteni vrnili s Špika. Takrat je zagrmelo-pravzaprav ne zagrmelo: najprej je bilo slišati bobnenje, nato lomljenje, šele nato je grmelo, grmelo... Trajalo je skoraj pol minute, vsi smo otrpnili od strahu, ne od radovednosti. Ozirali smo se v smer bobnenja, to je proti ostenju Škratlince in njenih sosedov. Bili smo

NA VELEBITU STA SE SREČALI PLANINSKI DELEGACIJI DVEH DRŽAV

PAKLENICA KMALU ODPRTA

Zadnji letošnji septembrski konec tedna sta se v planinskem domu na Zavizanu, 1594 metrov nad morjem zgrajenem najvišjem planinskem domu na Hrvaškem, sestali delegaciji Hrvaške planinske zveze in Planinske zveze Slovenije in se dogovorili o nekaterih podrobnostih medsebojnega sodelovanja, ki zadnja tri leta ni bilo tako aktivno kot dolga desetletja pred tem. Hrvaško planinsko delegacijo je vodil predsednik hrvaške zveze **Darko Berljak**, v njej pa so bilo še **dr. Željko Poljak**, urednik Hrvatskega planinarja, glasila Hrvaške planinske zveze (HPS), podpredsednik izvršnega odbora **Vladimir Novak**, član izvršnega odbora **Vladimir Sor**, tajnik **Nikola Aleksić** in član nadzornega odbora **dr. Ante Starčević**, poleg pa je bil tudi predednik komisije za odlikovanja **Mišo Dlouhy**. Slovensko delegacijo je vodil podpredsednik Planinske zveze Slovenije **Janko Mirnik**, v delegaciji pa so bili še član upravnega odbora **Drago Kozole**, tajnik PZS **Janko Pribošič** in urednik Planinskega vestnika **Marjan Raztresen**.

OKUPIRANA TRETJINA VELEBITA

Predsednik HPS Darko Berljak je slovenske planinske kolege seznanil s sedanjim stanjem v hrvaški planinski organizaciji, ko se je od prejšnjih 36.000 članov tudi zaradi okupacije tretjine države in zmanjšanja življenjskega standarda prebivalstva število članstva zmanjšalo na komaj 12.000, vendar se zdaj spet veča

in je letošnja jesen že doseglo številko 15.000. Ob tem je povedal, da se kljub temu število planinskih društev ni zmanjšalo in jih je zdaj včlanjenih v HPS 113. Ustrezno članstvu se je na polovico zmanjšala tudi naklada društvenega glasila Hrvatski planinar na komaj 1100 izvodov za vsako številko, ki izide vsaka dva meseca, od prihodnjega leta pa bo začela revija (po zgledu iz Slovenije, kot je bilo rečeno) izhajati mesečno.

V okviru HPS so v Zagrebu ustanovili podjetje, da bi svojim članom omogočili cenejše storitve in cenejše nakupe planinske, alpinistične in jamarske opreme (na Hrvaškem jamarji namreč nimajo samostojne organizacije kot v Sloveniji, ampak delujejo pod okriljem planinske zveze). Na letošnjem zagrebškem velesejmu je imela Hrvaška planinska zveza svoj prostor z umetno plezalno steno, kar je bilo med obiskovalci deležno največjega zanimanja; tako so šli planinci iz svojih okvirov in se predstavili širšemu občinstvu.

Ob letošnji 120-letnici hrvaške planinske organizacije je izšla knjiga Željka Poljaka »Hrvaška planinska književnost«, poleg tega pa namestavljajo ob tem jubileju muzej v Samoboru preurediti v pravi muzej hrvaškega planinstva.

Ker sta se delegaciji srečali na Velebitu, je predsednik Berljak nekaj informacij namenil tudi tem goram, ki jih je včasih obiskovalo kar precej Slovencev, tako planinskih popotnikov in izletni-

prestrašeni. Sprostile so se notranje sile in energija Škrlatičine gmote.

Ko se je že začelo umirjati in je bil hrušč in trušč manjši, se je v smeri Kriške stene pojavil belo rumen oblak prahu, ki je rastel in se dvigal, kar grozljivo podoben atomski gobi, samo oblike niso bile tako pravilne. Bil je ogromen odlom v Dovškem Gamsovcu. Prah je nekoliko zakril sonce. Po skoraj pol ure se je sprožila še zagozdena skala in slišali smo, kako je »tekel« pesek in manjše skale po že utrti poti. Prah je bilo čutiti v zraku še tričetrt ure po odlomu.

Kakšna sreča, da v ostenju Dovškega Gamsovca ni nadelanih poti, pa tudi v brezpotje zaide redkokateri plezalec.

Na fotografiji se levo spodaj lepo vidi oblak prahu, ki se je dvigal iz globeli za drevjem. Posneto je izpod Koče v Krnici.

Janez Zupan

Hrvaška in slovenska planinska delegacija pred planinskim domom na Zavižanu na Velebitu

Foto: Janko Mimik

kov kot alpinistov in plezalcev. Dejal je, da je južni Velebit ta čas okupiran in za planince torej nedostopen, zato pa poskušajo hrvaški planinci še bolj približati obiskovalcem severni in srednji Velebit. Glede na to, da pripelje na Velebit nekaj cest (marsikatera je kar dobra), se med velebitske vrhove pripeljejo tudi planinski sprehajalci, pa tudi gobarji, kajti na Hrvaškem še ni omejeno nabiranje gob, velebitski gozdovi, ki planinsko in tudi sicer niso zelo obljudeni, pa so gobarska obljubljeni dežela.

RAJ ZA JAMARJE IN PLEZALCE

Na severnem Velebitu so hrvaški jamarji lani odkrili in raziskali najglobljo hrvaško kraško jamo, Lukino jamo, ki je zdaj globoka že 1390 metrov in je po globini ta trenutek na devetem mestu svetovne globinske lestvice. Hrvaški jamarji (med enodnevnim potepanjem po Velebitu letošnjega septembra pa smo videli, da prihajajo tja tudi jamarji iz Italije) so se zato sistematično lotili jamarskih raziskav na Velebitu — in česar koli se zdaj jamarsko lotijo in karkoli takega najdejo, nima ne konca ne kraja. Tako računajo, da je tam za jamarje dela vsaj za 20 let. Vsekakor pa je vhod Lukine jame eden od najlažje dostopnih vhodov v najgloblje podzemne jame na svetu, saj je od tam, do koder se je mogoče pripeljati z avtom, do vhoda v brezno le 20 minut hoje.

Predsednik HPS Berljak je v informaciji za slovensko planinsko delegacijo omenil tudi to, da se je na Hrvaškem stanje na planinskem področju letošnje poletje začelo normalizirati in da

so hrvaški planinci spet začeli obiskovati Alpe, predvsem seveda slovenske, saj imajo njihovi planinci v slovenskih planinskih kočah — enako kot planinci vseh držav, ki so včlanjene v UIAA — enake popuste pri prenočevanjih kot člani Planinske zveze Slovenije.

Za slovenske plezalce je vsekakor pomemben podatek, ki ga je povedal predsednik Berljak, da bo namreč Hrvaška planinska zveza posredovala pri hrvaškem ministrstvu za obrambo, da bi Paklenico spet odprli za turizem in predvsem za plezalske dejavnosti, saj je bila Paklenica pred razpadom Jugoslavije raj za plezalce iz velikega dela Evrope, predvsem še v zgodnjih pomladanskih mesecih, ko so bile stene srednje Evrope še zasnežene in predvsem deževne, v Paklenici pa je bilo že skoraj poletje. V Paklenici, kot je dejal Berljak, sicer že zdaj ni nobenih nevarnosti, vendar tega predela naravnega parka menda ne odprejo iz drugih vzrokov — morda celo zato, da bi pred odprtjem natančno uredili režim varovanja.

ZGLEDI IZ SOSEŠČINE

Na področju planinske dejavnosti želijo na Hrvaškem sploh narediti red, kot je dejal predsednik Darko Berljak. Do konca letošnjega leta bo javna razprava o razvoju planinske organizacije na Hrvaškem, zdaj popisujejo vse planinske nepremičnine in državi, da jih ne bi presenetili kakšni nepričakovani hitri predpisi ali hitri podjetniki, poleg tega hočejo narediti red na področju planinskih storitev, kajti v državi imajo, kot ugotavljajo, kar precej »divjih« planinskih vodnikov različnih kategorij, ki kar uspešno tržijo, čeprav nimajo verifikacije hrvaške planinske organizacije.

Po slovenskem zgledu, kot so poudarili v koči na Zavižanu visoki hrvaški planinski funkcionarji, bodo od prihodnjega leta dalje izdajali svoje planinsko glasilo Hrvatski planinar vsak mesec, s hrvaško televizijo pa se dogovarjajo, da bi začeli — spet po slovenskem zgledu — pripravljati tudi mesečno planinsko TV oddajo.

Slovenska planinska delegacija je svoje hrvaške kolege seznanila z nekaterimi dejavnostmi naše planinske organizacije, ki se skladajo z dejavnostmi planinskih organizacij v drugih alpskih državah, velik del s področja varstva gorske narave.

M. R.

OB 100-LETNICI OTVORITVE OROŽNOVE KOČE POD ČRNO PRSTJO

PRVA SLOVENSKA PLANINSKA KOČA

LOJZE BUDKOVIČ

Pred 100 leti so na obronku Planine za Liscem pod Črno prstjo zaječali tečaji na vratih prve planinske postojanke SPD. Slavnostna otvoritev 15. julija 1894 je bila nadvse odmevna in slovesna.

Po 100 letih pa je pomembni mejnik v razvoju planinstva ostal pozabljen med poplavo jubilejev novega in komaj preteklega obdobja zgodovine slovenskega naroda. Skromni ostanki na opuščeni planini naključnim obiskovalcem nemo sporočajo, da je ta kraj pomembna prelomnica razvoja SPD.

Visoki jubilej mi kot domačinu in vnetemu obiskovalcu že iz ranih otroških let ni dal miru, da zberem nekaj skromnega gradiva, slikovnega materiala in živih spominov na to lično postojanko.

ODPIRA PRVA KOČA SE PLANINSKA

Najbolj izčrpen vir informacij je Planinski vestnik, ki je leta 1895 o gradnji in otvoritvi poročal:

Idejo o gradnji koče je sprožil na seji glavnega odbora 14. 7. 1893 **Josip Ravhekar**, občinski tajnik in gostilničar iz Bohinjske Bistrice. Odbor je sklenil, da se za Črno prst zgradi na Planini pod Liscem »primernejša koča«. Priprave za gradnjo so po zaslugi odborovega pooblaščenca g. Ravhekarja potekale z izredno nagljo. Že dva dni po seji sta bistriška in saviška občina rade volje brezplačno »prepustili svet za stavbišče«.

Prve dni marca 1894 so pričeli delavci sekati les in ga na saneh vlačili na gradbišče. Delo je bilo izredno težavno in zamudno. V okolici namreč ni bilo primernega lesa in so ga posekali »nad uro daleč v najhujših strminah«.

Junija se je pričela prava gradnja. Z razstrelivom in ročnim delom so uredili temelje. Delavci so bili kljub neugodnemu vremenu tako zagnani, da je bila koča pod streho prve dni julija. Izdelana je bila iz debelih, silno širokih plohov in krita s skodlami. Dolga je bila 11,5 m, široka 6,5 m in visoka tudi 6,5 m. Pred vhomom je imela verando, s katere se je vstopilo v kuhinjo

z odprtim ognjiščem. Sledila je 7,5 m dolga in 6,5 m široka soba, v katero je svetloba prihajala skozi tri okna. Soba je bila opremljena s podolgovato mizo, klopmi, stoli in pogradi, na katerih je bilo prostora za 20 ljudi.

Koča je stala na najugodnejšem mestu, varna pred silnimi vetrovi in plazovi, s prekrasnim razgledom na Bohinjsko dolino, jezero in na mogočni Triglav. Gradnja z opremo vred je stala 1008 goldinarjev in je bila zavarovana proti nezgodam pri »Banki Slaviji« za 1300 goldinarjev.

Koča je SPD slovesno odprlo 15. 7. 1894. V soboto se je z opoldanskim gorenjskim vlakom odpeljalo v Lesce nad 50 članov in prijateljev SPD. Na okrašenih vozovih so nadaljevali pot skozi Bled proti Boh. Bel. Tam so izletnike pozdravljali s streljanjem, »nežne roke« pa so jim delile dišeče cvetje. Pred Nomenjem so nekateri hribolazci, ki jim je bila znana lega »Orožnove koče«, kazali novo kočo, ki se je »jako razfočno videla«.

Veselje je prekipevalo do vrhunca, ko so prispeli do slavoloka pred Boh. Bistrico, na katerem je bil prisrčen napis:

»Odpira prva koča se planinska, raduje vsa dolina se Bohinjska!«

Župan in občinski tajnik sta z izbranimi besedami pozdravila izletnike. Boh. Bistrica je bila okrašena s številnimi zastavami. Izletniki so posedali ob šumeči Bistrici, se pokrepčali in pripravili za hojo na Črno prst. Ob 6. uri so odrinili in med 8. in 9. uro srečno prispeli do koče, kjer jih je pričakal društveni načelnik gospod **profesor Orožen**. Pred okrašeno kočo je na dolgem drogu vihrala velika slovenska trobojnica, puške in topiči pa so veselo oznanjali prihod izletnikov.

KOČA, IMENOVANA PO NAČELNIKU SPD

Vstopili so v kočo, kjer so jim »Piparji« postregli s pijačo in jedajo. Tamburaški zbor je igral domače skladbe, pevci so prepevali, pod Liscem so Bohinjci prižgali velikanski kres, ki je čarobno odseval v temno noč. Bil je lep in vesel večer, prvi večer v slovenski planinski koči.

Ponoči je pričelo deževati in tudi zjutraj je lilo kot iz škafa. Opustili so skupinski izlet na Črno prst in pričakali občinskega tajnika g. Ravhekarja, ki je pripeljal še nekaj izletnikov.

Ob 8. uri se je dež unesel in pričela se je slavnostna otvoritev. Besedo je povzel prof. Orožen, ki je z lepimi besedami razložil pomen turisticke, omenil delovanje SPD ter gradnjo prve kočice. Zahvalil se je občini, vsem Bohinjcem, posebno pa tajniku g. Ravhekarju za vodstvo in nadzorstvo gradnje kočice ter za topel sprejem. Nato je odprl kočico. Društveni odbornik g. **Josip Hauptman** je hvaležno podarjal velike zasluge načelnika prof. Orožna za razvoj in napredek društva. V znak hvaležnosti je prvo slovensko planinsko kočico krstil po načelniku SPD »Orožnova kočica«. Izza zagrinjala so prinesli tablo in na njej je bilo pisalo: SPD. Orožnova kočica. 1346 m. 1894. — Zagrmeli so strelji, zaigrali so tamburaši in zapeli pevci. Načelnik prof. Orožen se je zahvalil za priznanje, ki mu bo za vedno ostalo v spominu kot najlepši trenutek v življenju.

Po skupinskem fotografiranju so izletniki ob 10. uri sestopili v lepem vremenu na Bistrico, kjer so obedovali. Popoldne so se poslovili od gostoljubnih Bohinjcev in krasne doline ter se vrnili v Lesce. Po dolini so jih pozdravljali domačini z veselim streljanjem.

Do konca leta 1894 je kočico obiskalo še 23 hribolezcev. V spominsko knjigo je na prvi strani ostalo zapisano:

Na Črni prsti

Na zračni višavi stojim,

Strmim!

Planina za Lisce z Orožnovo kočico

Foto: Fr. Pavlin

*Razgrinja pred mano čarobni se kras,
Smehljajo poljane nasproti se mi zeleneče,
Pozdravlja goric zelenečih me pas,
Pozdravljajo hiše me trgov in mest se blesteče,
Pozdravlja me sinje valovje morja,
Pozdravljajo sive me glave gora.
Dežela slovenska, dežela čudes — bodi zdrava!*

Po kateri radosti oko se solzeče mi plava,

Ko tu na višavi stojim,

Strmim . . .

POSEBEJ OMENJENE DAME

Po tej obširni predstavitvi so novice v Planinskem vestniku kratke in jih po posameznih letih na kratko ponovno povzemam.

Leta 1896 je osrednji odbor sklenil, da kočico znotraj obije z deskami in prestavi pot mimo kočice. Koča ni imela oskrbnika, ključke so imeli vodniki — domačini, zaupnika nadučitelj **Humek** ter poštar **Bevc**, gostilničar **Bec** in župan. Postojanko je obiskalo 15 turistov iz Kranjske. V spominsko knjigo je eden izmed turistov napisal tudi za današnje razmere pomembno ugotovitev: »Vsi politični škreberji na Slovenskem naj postanejo turisti in edini bodo v ljubezni do domovine«.

Naslednje leto je kočico obiskalo 39 turistov, od tega 19 članov SPD. Prvi obiskovalec je prišel 31. 5., zadnji pa 28. 8. Dne 13. 8. je bil v kočici **dr. Karel Mattuša**, vodja deželne banke kraljestva Češkega v Pragi. Koča ni bila oskrbovana. Ključke so imeli župan, občinska tajnik g. Ravhekar, nadučitelj Humek in vodniki **Trojar**, **Lovrenc Škantar** in **Anton Šest**.

Leta 1898 je kočico obiskalo 42 turistov (med njimi je bilo 6 dam). Prekrasna flora je privabila

Ravhekarjeva gostilna na Bohinjski Bistrici, na skrajni desni stoji Josip Ravhekar, občinski tajnik, zaupnik SPD in pobudnik za gradnjo Oroznove koče

tudi dva vrtnarja, in sicer c. kr. dvornega vrtnarja **g. Uherja** ter našega mestnega **g. Heinica**. Gotovo sta se zadovoljna vračala z bogatim plenom z veleznamenite Črne prsti. Želja je povzdignila mladega gospoda do pesniške navdušenosti, da je zabeležil v knjigo:

*Krasna si ti Črna prst,
kjer s krasom večnim se oko naslaja.
Da rasla tu bi vinska brst,
krasnejša bila bi od raja.*

Ključke od koče so hranili na Boh. Bistrici v hišah, na katerih je bil napis »Ključ od koč Slovenskega planinskega društva«.

Pomladi leta 1899 je vodnik našel kočo odprto, manjkalo pa ni ničesar. Gotovo jo je pustil odprto kakšen lovec. Opozarjali so gospode na Boh. Bistrici, ki imajo ključke za koč SPD, da jih ne izročajo drugim, kakor dobro znanim ljudem in takim, ki so imeli s seboj izkaznico. Doslej sta izgubila že dva ključka, za katera poverjenika nista vedela, komu sta jih izročila. Društvo je imelo zaradi take brezskrbnosti le škodo, ker tisti, ki ključev niso vrnili, gotovo tudi pristojbine za uporabo koče niso plačali. Na Črni prsti je raslo obilo pečnic, murk in mnogo drugih redkih in znamenitih cvetic. S prostimi očmi se je zelo lepo videla in natančno razločila Triglavska koča na Kredarici.

»KOLIKOR TOLIKO UDOBJA«

Obisk koče v letu 1900 je bil 44 hribolazcev, od tega iz Kranjske 29, Goriške 2, Češke 9, Gornje Avstrije 1, Dunaja 2, Trsta 1. Koča je bila odprta junija in jo je prvič oskrboval priletan domačin. Izboljšala se je postrežba. Dobile so se konzerve, juhe, pristne kranjske klobase, čaj, kava, pristen dolenski cviček in izbrano črno

vino teran. Zaradi pričakovanega povečanega obiska so popravili pot.

Leta 1901 se je v spominsko knjigo vpisalo 95 obiskovalcev, od tega 53 Slovencev, 20 Čehov, 19 Nemcev, 3 Lahi. Med obiskovalci je bilo 33 članov SPD in 16 dam. 49 obiskovalcev je tudi prenočilo. V koči so namestili ležišča z žičnatimi podlogami in pregradili spalnico na dva dela (posebej za dame). Tudi pot preko planine so prestavili v pobočje in pričeli s pripravami za širitev koče in ureditve sobe pod streho. Kočo je oskrboval **Ravnik** iz Boh. Bistrice.

Odbor je leta 1902 poskrbel, da se je očistila pot do koče in na vrh Črne prsti. Kočo so odprli 28. 6. in za čuvaja-oskrbnika je bila nastavljen Ravnik. Zaupnika v Boh. Bistrici je osrednji odbor pooblastil, da bo koča vedno razmeram primerno nudila obiskovalcem kolikor toliko udobja. Obisk se je povečal zaradi prekrasnega razgleda in flore. Obiskovalci so bili izredno zadovoljni nad vestno postrežbo in čistočo v koči. Poleg vina so točili tudi pivo delniške družbe. Za prevoz v Bohinj so priporočali prevoz s pošto, ki je vozila v Bohinj dvakrat na dan, in sicer zjutraj ob petih in popoldne ob 16. uri.

Leta 1903 je kočo obiskalo 74 hribolazcev (12 dam), in sicer 50 Slovencev, 13 Čehov, 11 Nemcev. Kočo so odprli 1. 7. Prvi obiskovalec je prišel 6. 7., zadnji pa 4. 9. Oskrbnik je bil A. Ravnik. Pri delu mu je pomagala njegova hči. Hribolazci so bili z oskrbo izredno zadovoljni. Veliko obiskovalcev je hvalilo razgled s Črne prsti. V tej navdušenosti je marsikdo tudi zajahal Pegaza, pri čemer so bili negotovi v sedlu.

ZANIMANJE TRŽAŠKE PODRUŽNICE

Leta 1904 je obisk narasel na 165 obiskovalcev, od tega 108 Slovencev, 22 Čehov, 20 Nemcev, 7 Lahov in 8 ostalih. Med njimi je bilo 63 članov SPD ter 38 dam. Oskrbnik je bil

Pogled z opuščene poti na Črno prst proti Planini za Lisicem — desno se dobro vidi temelji kočice

Foto: Lojze Budkovič

ponovno Ravnik. Obiskovalci so se ponovno laskavo izražali o ličnosti in snažnosti v koči. Dva Nemca iz »rajha« sta se z vodnikom ustavila na povratku s Črne prsti. Silno sta bila zadovoljna nad redom in čistočo. Oštevala sta vodnika, zakaj ju ni peljal prenočevat v Orožnovo kočico.

Leta 1905 so kočico odprli 25. 6. Oskrboval jo je A. Ravnik. Vpisanih je bilo 140 obiskovalcev, med njimi 81 Slovencev, 16 Čehov, 38 Nemcev, 2 Laha in 3 drugi. Obisk je upadel, ker so odšli domala vsi uslužbenci h gradnji železnice.

Naslednje leto so kočico povečali in zgradili vodnjak z izvrstno vodo. Otvoritev razširjene kočice je bila 5. 8. Kljub neugodnemu vremenu se je zbralo veliko turistov, tako da jih je moralo večje število prenočiti v dolini. Na dan otvoritve se je vreme popravilo in navsezgodaj so odšli na vrh Črne prsti, okrašeni z najlepšimi planikami. Od vseh strani se je slišalo radostno ukanje. Zaradi nepredvidnosti se je pri nabiranju planik ponesrečil **g. Martelanc** (maturant tržaške realke). Po pomoč so poslali oče in njegovi prijatelji. Rešili so ga planinci, oskrbel pa **dr. Vacek**.

Leta 1907 je v PV skromna zabeležka, da je do 21. 7. obiskalo kočico kar 140 oseb, med katerimi je bilo 37 dam (Bohinj se je odprl z železnico — op. pisca). Vabili so prijatelje lepih razgledov in prelepe flore.

Sledi zatišje in šele leta 1914 zasledimo članek, da se je 24. 5. na vrhu Črne prsti zbral

Osrednji odbor in odbor Tržaške podružnice SPD z namenom, da opravi stavbni ogled za kočico, ki jo je želela zgraditi tržaška podružnica. Izvršili so tudi odmero zemljišča. Na povratku so se ustavili pri Orožnovi koči in pregledali notranje ter ostale dele, ki bi bili uporabni pri gradnji planinskega doma na vrhu Črne prsti.

Leta 1921 so dobili turisti Orožnovo kočico popolnoma izropano in razbito. Društvo jo je prekrilo s škodlami in izvršilo nujna tesarska dela, da so kočico zasilno zaprli.

Naslednje leto so popravili poškodovane dele, postavili nov štedilnik in uredili skupna ležišča. Kočica je bila odprta 9. 7. in oskrbovana. Ob otvoritvi so Primorci priredili izlet na Črno prst, da z vrhov zopet pogledajo na nesrečno, iz rok iztrgano jim domovino. Udeležba je bila številna. Vsakomur se je milo storilo, ko je moral stopajoč na vrh Črne prsti prekoračiti novo mejo, ki vodi po grebenu, in se spominjal načrtov, da na vrhu postavijo večjo kočico.

Leta 1928 je bila kočica odprta od 28. 6. do 1. 10. Obiskalo jo je 431 obiskovalcev, med katerimi je bilo 319 Slovencev, 65 Nemcev, 32 Hrvatov, 4 Srbi in 11 ostalih.

NEPOJASNJENE OKOLIŠČINE POŽARA

Zadnji zapis o Orožnovi koči zasledimo v PV leta 1934 in 1935, ko je poročal o 40-letnici otvoritve. Kočo so leta 1934 temeljito obnovili in 2. 9. je **prof. Janko Mlakar** bral sv. mašo ter podal zgodovino kočice in z njo združenega planinstva. Leta 1935 se je 14. 7. zbralo na tej krasni, v zadnjih letih bolj zanemarjeni posto-

janki lepo število planincev. Na proslavi je govoril in maševal Janko Mlakar. Pomen obletnice je strokovnjaško zajel predsednik **dr. Pretnar**. Živi spomini na Orožnovo kočo so glede na oddaljene dogodke dokaj blede. Na žalost je smrt pokosila generacijo domačinov, ki bi nam povedala veliko zanimivega o utripu Orožnove koče. Kljub temu ostaja lep spomin na izjemnega oskrbnika **Franca Smukavca** in njegovo ženo **Francko**, ki sta dolga leta pred 2. svetovno vojno zavzeto oskrbovala kočo. Veliko »hecov« in zdravega humorja je bilo pod njeno streho. Vojno viхро je koča pričakala v dobrem stanju in založena z razno opremo je bila v izdatno

pomoč partizanom pri gradnji skrivališč. Tudi nemška obmejna straža se je v poletnem času krajša obdobja nastanila v koči. Leta 1943 ali 1945 je v nerazjasnjenih okoliščinah pogorela. Po vojni so jo mislili obnoviti. Pod planino so že posekali in založili les, vendar do obnove na žalost ni prišlo.

Tako kakšnih 50 let na terasi levo od sirarnice na Planini za Liscem ostanki zidovja pričajo o koči, ki je odigrala pomembno vlogo v razvoju SPD, potem pa ostala pozabljena. Upajmo, da se ji bomo vsaj Bohinjci oddolžili s skromnim obeležjem, ki bo mimoidoče opominjalo na pomen zapuščenih razvalin.

ŠE ENA NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

K2 — GRENKO ZMAGOSLAVJE

VIKI GROŠELJ

Kadar **Viki Grošelj**, slovenski alpinist, ki ima še vedno namen priplezati na vrhove vseh 14 osemtisočakov, kolikor jih je na našem planetu, ni v gorah ali na odpravah, piše o svojih gorniških doživetjih, največ v najvišjih gorah sveta. Te pozne jesenske dni bo tako spet izšla njegova nova knjiga: založba Colibri iz Ljubljane bo izdala Grošljevo delo »K2 — grenko zmago-slavje«, v kateri avtor seveda opisuje to, kar napoveduje naslov, plezanje na drugo najvišjo goro sveta. Njemu je sicer uspelo, odprava je bila v celoti uspešna, vendar se je končala s tragedijo, ko je na gori ostal njen član **Boštjan**

Na poti proti taboru 4, v ozadju gore Tibeta

Kekec, medtem ko se je alpinist **Zvonko Požgaj** vrnil z vrha, vendar z izredno hudimi omrzlinami po rokah in nogah. Viki Grošelj je bil torej spet priča tragedije, kot se mu je to zgodilo že večkrat na prejšnjih odpravah.

Grošljeva knjiga o slovenski odpravi na K2 bo nekoliko večjega formata, obsegala bo 150 strani, v njej bo 80 barvnih fotografij in bo opremljena tudi s povzetkom v angleščini.

Z dovoljenjem avtorja objavljamo odlomek iz te knjige, ki bo skoraj gotovo dosegla prodajni uspeh njegovih prejšnjih. (Op. ur.)

***

Naslednji dan smo končno vsi v bazi. Vihar divja že šesti dan. Popoldne v jedilnici naredimo načrt, kako naprej. Zvone in Boris sta tako

poškodovana, da ju bo potrebno evakuirati s helikopterjem. Slovenski del odprave je svoje aktivnosti na gori zaključil, David in Goran pa sta po temeljitem premisleku izrazila željo, da bi še enkrat poskusila. Spoštujemo njuno odločitev in sklenemo naročiti nosače 30. junija. Tako jima ostaja dovolj časa za en resen poskus. Tomaž bo moral predčasno zapustiti bazo, da bo uredil letalske karte za pot proti domu, sam pa bom organiziral nosaški transport in čiščenje baze. Če bo šlo po sreči, bomo namesto 4. avgusta doma že sredi julija.

Nor, vlažen veter s severa nosi napol dež, napol sneg po dolini navzdol. Ta veter iz Tibeta je vedno prinašal lepo vreme, sedaj pa niti tega ne več.

Rezultat celonočnega divjanja severnika je podrt kuhinja, toda ko s končno jasnega neba posije sonce, se tudi veter začne umirjati. Včeraj sta Tomaž in Rado oblikovala in izdelala spominsko ploščo za Boštjana in danes jo bomo odnesli na pokopališče gore K2.

Južni greben K2 se proti dolini še enkrat dvigne v lepo goro z imenom Angelus, potem pa se dokončno spusti na ledenik. Le nekaj metrov nad njim se malo razširi in prav ta prostor so že pred desetletji izbrali za mesto, kjer bodo pokopavali najdene žrtve gore, izginulim in vsem, ki so ostali na gori, pa v spomin pustili spominska obeležja. Američani, ki so leta 1939 na istem

mestu postavljali prvo obeležje, niso mogli niti slutiti, kako veliko bo postalo to pokopališče na strehi sveta.

Malo čez deseto krenemo navzdol po morenskem robu in nato čez ledenik proti desni. V dobre pol ure smo v znožju grebena. Med rahlim vzpenjanjem nanj — glej čudež! Sredi samega ledu in skal naletimo na mah in drobno cvetje, kot da bi se narava po svoje hotela pokloniti žrtvam mogočne gore.

Že smo pri prvih spominskih ploščah. Skoraj po vrsti si slede od prvega, Američana **Dudleya Wolfa** iz leta 1939, do Mehičana **Adriana Beniteza** iz leta 1992. Kot 29. smrtna žrtev v zgodovini gore se jim je 15. junija pridružil še naš **Boštjan Kekec**.

Kako žalosten je mimohod ob ploščah! V spominu mi z globokim spoštovanjem odzvanjajo svetovno znana alpinistična imena: **Nick Estcourt, Tadeusz Piotrowski, Renato Casarotto, Wojcieh Wroz, Alan Rouse** . . .

Boštjanovo ploščo s klinom pritrdimo v skalo in zraven položimo slovensko zastavo in križ. Potem se spoštljivo odmaknemo in s Tomažem poveva vsak nekaj besed . . . »Boštjan, radi smo te imeli in ne bomo te pozabili. Veliko si prispeval k temu, da nam je uspelo. Hvala ti za vse in oprost. Res ti nismo mogli pomagati . . .«

Spoštljivo, svečano in otožno je na tem pokopališču na grebenu. Zrak je poln spominov

Preminul je prof. dr. Eduard Rabofsky

Petnajstega junija 1994 je na Dunaju za posledicami srčne bolezni preminul pravnik, univ. profesor **dr. Eduard Rabofsky**, ki smo ga poznali zlasti udeleženci posvetov o varnosti v gorah v Kaprunu.

Od mladih nog je bil aktivist delavskega gibanja. V vihnih časih Avstrije med obema svetovnjima vojnama se je izučil za avtomehanika, bil pogosto brez službe in prestajal tudi grozote nacističnih zaporov in justice, ki so ugonobili mnogo njegovih prijateljev in brata. Verjetno ga je po drugi svetovni vojni prav to usmerilo v študij prava, ki ga je z doktoratom zaključil že leta 1948, nakar se je posvetil pravu, zlasti pravni problematiki kmečkega in delavskega sloja, boju proti vojnemu hujskaštvu in rasizmu. Do smrti je ostal pobornik za človekove pravice. Mladinec napredno usmerjenega združenja Prijateljev narave je postal že davnega 1925. leta in se je kasneje razvil v dobrega alpinista. Nedvomno si je prav kot gornik izoblikoval izhodišča za kasnejše intenzivno delo pri oblikovanju načel in institucij varnostne kulture v gorah.

Priložnost se je ponudila po hudi nesreči v plazu v Radštatskih Turah leta 1965: že leto dni

kasneje je v sodelovanju z Delavsko zbornico v Salzburgu ustanovil Avstrijski kuratorij za varnost v gorah, katerega tajnik in znanstveni vodja je bil dolga leta. Kuratorij je leto za letom prirejal posvete v Kaprunu, ki jim ni bilo para nikjer na svetu; v dveh desetletjih in pol so se znašle na dnevnem redu najrazličnejše za napredek in varnost gornikov in smučarjev nadvse zanimive teme. S sodelavci je poskrbel, da je vsebina referatov ostala ohranjena v zbornikih, ki danes niso nič manj zanimivi in poučni kot nekoč.

K njegovim dosežkom in zaslugam lahko štejemo tudi ustanovitev Katedre za gorske nesreče v Salzburgu in Instituta za plazove v Innsbrucku; trdno je bil prepričan, da nesrečam zgolj s pripovedovanjem in priložnostnimi komentarji, čeprav pravilnimi, ne moremo biti kos. Iskal je mehanizme nastanka in učinkovite prijeme za preprečevanje nesreč.

Ob njegovem odhodu se doktorja s hvaležnostjo in spoštovanjem spominjam kot eden izmed njegovih znancev iz Slovenije. Ostal nam bo v spominu kot naklonjen prijatelj in učenik, čigar delo in prijemi so bili zgled, ki je prispeval tudi k našim petim posvetom na temo Gore in varnost in k našim prizadevanjem za varnost v gorah.

Pavle Šegula

Pokopališče pod K2

Foto: Viki Grošelj

na plezalce iz najrazličnejših predelov sveta, ki so svoj zadnji mir našli tu v osrčju Karakoruma. Kar ne morem in ne morem oditi. Prebiram obledele napise in se zatopim v spomine. Težko sem prišel na ta kraj in težko odhajam z nje-ga.

K2 se zavija v oblake, tu, tri tisoč petsto metrov nižje, pa je še vedno sončno in toplo. Kako drugačen je kljub žalosti, ki nas prevzema, dan, če je vreme lepo!

Tomaž gre jutri na Concordio k pakistanskim vojakom naročit helikopter, saj je Zvonetovo fizično in psihično stanje vse slabše. Čim prej ga moramo spraviti od tod. Boris je nekoliko boljši, a tudi zanj bo helikopter veliko olajšanje in odrešitev, Goran in David pa gresta po večerji navzgor v zadnji poskus. Da bi se jima le vse srečno izteklo!

Zjutraj imamo vsi polne roke dela. Zvone ne more več hoditi, zato je Rado iz prežaganega soda posebej zanj izdelal nekakšen akri čoln. Tomaž je že navsezgodaj odšel na Concordio, sam pa grem očistit snega pristajališče za helikopter, ki leži kakih dvesto metrov pod tabo-rom, in obnovit veliko črko H, ki je z belimi kamni izpisana sredi helidroma.

Ob dvanajstih Tomaž sporoči, da obstaja možnost, da helikopter prileti še danes. Takoj smo na nogah, kajti dan je res lep in najmanjšo možnost moramo pričakati pripravljene. Zvone-ta z akri čolnom odvlčemo do helidroma, Boris se s pomočjo palic privleče sam, v priprav-ljenosti pa je tudi Damijan. S seboj imajo le najnujnejše ter nekaj povojev in zdravil.

Člani drugih odprav — v teh dramatičnih dneh, ko smo bili tako zaposleni z goro, se jih je pod nami nabralo pet ali šest — tudi pridejo navzgor.

Sam preučim smer vetra in postavim zastavico s trakom. Pilot bo pristajal z vetrom v nos in od zunaj mu moramo ponuditi čim boljšo asisten-co. Zaradi višine več kot pet tisoč metrov so pi-loti nervozni in jasno je, da mora vse teči stoo-dstotno gladko. Drugače lahko vse propade. K sreči je dan čisto jasen in z minimalnim vetrom.

Malo čez tretjo zaslišimo ropot helikopterja. Nizko se dviga po dolini navzgor, točno nad morenskimi robom, na katerega zgornjem delu smo. Preletí nas in se obrne. Z razdalje kakih deset metrov od mesta pristanka ga z medna-rodno določenimi znaki usmerjam na ploščad. Kljub temu, da se s pilotom še nikoli nisva vide-la in se najbrž nikoli več ne bova, odlično sode-lujeva in v prvem poskusu se na določenem prostoru dotakne tal. Elise divje bobni in na pilotov znak planeta dva moža, noseč Zvoneta na rokah, do helikopterja. Vkrcata ga na zadnji sedež in isti hip se helikopter dvigne. Uspelo je! Jekleni ptič zdrsne proti dolini, mi pa se obje-mamo od veselja. S tem, da je Zvone odpeljan, smo rešeni morda nepremostljivih težav pri transportiranju.

Veselje se še ne poleže, ko spet zaslišimo ropot motorjev. Približuje se že drugi helikopter. Več kot ene osebe ne upajo pobrati v teh višinah, zato so v akcijo poslali kar dva. Nekaj trenutkov kasneje se vsa nevarna akcija ponovi, le da tokrat ne gre čisto gladko. Pilot se odloči za pristajanje v snežni kotanji poleg he-

Gaz proti Concordiji, v ozadju osemtisočak Broad Peak

lidroma in zadnji hip mu z mahanjem dopovem, da tam ne bo šlo. Končno se v divjem hrumenju še enkrat dvigne ter poskusi na določenem mestu. Tokrat je v redu in minuto zatem mi tudi Boris pomaha z zadnjega sedeža helikopterja. Tudi v drugo je uspelo! Člani drugih odprav se vesele z nami in Vim, vodja nizozemske odprave, me povabi na čaj. Verjetno se ne bodo vrnili po zdravnika Damijana, ker ni poškodovan.

Čaj je ravno gotov, ko spet zaslišim hrumenje motorja. Stečem navzgor proti helidromu, kar mi duša dá. Z druge strani prihiti Damijan in oba sva ravno pravi čas na mestu. To je prvi helikopter, tisti, ki je odpeljal Zvoneta. Spet se odlično ujameva. Gladko pristane. Damijan se vkrcja in pilot mi ob dviganju prijateljsko pomaha. Opravljeno je! Ves zadihan, a presrečen se odmajem navzdol. Čaj je še dovolj topel. Malo se še pogovarjamo z Nizozemci in moram reči, da so na moč simpatični.

Sonce se počasi spušča za Angelus, ko se s **Stipetom Božičem** vračava navzgor. **Tomaž Jamnik** se bo s Concordie vrnil šele zvečer. Čez dan ali dva bo odšel proti dolini urejat letalske karte, sam pa bom poskrbel za evakuacijo baze, ki se bo začela 30. junija. Vse je, sedaj ko smo poskrbeli za Zvoneta in Borisa, videti toliko lažje. Čez mesec dni bomo doma.

V naslednjih dneh so se dogodki spet odvijali z veliko hitrostjo. Davo in Rado sta želela zdaj tudi zaradi lepega vremena uresničiti vsaj del svojih želj in načrtov. Rado je skušal sam preplezati Česnovo smer v južni steni gore, a ga je globok sneg ustavil na višini 6200 metrov.

Davo, ki si je tako želel spusta na smučeh, se je odločil, da se bo poskusil smučati z Rame v južno steno. V zgornjem delu naj bi smučal po Česnovi smeri, potem pa pod seraki do Poljske smeri ter po njej nadaljeval do znojža. — Njegov drzni načrt se je, žal, končal sto metrov pod Ramo, ko je osem ur zaman iskal smuči, ki jih je na to višino prinesel pred viharjem. Velike količine novega snega in veter so jih za vselej skrili v nedra velike gore. Kljub temu, da smo mu vsi še kako želeli uspeh, pa smo se po svoje oddahnili, ko se je potrt, a živ in zdrav vrnil v bazo. Njegov načrt je bil res izjemno tvegan.

David in Goran sta 23. junija zjutraj iz štirice krenila proti vrhu. Kratek zdrs in poškodba gležnja sta Davida že po dobri uri prisilila k vrnitvi. Goran je nadaljeval. Veter in lepo vremo v zadnjih dneh sta mu pripravila odlične razmere in nekaj čez enajsto je dosegel vrh. V bazi smo bili presrečni, saj je tako postal prvi Skandinav, ki je stal na K2. Žal mu je prihajajoče neurje močno oviralo sestop in napovedovalo novo dramo na gori. Tri dni smo v negotovosti stiskali pesti, da bi se vse dobro izteklo, tri noči so potekle bolj ali manj brez spanca, 25. junija pa je nazadnje hudo izčrpan, a brez ozeblin in poškodb le pritalav v bazo. S tem dnem so se vse naše aktivnosti na gori dokončno končale.

V dnevih, ki so sledili, smo se v otožnem miru pripravljali na odhod v dolino. Med nami in člani drugih odprav so se spleta številna znanstva in celo prijateljstva. Med sedmimi odpravami s člani iz več kot dvajsetih držav smo zaradi uspeha na gori uživali velik ugled. Večina od njih je šele tu v gorah Karakoruma podrobneje

zvedela kaj več o majhni Sloveniji, še ne dvo-milijonski deželici na obrobju Vzhodnih Alp. Kar verjeti niso mogli, da se tako majhen narod ponaša s tako velikimi uspehi in dolgoletno alpinistično tradicijo. Veliko jih je obljubilo, da nas bodo prišli pogledat tja na sončno stran Alp. Svoje je pridala še naša gostoljubnost, saj smo za vsakega obiskovalca vedno našli nekaj prijaznih besed in skodelico čaja.

Devetindvajsetega junija popoldne so začeli prihajati nosači. Poleg osebne opreme in tiste, ki bo uporabna na kateri od prihodnjih odprav, smo pripravili še tri tovore odpadkov, ki jih nis-mo mogli sežgati.

Odločili smo se, da bomo bazni prostor zapustili čimbolj čist. Žal smo naslednje jutro zgroženi ugotovili, da je petdeseterica nosa-čev, ki je prišla po tovore, čez noč »pridelala« za nove štiri tovore odpadkov. Konzerve, em-balaža, stare cunje, pokvarjeni gorilniki, prazne plastenke za kerozin in še na desetine vrst najrazličnejših smeti je ležalo okoli njihovih zaslinih prenočišč. Šele na ostre besede in celo grožnje zveznih oficirjev drugih odprav so nosači vendarle vsaj malo pospravili za sabo, ne vedoč natančno, zakaj jih pravzaprav oštevajo. Ekološko ozaveščanje domačinov bo, kot je videti, še zelo dolga in naporna naloga.

Člani odprave so skupaj z nosači odhajali navzdol, sam pa sem se pri Nizozemcih ustavil na čaj in se poslovil od plezalcev, s katerimi smo v zadnjih dneh delili vse dobro in slabo.

Zadnji sem odšel navzdol. Korak je bil počasen in negotov, saj sem velik del sebe puščal pod to magično goro. Na Concordiji, preden sem zavil po ledeniku Baltoro navzdol, sem še dolgo zrl nazaj na mogočno, nezemsko visoko piramido. Veselil sem se vračanja, pa vendar težko odhajal. Opazoval sem drzne grebene gore, ki so se dvigali v nebo, dokler jih niso začele ovi-jati megle. Kot da je gora sama hotela olajšati slovo. Šele ko so oblaki počasi zagnirili tudi vrh, sem vstal in odšel. Megleni zastor se je spustil nizko na ledenik.

Dnevi sestopnega marša so bili eno samo hrepenenje po domu. Vse je teklo brez zapple-tov. Vsak dan smo srečevali nove in nove od-prave, ki so odhajale v karakorumska prostran-stva svojim ciljem naproti.

Šesti dan sestopa smo dosegli travnato, z drevjem poraslo oazo pod vasjo Askole. Makadamska cesta se je iz doline vzpenjala čisto do nas. Štirje džipi so že čakali na nato-varjanje opreme. Naslednje jutro naj bi nas odpeljali proti Skarduju. Izplačal sem nosače, uredil še zadnje obveznosti in malenkosti. Ku-har je prinesel čaj, nosači so se razšli. Sonce je počasi tonilo proti zahodu.

ln takrat me je obšla nekakšna sladka žalost. Jutri bomo v Skarduju. Odprave je nepreklicno

konec. Za nekaj časa ne bo več jutranjega poležavanja v topli spalni vreči, krmežljivih oči pri zajtrku in napornega privajanja utrujenih mišic na vsakodnevni ritem hoje. Za nekaj časa ne bo več pogledov proti čudovitim vrhovom in nekje globoko v srcu začenjanja novih načrtov. Kmalu se bom spet vpletel v ritem vsako-dnevnega življenja, ki mi po eni strani veliko daje in pomeni, po drugi pa bi za vselej rad ži-vel takole, nekje na poti z gorá ali proti njim. Kar obstal bi v tem čustev polnem trenutku.

Zadnjo noč, ležeč na prostem pod bleščecimi zvezdami karakorumskega neba, sem se v mislih dotaknil obrazov prijateljev in splezal-cev, brez katerih sem se s preteklih odprav vračal domov. Spomin je silovito oživel. Najprej na **Ang Phuja**, sirdarja, ki je omahnil na zahodnem grebenu Everesta leta 1979. Potem na **Nejca Zaplotnika** in **Anteja Bučana** ki ju je leta 1983 pred mojimi očmi zasul plaz na Ma-naslujju. In **Dimeta Ilijevskega**, ki je v tistem bolj begu nazaj v življenje kot pa sestopu z vrha naredil neko drobno napako in za vselej izgubil — na Everestu leta 1989. Pa na **Marijo Frantar** in **Jožeta Rozmana**, ko smo se leta 1991 v taboru 3 na Kangčengdzengi tako prijazno poslovili, ne sluteč, da se vidimo zadnjič.

Sedaj pa še Boštjan, ki za vedno ostaja na rami Gore gorá 7750 metrov visoko . . .

Kako sem si zaželel, da bi bili takrat ob meni! Da bi skupaj strmeli v zvezde, čutili toplino zemlje in se ob pojemajočem večernem ognju pogovarjali o preteklih doživetjih in prihodnjih načrtih! Tako pa ostajajo z menoj le v mojem srcu in spominu. Le v srcu in spominu bomo lahko skupaj sanjali sanje in hodili naprej po poteh, ki smo jim zavezani.

Malo snega v Švici

V Švici je bilo zadnjih sedem zim najbolj revnih s snegom od začetka rednega spremljanja vre-menskih razmer leta 1683. V študiji Švicar-skega nacionalnega sklada za spodbujanje znanstvenih raziskav imenuje bernski zgodovinar za podnebje **Christian Pfister** to serijo »enkratno«. »V zadnjih 311 letih, verjetno pa celo v zadnjih 700 letih,« pojasnjuje znanstvenik, »ni nikoli toliko zim zapored padlo in nasploh ležalo tako malo snega kot v letih od leta 1988. Zime so se otopile v takšnem ob-segu, da to »presega normalne skoke«, doku-mentirane v preteklosti. Ob vrednotenju zgo-dovinskih klimatskih podatkov raziskovalnega programa »Spremembe podnebja in naravne katastrofe« so ob tem ugotovili, da je število dni z nepretrgano snežno odejo v švicarskem sredogorju v zadnjih sto letih splahnelo od povprečno 60 na komaj približno 20 dni letno. Kot možen vzrok za to, da snega ni, omenjajo raziskovalci vremena učinek tople grede.

TRIGLAVSKI KRALJ

IVAN SIVEC

V založništvu Družine je sredi letošnjega poletja izšla več kot 200 strani debela knjiga enega od najbolj plodnih piscev sedanjega časa Ivana Sivca, sicer novinarja — urednika v Radiu Slovenija, ki ji je avtor dal naslov Triglavski kralj. Že naslovna stran knjige z Aljaževo silhueto na severni steni Triglava natančno pove, o čem in predvsem o kom pripoveduje knjiga: to je v prvi osebi pisan romansirani življenjepis triglavskega župnika Jakoba Aljaža, v katerem je sicer prerez iz njegovega vsestransko bogatega življenja, vendar je v knjigi posvečenega največ prostora tistemu delu Aljaževega življenja, po katerem je najbolj znan — planinstvu. Na zelo poljuden način so v knjigi opisani najpomembnejši dogodki iz Aljaževega goriškega življenja in predvsem vsi njegovi gospodarski podvigi na Triglavu in okoli njega, predvsem še zidave okoli takrat popolnoma ponemčene najvišje slovenske gore.

Z dovoljenjem avtorja, ki je knjigo posvetil »nadaljevalcu Aljaževega dela, dovškemu župniku Francetu Urbanju«, ponatiskujemo iz te nove slovenske knjige za planinsko knjižnico poglavje o Aljaževem prvem vzponu na Triglav, ki bo bralce Planinskega vestnika nemara spodbudilo k branju celotne knjige. (Op. ur.)

PRVIČ NA TRIGLAVU

V času najvišjega poletja leta 1887 sem si nekega jutra na Dobravi rekel na ves glas:

»Zdaj pa je tega dovolj! Kot kakšna opraviljivka sem. Samo blebečem in blebečem, kako je na Triglavu lepo, na vrhu pa še nisem bil. Danes ali nikoli!«

Mati so pritekli za mano vsa v skrbeh ter vili roke:

»Jakec, nikar! Triglav je hudobna gora. Te ne bo več nazaj...«

»Kaj še!« sem se moško odrezal. Tedaj sem bil pač že čez štirideset in si nisem pustil vsega reči, pa tudi Jakec mi je že šel na živce. »Vsak petelinček se že hvali z vzponom na Triglav, le sam moram tedaj vedno pogledati v tla. Šel bom, in konec besedi!«

Mati so bili tako jezni, da mi niso hoteli pripraviti niti popotnice. Pozneje pa sem zvedel, da so šli v cerkev prižgat svečo — za mojo srečno vrnitev s Triglava. Se pravi, da so čutili, da bom res šel od blizu pogledat kralja planin.

Šel sem naravnost k Šmercu v Mojstrano, kjer so imeli spisek vseh gorskih vodnikov. Imel sem veliko srečo, da sem naletel na samega

starega Šmerca, ki mu je bila znana vsaka skala, vsak kamen na poti navzgor. Tisto, da je šel petstokrat na Triglav ali vsaj do Kredarice, namreč ni bilo zvito iz trte.

»No, pa pojdiva!« je rekel stari Šmerc. »Od petstokratič naprej tako in tako več ne štejem... Pa vendarle reciva, da grem danes petstoprič... Se pravi prvič... Me boste plačali samo kot vodnika ali tudi kot nosača?«

Bil sem tako razburjen, da sem mu plačal oboje, kaj pa sem hotel drugega. Malo se mi je zamalo zdelo, da dela iz tega tak velik posel, toda pozneje sem te ljudi znal spoštovati, pa tudi plačati, kajti res so opravljali izjemno delo.

»Za Slovence imam popust,« mi je dejal Šmerc, ko sva drobila pot skozi Kot navzgor.

»Pa tega ne povejte nobenemu — Nemcu!«

Kajpada me je s tem takoj pritegnil, veliko tudi zato, ker sva se že na samem začetku poti ustavila ob napisu:

»Triglavsweq.«

Na tabli pa je bilo s prav tako velikimi črkami napisano:

Dve šoli za gorske vodnike

Šola za gorske vodnike ENSA v Chamonixu deluje že od leta 1943. V njej je zaposlenih 40 inštruktorjev, ki pa niso zaposleni ves čas. Letno se prijavi približno 120 kandidatov za gorske vodnike, od katerih jih sprejmejo le okoli 40. Vsak kandidat, ki želi pristopiti k preizkusu sposobnosti, mora imeti v zadnjih nekaj letih opravljenih 40 zahtevnih vzponov. Preizkus sposobnosti oziroma nekakšen sprejemni izpit poteka poleti in traja štiri dni. Sestavljen je iz plezanja v skali do VI+ stopnje s težkimi čevlji, hoje po ledeniku in plezanja v ledu in snegu. Kandidati, ki jih sprejmejo, običajno sami krijejo solnino, ki znaša okoli milijon tolarjev. Tečajniki se kasneje večinoma zaposlijo kot gorski vodniki in učitelji smučanja. Zimsko šolanje se začne februarja in traja tri tedne. V tem času predelajo vso teorijo. V marcu nadaljujejo smučanje, ki traja dva tedna. Julija in avgusta nadaljujejo s skalno, ledno in kombinirano plezalno tehniko.

Nato prekinajo šolanje za dve leti, v tem času pa opravijo prakso kot vodniki.

Šolanje nadaljujejo dve leti kasneje v aprilu. Najprej imajo enotedenski tečaj smučanja. Junija in julija imajo tečaj plezanja, ki traja štiri tedne, od tega namenijo en teden za obisk neke druge alpske dežele, na primer Švice ali Italije.

Kandidati nimajo zaključnega izpita, ampak se njihovo znanje sproti ovrednoti in oceni. Po

»Das ist Alpenvereinweg.«

V tistem času so v naših planinah kraljevala le tuja društva: nemško avstrijsko društvo Alpenverein ali na kratko DÖAV in pa avstrijski Turistenclub, ki je pospeševal turistične pohode tudi v gore. Sam sem bil član slednjega kluba, ki je bil vendarle naklonjen tudi nam, Slovencem, nemško-avstrijsko planinsko društvo pa se je delalo, kot da so planine samo nemške. V časnikih je celo pisalo, da je Triglav »kralj nemških planin«.

Šmerca sem natančno povprašal, kako on gleda na to, pa mi je možakar, čeprav v letih in drugače nešolan, zelo pametno odgovoril:

»Triglav je slovenska gora in pikal Je pa res, da jo hočejo imeti Nemci za svojo. In jo bodo tudi imeli, če jih bomo kar gledali, kako postavljajo table ob poti na Triglav in kočje pod vrhom Triglava . . .«

Tistega dne mi je Šmerca na široko odprl oči. Bilo je res! Kjerkoli je bilo kaj napisano ob poti, je bilo v nemščini, pa tudi vse kočje so imele nemška imena.

»Treba bi bilo osnovati slovensko planinsko društvo . . .« me je spreletelo pred vrhom. »Navsezadnje je bilo med tistimi, ki so zavzeli Triglav v preteklosti, že veliko Slovencev . . .«
»Res veliko. Sam sem vodil že pred desetletji

na ducate imenitnih Slovencev tu gori čez, z znamenito **Kadilnikovo** družčino vred . . . A kaj, ko smo Slovenci tako počasni. Poglejte, gospod župnik, Angleži so ustanovili svoje turistično planinsko društvo že pred petdesetimi leti, Švicarji pa kmalu za njimi. Nemci ga imajo že dobrih deset let, Avstrijci pa tudi niso veliko za njimi . . . Samo slovenskega kluba še nimamo, pa ga bi bilo treba imeti!«

Spomnil sem se svojega profesorja **Kandernala**, ki je bil po rodu Čeh, kako mi je sam pripovedoval, da je šel že pred desetletji z nekim vodnikom na Triglav, gori pa je pustil steklenico z naslednjim sporočilom:

»O, najvišja gora, zedini vse Slovane!« Vidiš, sem si rekel sam pri sebi, celo Čeh je imel več ponosa v sebi kot mi. To misel sem povedal tudi mojemu vodniku.

»O, gospoda Kandernala sem pa dobro poznal. Enkrat sem ga tudi jaz peljal na vrh Triglava. Bil je sloke postave in zelo slabo je videl. Brez očal je bil kot slepa kura. Na vrhu Triglava so se mu tako zarosila očala, da je mislil kar na pamet stopiti proti skalam in — v nič! Zadnji hip sem ga ujel za rokav. Potem pa mi je za božič, v zahvalo, da sem mu rešil življenje, vedno poslal čestitko.«

Hodila sva in hodila, vmes pa tako klepetala, da sva se kar naenkrat znašla pred kočjo. Odprli so

zaključku šolanja dobi kandidat naziv vodnika in je usposobljen za samostojno vodenje.

Učni program v šoli ENSA je na ravni poklicne šole, tečajniki pa imajo možnost nadaljevati šolanje na katerikoli univerzi, seveda če to žele.

Po grobem izračunu traja šolanje za gorske vodnike v ENSI 700 ur, tolikšno število ur pa naj bi po novem imeli vsi tečaji za gorske vodnike po Evropi, prav tako tudi pri nas, kjer je novi program že pripravljen.

Francozi se radi pohvalijo, da imajo edino nacionalno šolo za gorske vodnike na svetu. Morda malce pretiravajo, je pa prav gotovo res, da imajo njihovi vodniki mnogo več dela kot njihovi kolegi v Italiji, Švici, Avstriji in še kje.

Pri nas o pravem profesionalnem gorskem vodništvu sploh ne moremo govoriti. Navajam nekaj najpomembnejših razlogov, zakaj pri nas ni mogoče, da bi vodniki postali poklicni:

- ker so pri nas skoraj na vse vrhove speljane dobro varovane in markirane poti,
- ker je planinsko vodništvo odlično organizirano in zaradi razpisanih skupinskih izletov ni potrebe po individualnem najemu vodnika,
- ker potekajo pri nas skoraj v vseh večjih krajih alpinistične šole,
- ker vodenja po domačih gorah v tujini ne pagiramo dovolj,

Ob koncu bi še želel primerjati šolanje naših gorskih vodnikov s šolanjem francoskih v ENSI.

V Franciji so v začetku s selekcijo izbrali najprimernejše kandidate in jih v nekaj letih

izšolali za vodnike. Po mojih izkušnjah s šolanjem gorskih vodnikov je potekal pri nas popolnoma drugačen postopek. Po začetnem izboru kandidatov so tudi med šolanjem skrbeli za dodaten osip. Po nekaj letih je šolanje končala le četrtnina kandidatov. Nekateri so odpadli tudi po petih letih. To kaže v preteklosti na povsem neresen in neprofesionalen pristop k šolanju gorskih vodnikov pri nas. Kako je s tem danes, ne vem, upam pa, da se stara praksa ni obdržala.

Zanimivo je tudi primerjati število vzponov, ki jih je potrebno opraviti pred šolanjem. V Franciji jih morajo kandidati imeti le štirideset, pri nas pa kar 230 (!) v zadnjih petih letih, to je približno 46 vsako leto. Polovica od teh mora biti zahtevnih.

Zanimivo bi se bilo vprašati, ali je raven našega alpinizma res tako zahtevno, da smo morali uvesti tako zahtevne kriterije. In kakšni so ti kriteriji? Namenjeni so kandidatom, ki so bili pripravljeni zadnjih pet let preživeti vsak vikend v gorah in si letno lahko privoščijo pet do deset tur v Centralnih Alpah ali na odpravah. Niso pa preveč naklonjeni tistim, ki opravijo maloštevilne, vendar zelo zahtevne ture.

Ali morda želi naša podkomisija za gorske vodnike izšolati gorske vodnike tipa supermen ali želi le, da bi bilo novih gorskih vodnikov vse manj?

jo teden dni pred tem, do nje pa sta bili speljani kar dve poti — iz Krme in iz Kota. Ko sva pripihala prav do kočice, bi me skorajda vrglo nazaj, tako sem bil presenečen. Nad vrati je z velikimi črkami pisalo:

»Deschmannshütte!« Zraven pa spet, da je kočico postavil nemški Alpenverein.

»Vidite, tu je Deschmannshütte, na drugi strani je Maria Theresia Hütte, le kakšnega slovenskega imena ni nikjer . . .« mi je šepnil Šmerc previdno.

Stopila sva dva koraka naprej ter potrkala na vrata.

Nobenega odziva ni bilo, čeprav se je po sukljanju dima iz dimnika videlo, da so v koči ljudje.

»Guten Tag!« naju je pozdravil namrščeni oskrbnik, ko sva sama vdrta v kočico. »Ist das Weg heute sehr schwer?«

Nalašč sem odvrnil po slovensko:

»Je kar šlo . . .«

Kot bi odrezal, se je oskrbnik zavrtel na petah naokrog in zanj nisva več obstajala. In to kot edina gosta na tej velikanski višini pod Triglavom.

»Greva naprej! Tu še niso vzeli lekcij iz gorskega gostoljubja!« sem rekel vodniku Šmercu in takoj sva zapustila negotoljubno kočico.

Na vrh Triglava sva jo udarila po tedaj znani poti čez triglavski ledenik na sedlo med Malim in Velikim Triglavom, od tam pa na vrh.

»Pot je grda, pa tudi klinov ni nič. A se pride, če je človek dovolj vztrajen.«

Čeprav se mi ni vrtelo v glavi, vam lahko povem, da je bil vzpon zelo zoprn. Brez Šmerca bi bil lahko ostal za vedno v steni.

Ko sva prišla prav do samega vrha, sem zajokal od sreče.

»O, moj Triglav, ti naš kralj!« sem pokleknil na tla in zmolil tri očenaše in zdravemarije za srečo slovenske domovine.

Šmerc mi je pozneje dejal, da so ljudje na vrhu počenjali marsikaj: eni so ukali, drugi jokali, tretji so peli od sreče, nekaterim pa se je tako zavrtelo v glavi, da niso bili več prisebni.

»Pa je tole res vrh Triglava?« tudi sam nisem mogel verjeti, ko sem prišel malo k sebi.

»Je. Tangle je stala pred leti lesena piramida, triangulacijska točka, a jo je odnesel vihar. Sicer pa se više ne da priti, ne naprej ne nazaj . . .«

Zabolelo me je v dno srca, da ni bil vrh niti označen. Po svoje pa je bilo morda tako še bolje: če bi bil označen, bi bil tako in tako spet v nemščini.

»Visok je tale Triglav, visok!« sem rekel svojemu vodniku zaneseno.

»Ja, veliko ga gleda iz zemlje. Ampak, gospod župnik, vi ne veste, koliko ga je še v zemlji!« se je znal pristno po ljudsko pošaliti Šmerc.

»In vse do morja se vidi . . .« Bilo je tako jasno in čisto vreme, da se mi je res zdelo, da vidim za tisočeriimi griči pravo jadransko modrino.

»Na to stran do morja, na to pa do Velikega Kleka in še dlje,« mi je ves v zanosu razkazoval bližnje in daljne vrhove. »Pravijo, da je Triglav zato kralj planin, ker se z njega vidi po sto in več kilometrov daleč. Kot bi pasel svoje ovčice pod sabo. Kaj takega ni nikjer drugod. So mi rekli Švicarji, da je v njihovih Alpah lepo, ampak na Triglavu je lepše, ker je tak čudovit razgled . . .«

Bila sva si tako blizu s Šmercem, da sem mu povedal tudi tisto, kako sem slišal v mladosti Triglav — govoriti!

»Ja, to pa ni nič izjemnega . . .« mi je čisto resno odvrnil vodnik. »Če se znaš gori približati s posebnim spoštovanjem, ti naklonjenost vrme s takšnim duševnim stanjem, kot bi bil v nebesih . . . Tudi sam sem bil že nekajkrat prav po božje blažen . . .«

Vidite, kaj takega mi ne bi znal povedati niti najbolj učen doktor v Ljubljani!

Takrat sem sam pri sebi sklenil dvoje: da prinesem na vrh Triglava ploščico s slovenskim imenom, da je tu vrh slovenskega kralja planin in da se bom sem gor vračal vsako poletje vsaj enkrat. Z vodnikom ali brez njega. Zdelo se mi je, da bi pot tudi sam zdaj hitro našel, pa čeprav še ni bilo nobenih oznak po skalah, kot so jih delali po Švicu za boljše prepoznavanje poti. Nazaj sva šla deloma po isti poti, pozneje pa po drugi.

»Gor se čez Mali Triglav še pride, nazaj pa je pot še grša, zato pojdiva raje naokrog.«

Prišla sva — o, groza! — spet do nemške kočice, do Maria Theresia Hütte.

Ko so videli, da govoriva samo slovensko — nalašč se nisem hotel meniti po tuje — so naju že na pragu odslovili.

Morala sva čez greben nazaj do Dežmanove kočice nad Krmo. Tam naju je zalotila noč. Ni nama preostalo drugega, kot da sva tam prenočila. Tudi sam sem se bil primoran toliko ponižati, da sem moral v nemščini poslušati oskrbnika, kako svečano je bilo ob odprtju kočice pred dobrim tednom.

»Skoraj sto navdušenih nemških planincev je bilo tu!« je dejal oskrbnik ter pokazal na nemški grb nad vrati, češ, to smo pa mi.

Tako me je zazeblu v srce, da se nisem ogrel vse do jutra. Ponoči se mi je bledlo, da je prišel nad slovenske dežele velik potres in da je vse skupaj zmlel v brezno.

»Saj bo res tako, če sami ne bomo nič storili . . .« sem svoje sanje zjutraj razložil Šmercu.

»Ni pravih ljudi na krmilu,« mi je odvrnil. »Na čelu države imamo same Nemce in Avstrijce ter nekaj podreptih nemškutarjev. Slovenci smo navadna raja.«

»Ampak čas bi že bil, da bi se prebudili. Tudi v hribih!« sem jezno udaril po mizi, plačal »Rechnung« ter jo pobral slabe volje domov.

Zame sta bila to najbolj čudna dneva v življenju: doživel sem veličasten vzpon na našo

najvišjo goro, hkrati pa sem občutil v globino svojega srca najbolj poniževalni odnos tujcev na domači zemlji.

»Saj sem ti rekla, Jakec, da ne lezi tako visoko gor!« so me oštevali še mati, ko sem jim povedal, da so najvišje slovenske planine v nemških rokah.

»To je naša usoda . . .« so menili mati. »Če ne bi bilo duhovnikov, bi bile takšne tudi nižine. Tako je in tako bo!«

»Pa ne bo!« sem poskočil. »Vsak Slovenec bi moral storiti kaj, da bi se to spremenilo. Ali smo na svoji zemlji svoj gospodar ali nismo?!«

»Ježešmarija, saj te bo kap!« so se ustrašili mati, ko so me videli tako jeznega in vsega zariplega.

Sam pri sebi sem sklenil, da bom sam glede tega storil vsaj toliko, kolikor se za pravega ljubitelja planin, ki nosi v sebi slovensko srce, spodobi.

PLANINSKA TURA V NAM MALO ZNANO POGORJE

TISOČERO PIRENEJSKIH OBLIČIJ

MIRO ŠTEBE

Na vročem pesku arene pod menoj tečejo zadnji trenutki neenakega boja živali z ljudmi. Mogočen črn bik, več kot pol tone mišic z dolgima kot nož ostrima rogovoma, ki je tako besno pridrvel v areno, da so se toreadorji dalj časa zelo previdno le za nekaj korakov s pisanimi muletami oddaljevali od zaščitnih ograd ob robu arene, zdaj zmedeno opreza za sovražniki. Njegovi boki sunkovito hlastajo za zrakom, iz nozdrvi bruha krvava pena, prek mogočnih črnih pleč, iz katerih se pozibavajo pisana banderilla, polzi kri in odteka življenje, biku pa se počasi z manjšo rdečo capo in svetlečim se mečem, naperjenim točno v točko na bikovih plečih nad rogovi, bliža matador. Bika so po dobro naučenem scenariju utrudili, mu puščali kri in ga povsem zmedli. Po toliko neuspešnih napadih, ki so ji prinašali le bolečino, plemenita žival ne ve, ali naj se še enkrat zažene v to z zlatom okinčano pojavo, ki s ponosno dvignjeno glavo stopa proti njej. Ne ve, da jo lahko v naslednjem trenutku podre dobro merjen sunek meča in da bodo že čez kako minuto s pisanimi trakovi ovešeni konji iz arene v diru odvlekli njeno mrtvo truplo.

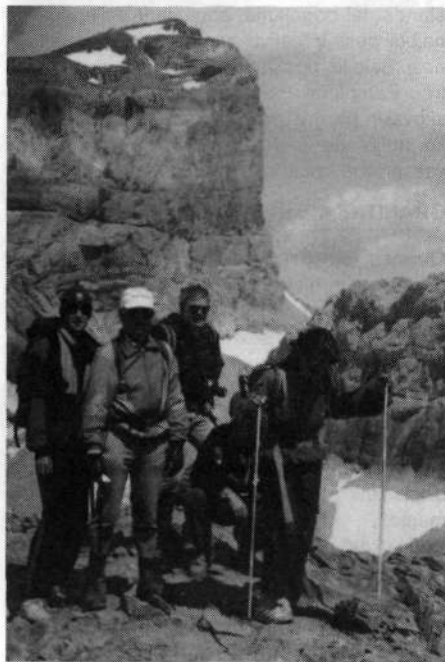
Množica v areni bo onemela, v naslednjem hipu pa bo eksplodirala. Iz tisočeriht grt se bo razlegel zmagovalni krik, v areno bodo poletele podloge za sedeže, pokrivala, steklenice, sandali, vse, kar bo pri roki, po množici na sončni strani arene bodo brizgali curki šampanjca ali kar navadne vode, vmes pa bodo pršeli oblaki moke, pudingi v prahu in drugi praški.

FIESTA V PAMPLONI

Publika na bikoborbah v Pamploni je nekaj posebnega. To je najbolj nora, najbolj vročekrvna publika, ki spremlja dogajanje v areni na povsem svoj divji način. Na drugih bikoborbah v

Španiji naj bi bili gledalci bolj zadržani, tu pa se predajajo norenju in nebrzdanemu veseljačenju, saj je to del praznovanja praznika svetega Fermina. Pamplona, baskovsko mesto ob vznožju Pirenejev, ki jo je svetu odkril **Hemingway**, vsako leto osem dni v začetku junija živi v norem utripu San Fermina. Osem dni vse mesto z desettisoči obiskovalcev poskakuje v ritmu baskovskih plesov, po ulicah se prerivajo množice ljudi, ki si okrog vratov privežejo rdeče baskovske rutice, okrog bokov pa rdeče šale. Med njimi se rinejo povorke mask — velikanov in debeloglavcev, vsakih nekaj deset metrov igra svoje poskočne viže kaka godba na pihala

Vzpon na Monte Perdido

Neštevne kaskade v narodnem parku Ordesa

ali kak drug ansambel, v mestu pa je vse polno zonglerjev, akrobatov in drugih pouličnih umetnikov. Vsak trenutek se nekaj dogaja, mesto pa v veliki meri živi tudi za vsakodnevne jutranje teke bikov po ulicah in za po tri koride na dan.

Ko prideš v mesto v času San Fermína, postaneš del dogajanja, soustvarjalec enega od najbolj pestrih festivalov na svetu. Zagradi te in nosi. Šele ko poskakuješ z drugimi na glavnem trgu Pamplone Plazi del Castillo v ritmu baskovskih plesov, priznaš, da imajo Baski prav, ko trdijo, da je njihovo praznovanje najbolj vsesplošno, totalno in popolno.

GRANITNE MEJNE GORE

Ob vsem tem vrvežu, hrupu in norenju v sebi še nosim mir in hlad vrhov v Pirenejih, ki smo jih pred prihodom v Pamplono obiskali. Izlet v Pireneje je bil letos za naše planinsko društvo zadetek v črno. Vrhovi, ki smo jih spoznali, so nas prijetno presenetili, saj so nam dali celo več, kot smo pričakovali. Gore, ki ločujejo Francijo od Španije, so pri Slovencih manj znane, zato v društvu sprva, ko je bilo predlagano, naj bi obiskali Pireneje, niti ni bilo velikega zanimanja.

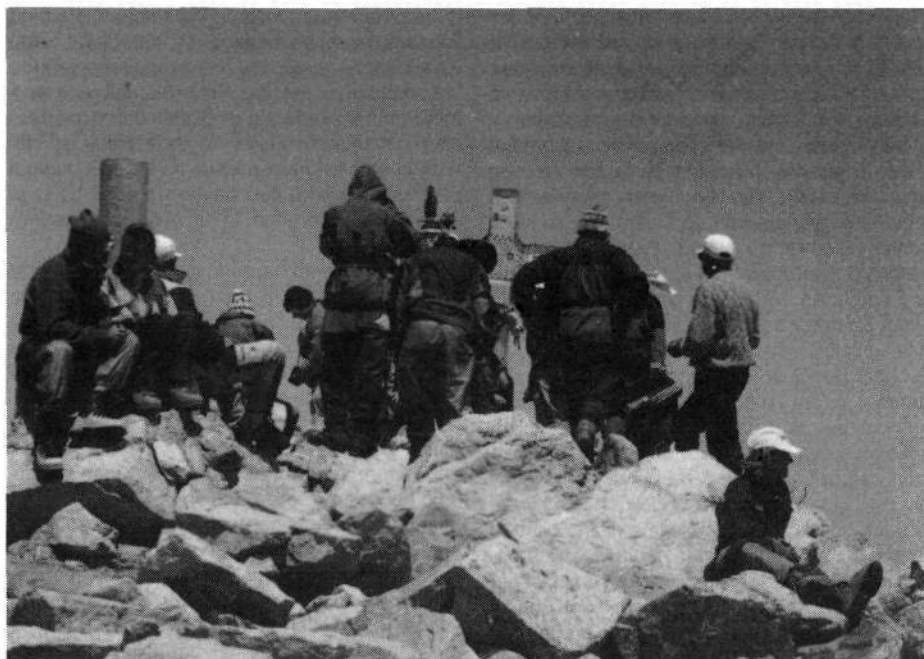
Vedeli smo, da gre za staro gorstvo, zato smo pričakovali bolj zaobljene hribe, pozdravil pa so nas strmi vrhovi, prepadne stene in divji kanjoni. Narava si je tudi v Pirenejih dala duška, tektonske sile so zveržile pokrajino. Vse polno je

narivov, prelomnic, posamezne plasti skalovja rišejo čudne vzorce, kot bi veliki mojster z velikanskim čopičem ustvarjal abstraktne slike.

Ker granitne gmote ne prepuščajo vode, obiskovalca Pirenejev na vsakem koraku pozdravlja brzica, slap ali jezero. Nižje predele odeva pestra vegetacija, vrhove pa marsikje obdajajo snežišča, pa tudi ledeniki. Vznožja hribov so porasla s smrekovimi ali mešanimi gozdovi, zelo pogosto pa se med senčnimi orjaki razraščajo grmi divjega pušpana, ki ga pri nas poznamo predvsem iz skrbno obrezanih živih mej med vrhovi. V višjih legah se sončno zeleni pašniki izmenjujejo s temnimi borovimi nasadi, cvetna preproga pa po svoje prispeva k občutku, da si v parku.

Presenečale so nas temno modre perunike, ki jih pri nas poznamo bolj kot močvirske rože, dosti pa je bilo tudi različnih zvončnic, jegličev in osatov. Moški člani skupine smo se kar veselo muzali, ko smo zelo pogosto naleteli na pri nas redko in zaščiteno alpsko možino. Trdijo, da je pri nas ta trdoživa rastlina tako redka kot moška zvestoba, v Španiji pa skokov čez plot očitno ne obvladajo najbolje.

Ko smo se vzpenjali proti Izgubljeni gori — Monte Perdidu, pa so nas v narodnem parku Ordesa prevzele prostrane preproge rumenega in prijetno dišečega poleglega reličnika — vsaj zdelo se nam je, da smo našli pravo ime za cvetice, ki jih pri nas sicer ne poznamo. Odkrivali smo nove in nove prizore in bolj kot v domačih hribih smo v sebi čutili zanos pionirjev — raziskovalcev nečesa novega.

Na Anetu, najvišjem vrhu Pirenejev

ANDORA NI VEČ BREZCARINSKA

Na obisk Pirenejev smo se aktivno pripravljali skoraj pol leta. Večina udeležencev izleta je že od januarja hodila vsaj vsak drugi teden na izlete po naših hribih, imeli smo več predavanj, pa tudi praktičnih prikazov različnih planinskih veščin, omogočili smo skupinske in zato cenejše nakupe planinske opreme, iskali smo sponzorje in se tudi drugače skušali pripraviti na izlet. Za vodjo izleta smo izbrali **Janeza Slokana**, ki je verjetno naš najboljši poznavalec Pirenejev. Žorž, kot Janeza kličemo prijatelji, je namreč skoraj vsako leto vsaj enkrat v Pirenejih. Izlet smo si zamislili bolj kot planinsko turistično potepanje, saj smo želeli tiste predele kar najbolj celovito spoznati.

Že med potjo k hribom smo si v Avignonu v Franciji ogledali papeško palačo, se pri Perpignanu kopali v Sredozemskem morju in si v eni od pirenejskih dolin ogledali močno utrjeno naselje Villefranche, ki nam je izdalo del zgodovine tistih krajev. V srednjem veku so bili namreč Pireneji branik katoliške Evrope pred muslimanskimi Saraceni, ki so prodrli iz Severne Afrike in zavzeli Španijo. Ozke doline Pirenejev in visoki prelazi so bili naravna pregrada, ki je pomagala branilcem, vseeno pa so v jeklene oklepe odeti vitezi v teh krajih bili številne krvave bitke s hitrimi in dobro izurjenimi muslimanskimi bojevniki. Ko se je avtobus počasi vzpenjal v strme, ozke klance, so se mi v mislih

spet budili spomini na gimnazijske čase, ko sem prebiral Balado o Rolandu in si predstavljaj junaške boje Karla Velikega in njegovih vitezov z Mavri v Pirenejskih dolinah.

Obisku Pirenejev bi prav gotovo nakaj manjkalo, če se ne bi ustavili tudi v miniaturi pirenejski državici Andori. Med visoke hribe stisnjena država pa nas je nekoliko razočarala, saj zdaj, ko je povsem samostojna, potrebuje denar za svoj politični aparat. Tega lahko dobi z davki, zato državica ni več brezcarinska cona. Blago v tamkajšnjih trgovinah je zdaj obdavčeno in le dobri poznavalci cen lahko najdejo stvari, ki so cenejše in se jih tam še splača kupovati. V Andori zdaj stavijo na turizem, še zlasti smučanje, v poletnem času pa na planinstvo. Kolikor nam je uspelo zvedeti iz številnih prospektov, se res lahko pohvalijo z dobrimi smučarskimi tereni, ko smo Andoro zapuščali, pa smo ugotavljali, da se državica, čeprav je majhna, lahko pohvali tudi z zanimivimi hribi in bi si jo mogoče kdaj splačalo izbrati za cilj planinskega potepanja.

Španija nas je pozdravila z vročino in dolgimi dolinami, pravimi kanjoni, v naseljih pod Pireneji pa smo si ogledali nekaj zanimivih cerkvá in samostanov. To državo bi si kar težko predstavljali brez starodavnih katedral. Krščanstvo ji resnično daje svoj pečat. Nas so seveda vse bolj pritegovali hribi.

VRH ZA OGREVANJE

Za pokušino smo si izbrali Pico de Paderna, vrh, za katerega se dá uporabiti isto izhodišče kot za najvišji vrh Pirenejev Pico de Aneto

(3404 m). Kar preveč otovorjeni smo se podali iz tabora v dolini Benasque do kočice Renclusa (2140 m). Težki nahrbtniki so upočasnili naš korak, tako da je bilo več časa za ogledovanje okolice. Po vročini, ki smo jo prenašali v prejšnjih dneh, nam je svež gorski zrak vračal voljo do gibanja, pokrajina pa je bila vse bolj podobna alpski. Srečevali smo skupine turistov, ki so pohajkovali po dolini in ki so si za končni cilj izbrali obisk kočice Rencluso. Lepo bi se bilo potikati brez nahrbtnikov po sveže zelenih poljanah, se hladiti z bistro studenčnico in iskati zavetje v senci košatih črnih borovcev, a nas so čakali višji cilji.

Pri koči Rencluso smo doživeli neprijetno dobrodošlico, saj so od nas zahtevali, naj plačamo »kazen«, ker nas do kočice ni prišlo toliko, kot smo sprva načrtovali. Pomagalo je šele, ko smo zagrozili, da v koči ne bomo prenočevali niti tisti, ki smo prišli, če bodo res vztrajali pri dodatnem plačilu. Tudi kasneje nismo bili nad redom in navadami, ki vladajo v planinskih postojankah v Španiji, najbolj navdušeni. Res je, da postrežejo z bolj izbranimi jedmi kot v naših kočah, vendar so pri nas odnosi precej bolj človeški in sproščeni. V Španiji se kaj lahko zgodi, da v dežju ali celo snegu ostaneš pred kočico, če nimaš plačanega prenočišča. »Tržni pristop« nas je presenetil tudi na skupnih ležiščih. Čeprav so bila praktično nezasedena, je vsak lahko razpolagal le z ozkim prostorčkom, ki mu je bil dodeljen. Če bi se kdo razbohotil po ležiščih, kot je v takih primerih navada v naših kočah, bi moral plačati še za eno ali celo dve ležišči.

Vzpon na Pico de Paderna je bil nekakšno ogrevanje za najvišji vrh. Ker smo večino odvečne opreme pustili pri koči, je bila hoja — najprej ob živahnem potočku, nato pa po snežišču — prav prijetna. Vrh je nekoliko odmaknjen od osrednje verige »prekletih gora« — Macizo de las Maladetas, zato nudi svojim obiskovalcem lepe razglede. Kar nekaj časa smo lenarili na vrhu in prav nič se nam ni mudilo nazaj v dolino. Žorž je trdil, da imamo precejšno srečo, saj naj bi bile za tisti del Pirenejev značilne vsakdanje plove, mi pa ves čas bivanja v Pirenejih nismo imeli težav z dežjem. Zatrjevali smo mu, da imamo Ongerčki običajno v hribih srečo z vremenom . . .

Kljub dobro opravljenemu vzponu na Paderno nismo mogli skriti treme pred vzponom na Pico de Aneto, saj je Žorž napovedoval, da gre za dokaj resen vzpon, ki bo trajal praktično ves dan, pod vrhom pa nas čaka greben, kjer bo treba malo poplezati. Kar kmalu po večerji smo se zavlekli v spalne vreče in v deželo sanj.

NA NAJVIŠJEM VRHU PIRENEJEV

Zgodnje prebujanje ni nikogar spravljalo v slabo voljo. Čelne svetilke so poiskale že zvečer

pripravljene nahrbtnike in kaj kmalu tipale med skalami po hribu navzgor. V jutranjem hladu smo dobro napredovali in do sončnega vzhoda že prečili prvo snežišče. Prehitela nas je le skupina dobro zagorenih in očitno dobro pripravljenih španskih vojakov, ki jih je čakal isti cilj. Fantje so hitro našli prehod na ledenik, ki vodi do Pico de Aneta, Žorž pa nam je dejal, da se je odločil za višji prehod, ki naj bi bil po njegovem ustrežnejši.

Dokaj dobro smo napredovali po snežišču pod grebenom skalnih žandarjev in se veselili, da tako dobro pridobivamo višino. Sneg je bil ravno toliko razmehčan, da nam ni bilo treba natikati derez. Po naši gazi so krenile tudi druge skupine planincev. Pri domnevem zgoranjem prehodu pa se je ustavilo. Spust na ledenik je bil za skupino planincev, kot smo bili mi, kar prenevaren, še zlasti, ker so tam skušali priti na ledenik še drugi planinci, ki so prišli za nami. Imeli smo sicer vrvi, kline in drugo opremo, da bi lahko naredili vravno ograjo, v skupini nas je bilo pet gorskih reševalcev ter več planinskih vodnikov in alpinistov, vendar nismo tvegali. V manjši skupini bi verjetno vsi brez posebnih težav premagali zahtevno mesto, za tako veliko in pisano skupino pa je bilo preveč tvegano. Poskusili smo najti prehod še nekoliko nižje, vendar smo se na koncu raje spustili nazaj do mesta, kjer so prehod na ledenik našli vojaki.

Izlet vstran nas ni spravil v slabo voljo, čeprav smo se zavedali, da bo hoja po ledeniku zdaj zaradi vse močnejšega sonca manj prijetna. Pred pripeko in močnimi žarki smo se skušali zavarovati, kakor je kdo vedel in znal. Še najbolj so nam koristile kape enega od sponzorjev — tovarne Univerzale iz Domžal, ki so imele velike ščitnike. Žal pa se je z njimi večkrat pošalil veter. Močnejši sunki so včasih strgali z naših glav tudi po več kap naenkrat, tako da smo jih potem lovili po ledeniku. Ko smo se vrnili v dolino, je bila skoraj četrtnina članov skupine brez kap.

Pot po ledeniku, ki je sicer najdaljši v Pirenejih, ni bila zahtevna, saj nismo naleteli na ledeniške razpoke, čeprav smo na fotografijah iz prejšnjih let videli, da so bile tam tudi razpoke. Za vršni greben sva z Žoržem napela 40 metrov fiksne vrvi in vsi člani skupine so ob vrvi ograji varno priplezali na najvišji vrh Pirenejev. Na vrhu sta nas pozdravila dva križa (eden je posnetek starih gotskih križev) in trigonometrično znamenje. V glavnem smo se vsi strinjali, da Pico de Aneto ni ravno nepozabno lep vrh, vendar pa je vzpon nanj zelo zanimiv in je vreden obiska. Pogled z vrha nagradi za trud, saj odkrije množico rvhov, na katere bi bilo vredno stopiti. Med njimi se zajedajo pisane doline, sem in tja pa se zrcalijo tudi gorska jezera ali se lesketa večni sneg in led. S pogledi smo ugotovili, kje

Sneg in ledeniki okoli Aneta

Foto: Miro Štebe

teče meja med Španijo in Francijo, vendar nismo bili preveč uspešni. Po planinsko pa bi lahko rekli, da tudi Pireneji združujejo obe državi, saj smo na vrhu srečali tudi francoske planince.

POZIRANJE ZA SPONZORJA

Med sestopom v dolino Corona smo spet potrebovali vravno ograjo za začetnih 40 m, potem pa se je začelo hitro dričanje, drsenje in smučanje po podplatih po snežišču vse do jezera Corona. Ob gorskem očescu, po katerem so plavale tudi ledene plošče, smo spoznali, zakaj ima krnica z jezerom takšno ime. Vrhovi s Picom de Anetom na čelu so se nizali okrog nas kot robovi velikanske krone, skalne konice so kot diamanti krasili strmi ozebnički, med njimi pa so se srebrila zasnežena pobočja, ki so prizoru dajala še veličastnejši nadih.

Kar razlezli smo se po topli skalni plošči ob jezeru in se predali občudovanju narave, lenarjenju in malici. Nič ne bi imeli proti, če bi se čas za nekaj časa ustavil. Bili smo v središču krone in že stara planinska resnica pravi, da je v gorah najlepši počitek. Ker pa smo imeli za sabo še vzpon na najvišji vrh Pirenejev, bi kar počivali, se sončili, se dali nositi brezdelju.

Idilo je kot strela iz jasnega pretrgal nekdo, ki se je spomnil, da na vrhu Pica de Aneta nismo razvili zastave glavnega sponzorja naše odprave Mobitela. Kriv sem bil jaz, saj sem nahrbtnik, v katerem sem imel zastavo, pustil na sedlu pod glavnim vrhom.

»Kar je, je! Ampak saj se z zastavo lahko slikamo tudi tu z glavnim vrhom v ozadju!« se je znašel Jože. »Saj je tu še lepše, Mobitel pa

tako in tako pride povsod!« S poziranjem nismo bili preveč originalni. Na misel nam ni prišlo nič drugega kot klasične gasilske slike z zastavo, vendar je treba kot olajševalno okoliščino povedati, da smo bili pri tem zelo prizadevni in da je uradni fotograf izleta Damjan — edini je namreč slikal na film za diapozitive — zelo marljivo pritiskal na sprožilec, tako da mu je za zasebne posnetke ostalo manj filma.

Poziranje je spet zbudilo željo po gibanju in kmalu smo hiteli mimo drugega jezera, preskakovali brzice in se lovili med skalnimi balvani. Pot je bila kar divja, tako da je našemu glavnemu markacistu Marjanu srce kar poskakovalo od sreče: »Tu bi bilo dela za cele generacije markacistov!« je vzhičeno ugotavljal. Cene, ki bi moral hoditi zadnji, pa je prevzet od prizorov, saj smo se dobršen del poti spuščali ob moččnih brzicah penečega se potoka, kar naprej zaostajal in iskal stranpoti z novimi fotogeničnimi izrezi narave okrog nas. Zdenka, ki sprva ni vedela, ali bo šla tudi na Pico de Aneto, je medtem navdušeno zatrjevala, da ji ni žal, čeprav se je morala na drugi strani gorá odreči nekaj kozarcem ajvarja in paprike, ki bi jih morala vložiti.

Imeli smo še čas za dolg počitek ob bistrem potoku in bolj natančno ogledovanje narave, pa vendar smo vsi še pred temo prišli v tabor. Kako prijetno je bilo stati pod tušem, pa čeprav z mrzlo vodo, in misliti na očaka Pirenejev, ki so ga ravno še božali zadnji žarki dneva! Dal nam je čudovito doživetje, tako da bo zagotovo še dolgo sijal v naših spominih.

GORA V NARAVNEM PARKU

Čakal pa nas je še en pirenejski vrh — Monte Perdido. Po vzponu na Aneto se nam je zdelo,

da nam izgubljena gora ne more prinesiti kaj dosti novega, vendar smo se tudi tokrat ušтели. Obisk narodnega parka Ordese, ki mu kraljuje Monte Perdido (3355 m), nas je spet prijetno presenetil. Odkrili smo povsem nov svet. To območje primerjajo kar z Grand Canyonom v Coloradu in prepričali smo se, da je primerjava kar umestna. Gre namreč za pravo deželno kanjonov. Ne vem sicer, koliko kanjonov se izliva v štiri glavne doline tistega območja, sodeč po številu opisov za spuste po kanjonih, ki sem jih ogledoval v enem od vodnikov, ki jih je vse polno v trgovinah v naseljih pod hribi, pa kanjonov ni ravno malo. Španci so mi zatrjevali, da so prav na njihovem območju začeli s tako imenovanim kanjoningom (kanjon ekstrem). Če to ne drži, so vsaj možnosti za to imeli na pretek.

Obiskovalci Ordese si lahko privoščijo tudi številne dolgotrajne raftinge ali pa spuste po divjih rekah s kajaki. Ko sem primerjal cene z našimi, sem ugotovil, da so dosti cenejši od naših agencij, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo. Območje Ordese pa ponuja ugodne možnosti še za celo vrsto drugih dejavnosti, od planinstva in alpinizma do smučanja, pa tudi padalstva, zmajarstva, lova, ribolova, jahanja in cele vrste drugih bolj ali manj znanih športnih aktivnosti. Čudili smo se, kako da je to območje pri nas tako malo znano, saj gre za kar dobro obiskane kraje, kjer je turizem dokaj dobro razvit.

Vzpon smo začeli še v zgodnji jutranji temi. S čvrstim, dokaj hitrim kokrakom se je naša kolona vzpenjala po lagodno speljani turistični stezi. Iz teme je bilo slišati zamolkel topot korakov, občasne udarce smučarskih palic ob skale ter skrivnostno šumenje razpenjene vode nekje v globini pod nami. Vsak je bil zatopljen v svoje misli in ritem hoje je prekinila le sem in tja kaka opazka. Čelne svetilke so osvetljevale hiteče noge in obrise drevesnih velikanov, med katerimi smo se pomikali.

Prva dnevna svetloba nas je ujela že dobro razgrete, ko smo se ravno izvili iz nižinskega gozda. Pred nami so iz jutranje sivine vstajali obrisi široke doline z ravnim dnom, po katerem je bila zarezana globoka rečna soteska. Voda se je vsakih deset metrov penila prek brzic, kaskad ali slapov. Nad strmimi stenami doline smo slutili položnejšo planoto, s katere so kvišku silili posamezni stirmi vrhovi. Ko sem jih gledal, se mi je večkrat vsilila primerjava s stolpi v Dolomitih. Svet, po katerem smo hodili, je res spominjal na prizore iz kavbojskih filmov. Bili smo v pravcatem precej širokem kanjonu. Njegove stene so ponujale neštete možnosti za alpiniste, njihova vznožja pa so bila pokrita z rumenimi preprogami dišečega cvetja.

Žorž je pripovedoval, da v deževnem obdobju čez stene kanjona prši nešteto slapov, v mislih

pa sem si že slikal prizore, kakšna je dolina pozimi, še zlasti, če slapovi zamrznejo. Na koncu doline nas je pozdravil mogočen slap, ki ga imenujejo Konjski rep — in res je spominjal na v vetru plapolajoči rep. V njegovi bližini smo naleteli na kolonijo svizcev, malo stran pa se je pasla skupina gamsov.

SVET KOLORADSKIH KANJONOV

V steni, ki je od daleč obljubljala le malo možnosti za prehode, smo naleteli na dobro speljano pot, ki je bila sicer zaščiten s klini in jeklenimi vrvmi, vendar so vodoravno naloženi skladi nudili dosti oprimkov, tako da vzpon prek strmega pobočja ni bil problematičen. Ko se je strmina položila, smo prek položnega travnatega pobočja hitro dosegli kočo Gorizia, ki je gostila že številne planince, okrog nje pa je bilo tudi vse polno šotorov. Razgled, ki se nam je ponujal, nas je res ponesel v divji svet kanjonov v Coloradu. Vse območje je sestavljeno iz obsežnih, vodoravno ležečih skladov, ki so naloženi drug na drugem. Voda in ledeniki so vanje vrezali kanjone in vintgarje, tektonski premiki pa so nad njimi nakopili gorske vrhove, ki imajo včasih prav drzne oblike.

Tamkajšne poti v glavnem vodijo po prostranih, le rahlo nagnjenih ploščah, vsake toliko časa pa je treba premagati krajši skok in se povzpeti na ravnico novega sklada. Šele pri vrhovih, ki silijo iz naloženih skladov, so poti bolj podobne našim, čeprav obiskovalci tam zaradi višine pogosto naletijo na snežišča.

Tudi vzpon na Monte Perdido je minil v tem slogu. Najzahtevnejši je bil vršnji del gore nad ledeniškim jezerom, saj je bilo treba premagati dokaj strmo gruščnato moreno in strmo snežišče. Kot bi želela opravičiti svoje ime, se je gora dolgo izgubljala v megli, tako da nas je vse, ki smo želeli vzpon ohraniti tudi na fotografskem traku, spravljala v pravi obup. Šele ko smo se spuščali z vrha, se je gora pokazala v soncu in nas nagradila za trud.

Bili smo soglasni, da bi precej izgubili, če ne bi obiskali tudi te gore, saj nam je dala povsem novo doživetje. Odkrila nam je drugačno podobo pirenejske narave in nas obogatila z novimi spoznanji. Spraševal sem se, koliko tako različnih obrazov gorā bi lahko še spoznali v dolgi verigi Pirenejev, saj je na koncu koncev vsaka gora drugačna, vsaka ti dá svoje doživetje in tudi vzpon na isto goro ni nikoli enak prejšnjemu. Letošnji izlet v Pireneje nas je le spomnil, da je na svetu še toliko zanimivega, kar je vredno videti, spoznati in doživeti ter da je naše bivanje prekratko za vse.

Izlet PD Onger Trzin v Pireneje so med drugimi omogočili Mobitel, Kolinska, Krka, Univerzale in generalni sponzor društva, podjetje Flis d.o.o.

GORSKA ŠOLA SLOVENSKE VOJSKE V SVETOVNEM ZDRUŽENJU

MEDNARODNI JEZIK GORNIKOV

JANEZ KAVAR

V švicarskem Andermattu je bilo od 5. do 9. septembra 28. srečanje vojaških gorskih šol, na katerem je bila Gorska šola slovenske vojske sprejeta v svetovno združenje. Članstvo je predvsem priznanje slovenskim gorniškim tradicijam in dosežkom. Leta 1998 naj bi bilo srečanje v Sloveniji.

Združenje vojaških gorskih šol je bilo ustanovljeno leta 1966 v Chamonixu na pobudo Avstrije, Italije, Francije, Švice in Nemčije. Kasneje so v združenje sprejeli še gorsko šolo ameriške vojske na Alaski ter španske vojske v Pirenejih. Letos je bila v združenje sprejeta gorska šola TO Slovenije s svojo gorsko enoto na Bohinjski Beli. Kot države opazovalke so bile v združenje sprejete Poljska, Velika Britanija in Švedska. Namen združenja je izmenjava izkušenj, konceptov, doktrin in tehnik vojaških gorskih urjenj in dejavnosti. Tema letošnjega srečanja je bila »Reševanje v gorah«. Gorsko šolo slovenske vojske sva na srečanju zastopala **Alojz Novak** in **Janez Kavar**.

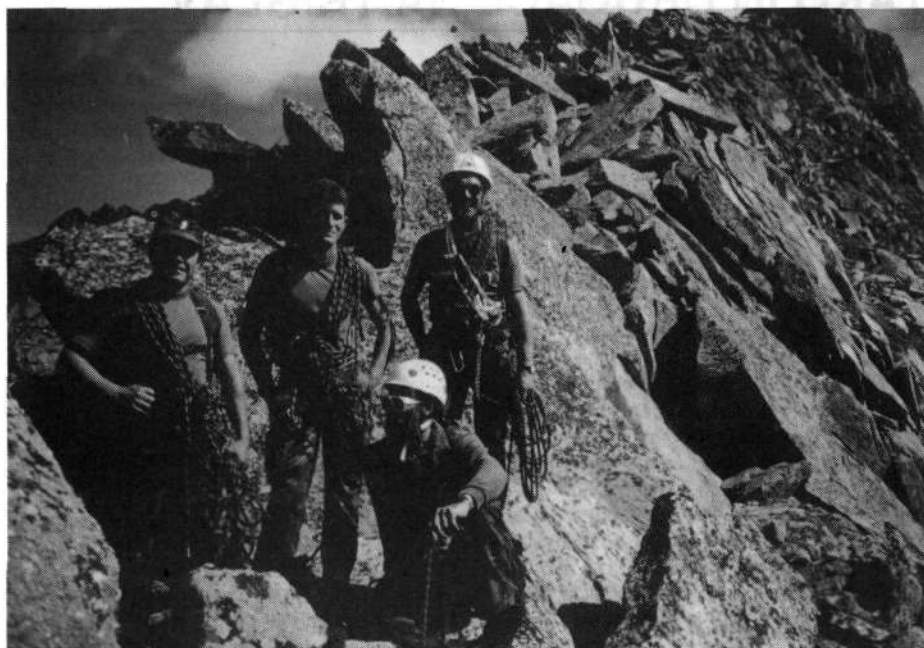
Četudi je šlo za srečanje vojakov, je bilo to predvsem prijateljsko srečanje gornikov, ki se ukvarjajo z istimi dejavnostmi in enako prob-

lematiko. Kot je dejal v uvodnem nagovoru gostitelj, poveljnik švicarske vojaške gorske šole iz Andermatta brigadir **Mudry**: »Jezik gornikov je internacionalen...«

Srečanje je bilo sestavljeno iz vrste praktičnih aktivnosti, ki so kar same od sebe med udeleženci predvsem spodbujale izmenjavo izkušenj in navezavo stikov za prihodnje sodelovanje. Po uvodnem vzponu na 2900 metrov visoki Grossen Schijen, zračni smeri v granitu, so nam švicarski SAC, REGA in vojska prikazali medsebojno povezanost in učinkovito sodelovanje pri reševanju na ledenikih, zatem pa še zahtevno stensko reševanje s helikopterjem z uporabo tako imenovane »long line« metode. Razvili so jo prav Švicarji in jo prvič predstavili na lanskem zasedanju IKAR v Kranjski Gori. Uporabna je pri najzahtevnejših stenskih reševanjih, ko se helikopter zaradi navpičnosti ali previsnosti steni ne more dovolj približati. To pa lahko doseže z letenjem nad steno in z do dvesto metrov dolgo statično nosilno vrvjo z reševalcem.

Zadnji dan srečanja so gojenci gorske šole iz Andermatta predstavili vse klasične načine reševanja in švicarsko plezalno šolo. Ves čas srečanja so predvsem želeli prikazati združevanje znanj, sredstev in človeških zmogljivosti

Slovensko-švicarski prijateljski navezi

Švicarska vojska, SAC in REGA tesno sodelujejo pri gorskem reševanju v švicarskih gorah

v Švici za učinkovito pomoč in reševanje. Nehote sva se slovenska predstavnika morala spomniti nekaterih pregrehtih glav pri nas doma, ki bi svoje »vrtilice« radi skrbno čuvali zase, pa

naj bo to v korist ali pogubo ponesrečenih v gorah.

Sloveniji je bilo na srečanju namenjeno veliko pozornosti in naklonjenosti, kar predvsem dokazuje sam sprejem med redne članice svetovnega združenja. Ponovno sva lahko ugotavljala upoštevanje in spoštovanje naših gornjskih tradicij in dosežkov, predvsem pa lepote slovenskih gora. V veselje nama je bilo potrjevanje istih alpinističnih in reševalnih doktrin in tehnik, ki jih uporabljamo tudi v slovenski vojski, kakor tudi povezanost vojske z nacionalnimi gornjskimi institucijami v Sloveniji.

Srečanje je bilo tudi priložnost za navezavo stikov za nadaljnje sodelovanje in prijateljske vezi. Sloveniji je bila ponujena vrsta izmenjav in dvostranskih aktivnosti, pa tudi odkrito izražen interes za obiske pri nas — od gorske enote slovenske vojske na Bohinjski Beli in vadbene-ga centra na Pokljuki do naših Julijcev, Karavank in kobariškega muzeja. Za srečanjem na Alaski leta 1997 je bila organizacija srečanja leta 1998 (še neuradno) ponujena Sloveniji.

Napredek, prihodnost in mir so slejkoprej v medsebojnem poznavanju in sodelovanju! To je bilo tudi sporočilo letošnjega srečanja gorskih vojaških šol. Naslednje srečanje bo prihodnje leto julija v Jaci v španskih Pirenejih.

PLANINSKA ZGODBA, KI MOČNO DIŠI PO HUMORJU

TAKO IN DRUGAČE NA TRIGLAV

DUŠAN ŠKODIČ

»Ti prekleta plužna!« se je pridušal Gura, ko je s platenko v roki hitel pod Peričnik po hladno vodo. Stari fičko, letnik 68, je kihnil paro iz hladilnika ravno na vrhu Krede, najhujšega klanca v Vratih. Pingo, ki je veljal za flegmatika, je izkoristil priložnost za nekaj posnetkov naravne znamenitosti in zraven podražil: »Vrata se odpirajo še naprej. Ne vem, zakaj nisi čez Mojstrano peljal kar z odprtimi. Lahko bi ujeli vsaj dve kuri, in ker ti je tudi zakuhal, bi pri Aljaževem domu lahko že prodajali kurjo župo!« Kar aparat se mu je tresel od prikritega smeha nad lastno domisljico in Gurovo jezo.

Obetalo je že na spor, če se ne bi oglasil Francelj, ki je v okrepčevalnici pravkar naročil rundo. Spustila sta se torej dol in pivo poplaknila s sadjevцем. Francelj, ki ga je nekoliko prinesel že od doma (menda je imel sošolec s faksu rojstni dan), je s solznimi očmi zijal v konec doline, kjer se je pod težkimi oblaki posedal Triglav. »Dobro izgleda,« se mu je iz-

trgalo in je mimogrede naročil še en sadjavec. »Ja, res! Lani sem prav tu v Vratih poslušal dva tujca, ki sta opazovala Steno. Je eden rekel, da se lahko Eiger s svojo severno steno kar skriva pred njim.«

»Bo že držalo,« se je z Guro strinjal tudi Pingo. »Stena, na kateri je železniška postaja, že ne more biti kaj posebnega. Zdaj pa pojdimo naprej,« je prekinil debato.

Vrata v Aljaževem domu so zaječala, ko jih je odrinil Gura, ki je veljal za vodjo skupinice. »Dober dan!« so se posedli v kot pri šanku in na klopí zložili nahrbtnike, od katerih so se scejale kapljice dežja, ki jih je poškopril od avta pa do koč. Vremenska napoved je bila slaba, vendar človek nikoli ne ve, vremenarji pa še takrat ne.

»Kdor doma pred televizijo čaka na vreme, si lahko najde udobnejši šport,« je modroval Gura. »Vstali bomo zjutraj ob petih, pogledali vreme in če bo OK, vstopimo v Slovensko!« Gura, ki je premogel »avto« in imel za sabo dva tedna alpinističnega tečaja izpred nekaj let, si

je lastil pravico ukazovanja. Pingo mu tega ni oporekal, Franceljnu pa je bilo tako vseeno; iz nahrbtnika je potegnil vrečko s hrano, notri mu je mama zavila pečeno kokoš. Gura in Pingo, ki pač nista bila edinca, sta odprla pašteti.

NAPOVED ALPINISTIČNE TURE

Sredi večerje je v jedilnico planila gruča mladih ljudi. V nekaj minutah je bil šank okupiran, da je Franceljna že pošteno skrbelo. Nekdo je zaigral na kitaro in večer je imel namen postati zanimiv. Trojka v kotu si je naročila pijače in čakala, kaj bo. Izkoristili so prednost terena in se infiltrirali v zabavo, ki se je skokovito stopnjevala. Pogovori o gorah so se mešali s tistimi o izpiti in z obema splošnima: o ženskah in vojaščini. Francelj, ki je bil desetar, si je kmalu priboril mesto dežurnega nakladača, čeprav ga ni nihče poznal. »Smo na alpinistični turi,« je pomignil v kot proti Guri, ki je ravno tlačil v nahrbtnik čelado in dvajsetmetrski konec vrvi; nekoč mu ga je odstopil neki star maček iz odseka.

Gurov obredni izraz na obrazu in Franceljnov alkoholno izobraženi bariton sta naredila vtis na občinstvo. »Kam pa greste?« je vprašala blondinka, pol glave višja od njega.

»V Nemško,« se ni mogel zadržati pri tistem zaletu. »Dolgo!« je še pribil za povrh.

Medtem je hrup v domu narasel do mere, ko bi si človek lahko mirno zaželel šepet prižgane motorke. V središču pozornosti je bila skupina, ki se je šla neko družabno igro, ki so jo imenovali kiharjenje. Francelj je niti ni razumel, čeprav se mu je zdelo kar zanimiva. Izbrali so namreč par, ki ga je tretji, to je bil kipar, po svoji domišljiji oblikoval v željeno pozo. Mirno sta morala prenesti vso njegovo ustvarjalnost, nato je vodja igre zamenjal vloge. Pravzaprav le fanta, ki je prejšnjemu kiharju vrnil z dvojno porcijo domišljije. Nerodno je bilo le to, da so kiharji za material kar naprej izbirali neko Marjano, ki naj bi bila, kot je Franceljnu prišlo na uho, letos izbrana za miss fakultete za telesno kulturo. Spoznal si jo brez težav od spredaj, pa tudi od zadaj, ker je imela na zadnjem delu pumparic našito rdečo zaplato v obliki srčka. Bila je res srčkana. Sočustvoval je le s kiharjem, ki mu gromki kibici niso pustili nobene domišljije.

RDEČE ZNAMENJE

Pogledal je nazaj Guro, ki mu je nekaj vpil, in skoraj se mu je zazdelo, da ima namesto oči dva rdeča srčka. »Trebalo bo nehati s pijačo,« je pomislil in to grdo misel takoj poplaknil s pivom. »Gremo vreči en tarok,« je predlagal Pingo, ko se je vzdušje polagoma začelo umirjati.

Sedli so nazaj za mizo, Francelj je spotoma naročil še rundo in vrgli so karte. Zunaj je prejšnje oblačno vreme prešlo v deževje, vendar to nikogar ni prav dosti skrbelo. Pingo se

kot vedno ni dosti sekiral, Gura je rekel, da bo že kako, Francelj pa je bolj kot kartam s pogledom sledil rdečemu znamenju. Precej jih je bilo že močno alkoholno prestrašenih; očitno so si dali duška, ker so predvidevali, da jutraj zaradi dežja ne bo treba na obvezno turo na Triglav. »In to naj bodo bodoči učitelji telovadbe, ha!« je kolcnil Francelj in položil prazno steklenico na mizo.

»Raje igray,« je godrnjal Gura. »Imaš že petsto minusa!«

Franceljnu je bilo že vseeno; imel je že svoje načrte. Čakal je, da se zelenci, ki rinejo v Marjano, utrudijo. Potem bo nastopil on. Jim bo že pokazal, kako se zgrabi bika za roge.

Gura se je precej zatem zazrl v temo, ki je vladala v sobi, kjer so spali. V domu je vladala tišina, skozi reže na polknih je silila rahla svetloba. Po nekaj minutah samoprepičevanja se je z rahlim glavobolom vred prekobilil z ležišča in odprl okno. Zunaj je rahlo rosilo. Ura je kazala pol desetih, oni pa so bili še kar v posteljah.

»Ej, dajmo vstati!« je zavpil, da je Pingo z glavo udaril v zgornjo posteljo pograda. Francelj se ni niti premaknil. Očitno je včeraj spet zagovarjal teorijo, da brez dopinga ni vrhunskih rezultatov. Pingo mu je toliko časa zatiskal nos, da je sunkovito hlastnil za zrakom in odprl rdečo oči.

»Če bi te obsijalo sonce, bi lahko izkrvavel,« se je režal Pingo, vesel, da se neko počuti še slabše od njega.

»Kje pa imaš srčka?« je serviral Gura, ko se je nadihal hladnega zraka.

»Ne seri, a ne vidiš, da umiram!«

»Videl sem jo na hodniku še z dvema tipoma, ki sta skupaj premogla šest rok. Ti si se takrat še kregal za šankom.«

SLABE RAZMERE ZA PLEZANJE

Francelj je skočil pokonci in planil iz sobe. Smeh je odmeval za njim vse do večera. Pogledal se je v ogledalo. Kar je videl, mu je povzročilo še večjo slabost v želodcu. Poplaknil jo je z mrzlo vodo in odšel v jedilnico, da bi si naročil grenko kavo. Druga dva sta že zajtrkovala.

»Le kdo bi si mislil, da bodo difovci vseeno šli gor!« je cmokal Pingo. Gura mu je oponesel, da je po običajni poti menda nekoč prišla na vrh Triglava tudi **Jovanka Broz** in torej to pač ni nič posebnega. »Mi pa se nismo prišli ukvarjat s pohodništvom.«

Francelj je srebal dvojno kavo, čez je zlih še brinjevec za zdravje: »Meni se tako nikamor ne ljubi!«

Poškilil je čez okno v mokro dopoldne, segel v nahrbtnik po karte, Pingo pa je pripravil papir in svinčnik.

»No, prav,« je popustil Gura. »Ampak naredili bomo vsaj rezervno varianto!« Raztegnil je po mizi zemljevid Triglava z okolico in razložil: »Če

so razmere za plezarijo preslabe, bi šli gor vsaj po poti čez Plemenice. Pa saj tudi vidva verjetno nimata kakšnih posebnih ambicij,« je vrgel pomenljiv pogled proti Franceljnu, ki se je medtem spravil jest. Pri tem se je kujal, da je čaj, ki ga je mimogrede naročil, presladek. »Zraven kure že ne bom pil tega sirupa,« je go drnjel in z rutinsko kretnjo naročil pivo. Gura je opisal pot, ki jo je nekoč že prehodil z alpinisti v sestopu. Ko se je spomnil, da jih pot vodi tudi mimo bivaka pod Luknjo, se mu je utrnjla misel, da bi si tako lahko približali izhodišče, dokler se vreme ne popravi. »Zdi se mi, da se nas je tukaj osebje že malo preveč navadilo,« je zavzdihnil in začel pospravljati stvari v nahrbtnik, da se je izognil Franceljnovemu vprašujočemu pogledu: Kaj je le lepšega kot priti za šank, pa te natakariča pozna po imenu!

KOT NA KNAPOVSKEM ŠTRAJKU

Vso pot proti Luknji jih je polagoma pralo, zadelani v anorake so se pomikali med neprijetno mokrim ruševjem proti koncu Vrat, od koder je v sunkih vlekel pošten veter. Pingo, ki se mu nobena stvar ni zdela črna, se je smejal, da so spet pozabili zapreti vrata.

Na odcepu proti bivaku sta počakala na Franceljna, da jima ne bi ušel naprej, ko je s težko sapo in motnimi očmi rinil za njima. »Malo me daje zaradi cigaret,« se je opravičeval, ko je prisopihal do njiju. »Ne vem,« je začel Pingo pomenljivo kot vedno, kadar je hotel kakšno zabeliti. »Mogoče je kriv zajtrk, ker si se preveč najedel kurjih brezljak!«

Z Guro sta se smejala, da so se jima solze mešale z dežjem in preglasila Franceljna, ki je na glas deklamiral svinjsko abecedo iz ju-goarmije. Kmalu se je iz sivine prikazal obris bivaka, ki jih je mokre kot cucke vzel pod okrilje.

Dež se je zival iz neba brez prestanka, kazalo je kvečjemu na slabše. Gura je potegnil na dan mini kuhalnik na meto — suh špirit in se nad modrim plamenčkom trudil segreti vodo, v katero je vsul instant čaj. Ker se je precej ohladilo, so se dodatno oblekli, mokre cunje pa razobesili na vrvici po bivaku. Čaj je vsaj dišal kar lepo, ko so si na plastičnih kozarčih greli roke, ki so prebirale po kartah. V bivaku je bilo tako temno, da si je Francelj v kotu nataknil čelno svetilko, ker ni več prepoznal hudicevih podob. Da mu elastika ne bi stiskala glavo, jo je fiksiral kar čez plezalno čelado in jo poveznil na glavo.

»Vse skupaj me spominja na knapovski štrajk,« se je oglasil Pingo. »Samo tale čaj se mi zdi malo plehek, mat kurja!« — Francelj je z eno roko, ne da bi sploh odvrnil oči od kart, segel v enega od mnogih prekatov nahrbtnika in izvlekel ploščato stekleničko. Gura ni rekel nič, ker je tudi njemu postajalo vedno hladneje, in si vlihl malo v čaj. Pingo je srebnil čaj in pohvalil novo aromo.

»Veš, nikoli nisem razumel, toda od sedaj dalje mi je jasno, zakaj na nahrbtniku piše, koliko litrski je.« — Tudi Gura se je pri sebi spraševal, kje neki se končajo Franceljnovi tekoče zaloge in kje se začne železna rezerva.

Dan se je prevesil v pozno popoldne, vreme pa je bilo tako kot sredi aprila s temperaturami vred. Gura, ki se je šel razgledovat, ni videl niti Triglava pred sabo, niti Gamsovca zadaj. V takem jim ni kazalo drugega, kot ostati čez noč tukaj in jo jutri popihati domov. Ura je že tako prepozna za kakršnokoli današnja dejavnost kljub morebitnemu hitremu izboljšanju, pa tudi Francelj ni bil več za nikamor, saj je z nahrbtnikom že več ur dokazoval njegovo veliko litražo. Vrnil se je v brlog in pozno v noč tulil z volkovi.

TIGER V LUKNJI

Pingo se je zdramil, ker se mu je zdelo, da ga nekdo stresa. Ob njem ni bilo nikogar; Francelj je smrčal, kot bi se z motoriko vozil po bivaku, Gure pa ni mogel videti. Treslo ga je od mraza in naj je še tako napenjal oči, ni mogel videti, koliko je ura. Skozi španje se je kradla rahla svetloba, vse pa je obdajala globoka tišina. Ker je čutil napetost v mehuruju, se je pritipal do lestve in se spustil dol. Zunaj je bila svetla noč, nebo je razsvetljevala skoraj polna luna in ne jutranje sonce, kot je pomotoma upal. Skozi raztrgane oblake je zagledal Steno, na višjih policah je ležalo za ped svežega snega. Splezal je spet nazaj pod streho in ko se je čez čas prebudil še Francelj, ki mu je popustila injekcija, so se skupaj tresli do čudovitega jutra.

Medtem ko je potem zjutraj Gura pristavil čaj, si je Pingo dal opraviti s fotoaparatom, Francelj pa je stokal, da ima v glavi tigra, ki bi ga kazalo ubiti. Pingo je pravilno domneval, da bo to storil kar oralno, s kakšnim strupom skozi grlo. Gura, ki je bil pomalem že vsega sit, se je obregnil ob Franceljna, ki je očitno že spet nekaj izbrskal iz enega od žepov, ta pa je naredil otožno nedolžen obraz in resno vzdihnil: »No, sem mislil, da ne bo nič narobe, ker verjetno ne bomo plezali.«

Gura je gledal malo črno, ker je bilo to tisto, kar ga je pravzaprav še najbolj motilo. Pa se je spet vmešal Pingo: »Ti, Francelj, sem malo razmišljal, veš. Me res zanima, če morda kdaj kaj pišeš. Mislim, kakšne pesmi ali kaj takega. . . « je s priprtimi očmi pogrkaval, da sta onadva kar malo debelo gledala, kaj spet kani.

»A zajebavaš?« je zletelo Franceljnu.

»Ne, ne, kje pa! Samo tako sem pomislil. Saj vemo, da tudi Prešeren ni pisal sonetnega venca ob radenskih treh srcih, Zdravljico smo si pa vzeli kar za himno. Pa sem si rekel, mogoče je pa tudi v tebi kak skrit talent.«

Gura se je glasno zasmejal in dodal, da pač ni zadosti, če ti je ime Francej in če rad kaj spustiš po grlu.

PESNIK FRANCÉ

Ko so se vzpeli na Luknjo, so obstali in malo mežikali v obsijano Zadnjico. Gura je gledal navzgor po grebenu na Plemenice, pa potem na uro, in ko so ugotovili, da ni posebne volje pehati se po poti, na kateri piše, da je za slone prepovedana, so zavili desno proti Kriškim podom. Pingo se je takoj strinjal, saj si je obetal dobre posnetke triglavske Stene v spranem ozračju, Franceljnu pa je bilo — kot ponavadi — vseeno, v kateri koči spije pivo.

Le lučaj od poti je vrh Bovškega Gamsovca. Razgled je lep in bil je so kar zadovoljni, ker so se usmerili sem. Pod njimi so ležali Kriški podi z jekleno modrimi jezerci, z leve se je kazal z izredno razbitim grebenom povezani Pihavec, pogled je nato padel navzdol do zelenih valov trentarske Soče in potem spet zrasedel prek Kanceljnov do Planje, Razorja, zadaj Škrlatice in do Stenarja. Triglav ni štel v kuliso, ker je bil s svojo tretjino obzorja poglavje zase.

Spustili so se do Pogačnikovega doma sredi nešteti vrtač visokogorskega krasa. Dom je bil že precej prazen, ker je bila nedelja, turisti pa so že zgodaj odrinili po svojih poteh. Posedli so za mize pred domom, ki gledajo v Trento, in kar tja naročili enolončnice, saj so že pošteno

pogrešali toplo hrano. Gura se je spustil v pogovor s prijaznim oskrbnikom Ivanom, Pingo in Francelj pa sta poležavala na osončenih klopih in pisala kartice. Tako je hitro prišlo popoldne, ko so se čez Sovatno spustili v Vrata, kjer jih je čakal po dolgem času spet opran fičo. Zbasali so se vanj in ker je bil motor še ves vlažen, se je uresničila Gurova napoved, da jim ne bo hotel vžgati. Porinili so ga do prvega klanca, skočili noter in po nekaj poskusih se je zavrtel. Pri Peričniku je Francelj izsilil odmor, naročil rundo, potem pa svečano potegnil iz žepa list papirja.

»Da ne bosta mislila,« se je po volčje režal, »da sem res taka nula! Ti si mi dal idejo, Pingo, sedaj pa poslušajta tole, če sta me že sprovo-cirala!«

ln je recitiral:

*Sonce rdeče sveti že 'z daljave,
otoplila se je Krájna spód Triglava,
trume dolge že hité v višave,
da bi vsaj enkrát v življenji' osvajali Prvaka.*

*Velík poti tja k vrhu se naperja,
Bohinj, Vrata ali Trenta s Sočo,
to so izhodišča, kjer naval me jénja,
vsak si danes išče idealno kočó.*

Vreme na Kredarici v letošnjem poletju (1994)

Letošnje poletje je bilo na splošno pretoplo. Poletni povpreček temperature (junij, julij, avgust) je znašal 7,1° in bil znatno nad dolgoletnim povprečkom (normalna vrednost) obdobja 1956 — 1985, ki znaša 4,9°. V padavinskem pogledu pa je močno primanjkovalo padavin. Skupno je v treh mesecih padlo 461 mm moče (dežja in snega), medtem ko znaša dolgoletni padavinski povpreček 640 mm. Padlo je torej le 70 % normalne višine padavin.

Podrobnosti po posameznih mesecih so naslednje:

Junjski temperaturni povpreček 4,7° je bil za 1,9° nad normalno vrednostjo (3,3°). Juljski temperaturni povpreček 7,9° je bil za 2,2° nad dolgoletnim povprečkom (5,7°). Najtoplejši poletni mesec je bil avgust. Njegov temperaturni povpreček je znašal 8,6°. Bil je za 2,9° nad normalno vrednostjo, ki znaša v obdobju 1956 — 1985 5,7°.

Ekstremne temperature so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov. Najvišja junjska temperatura je znašala 14,9° (dne 26. 6.), najnižja pa -5,8° (dne 16. 6.). Juljski temperaturni maksimum, izmerjen 4. dne v mesecu, je znašal 15,7°, minimum pa 1,6° dne 9. 7. Avgust je bil na splošno najtoplejši mesec. Najvišja temperatura tega meseca je znašala 16,1° (dne 6. 8.), najnižja pa 0,0° dne 26. 8.

Mesečni povpreček oblačnosti je junija znašal 6,2 desetine pokritosti neba. Bil je pod normalno vrednostjo (7,0). Juljska oblačnost je znašala 6,3 desetine pokritosti neba in je bila za malenkost (0,1) pod normalno vrednostjo. Avgustovski povpreček oblačnosti (6,4) je bil nad dolgoletnim povprečkom (6,1). Ustrezno stopnji oblačnosti je bilo število ur sončnega sija. Heliograf na Kredarici je v juniju registriral 210 ur sočnega sija, kar je 45 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. Julija je sonce Kredarico obsevalo 204 ure ali 43 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. V avgustu, ko je dan že občutno krajši, pa je sijalo sonce 195 ur ali 44 % njegovega maksimalnega možnega trajanja.

V juniju je v 12 padavinskih dneh, od tega 4 dni s sneženjem, padlo na Kredarici 151 mm padavin, kar je 69 % normalne junjske množine moče. Maksimalna višina snežne odeje je v tem mesecu merila 130 cm (1. junija), ležala pa je 26 dni. V juliju je v skupno 19 padavinskih dneh padlo 155 mm padavin, kar je 77 % normalne juljske višine padavin. V avgustu je v 17 padavinskih dneh padlo 155 mm padavin, kar je 71 % normalne avgustovske množine padavin. Julija in avgusta je na Kredarici samo deževalo. V teh dveh mesecih ni snežilo.

Poletno vreme je bilo — kar se temperature tiče — planincem naklonjeno, neugodno pa je bilo visoko število dni s padavinami.

France Bernot

*Se odpravila je naša trojka v Vrata,
vendar jutro rdače dobro ne obéta,
na večer že polna je stopinja blata,
kánjjo pričakat od vreména boljš'ga svéta.*

*Drugi dan nebo se je odprlo,
a namesto sonca voda dol je drla,
res nikomur štrike močit' se ni dalo,
le pod Luknjo so se stekla suha grla.*

*Da se Mohamed potruði, je pričakovati,
a da gora k njemu bi hodila, ni verjetno;
pa končali smo ta vikend že pred Vrati
in otrešel se je Triglav osvajalcev vel'kih spretno.*

»Ha, ha, ha, bravo!« se je Gura smejal od presečenjenja, Pingo pa mu je rekel, da bo namesto njega poravnal ceh: »Kdo ve, morebiti se bom še kdaj hvalil, da sem tvoj prijatelj,« je režečega Franceljna trepljal po rami.

Sedli so v avto in se odpeljali proti Mojstrani. Francelj, ki je pasel poglede z zadnjega sedeža, pa pri Martuljku butne: »Prima je bilo! Kaj če bi šli naslednji konec tedna spet plezat. Recimo v Špik ali kaj takega . . .«

»Ne seri,« je Gura zastokal predse, ne da bi se sploh ozrl.

Še dolgo potem se je v kabini slišal le Pingotov hi, hi, hi.

ROMANJE NA PRIZORIŠČE 1. SVETOVNE VOJNE

NA SVETO GORO VABI ZVON

VIDA DURN

Ob robu sončne Goriške, dežele med Alpami in morjem, sta dva izrazita vrhova, ki sta pogosto obiskana.

Tik ob meji, kjer si v znamenje prijateljstva podajata roke slovanski in romanski svet, se vzpenja 609 metrov visok Sabotin. Njemu nasproti se na severu vzpenja 682 metrov visoka Skalnica z veličastno baziliko Sveto goro.

Da se povzpemo na Sabotin, moramo prečkati solkanski most, ki odpira pot v Goriška brda. Na desni strani ceste je dobro označena steza, ki nas vodi na njegov vrh. Grušcnata steza je speljana po skoraj golem pobočju tega hriba. Hoja po njem je prav prijetna, povsem neopazno se dviga. Pod nami se širi pogled na Solkan in Novo Gorico.

SABOTIN NA MEJI Z ITALIJO

Ko prispemo na vrh, se nam razgled razširi po prelepi panorami obeh Goric in se nadaljuje v briško pokrajino z vinorodnimi griči.

Grebenska steza nas vodi po vrhu Sabotina, kjer poteka meja. Oznake na mejnih kamnih nas opozarjajo, da je na eni strani Slovenija, na drugi pa Italija. Zlasti se to zdi imenitno otrokom, ki lahko tekajo iz ene države v drugo. Srečujemo se tudi z italijanskimi mejnimi stražarji, ki nas prav prijazno pozdravljajo in kljub uniformi čutimo, da so med nami sproščeni odnosi.

Prispemo do nekdanje mejne vojašnice, ki je bila v rokah jugoslovanske vojske. Sedaj je preurejena v gostišče, ki obiskovalcem nudi okrepčilo. Tudi od tukaj se nam ponuja lep razgled na Goriška brda.

Prav v bližini naletimo na kaverne in strelne line, ki so jih gradili vojaki med 1. svetovno

vojno. Z nečloveškimi napori so vrtali rove, v katerih vidimo zasilne klopi, na katere so postavljali osebne stvari: čutare, puške, nahrbtnike... Od tod so opazovali sovražnike in nanje streljali. Bodeča žica, speljana pod rovi, je varovala branilce pred morebitnim sovražnikovim naskokom.

Ko se danes sprehajamo po teh gričih in si ogledujemo kaverne in utrdbe, ki jih prerašča grmovje, si ne moremo misliti, kako se je na teh pobočjih bojevala italijanska vojska proti avstrijski. V obeh so bili vpoklicani slovenski fantje. Zemlja je bila prepojena s krvjo vojakov različnih narodnosti, ki so padli v frontni črti zaradi nesmiselnosti vojne.

Pod Sabotinom teče reka Soča, ki je bila nema priča teh srditih spopadov.

Ob reki Soči je speljana cesta in nad njo nas stranska pot pripelje do Prevala.

BOŽJEPOTNA SKALNICA

Za vzpon na Skalnico si lahko izberemo več poti. Prva se vzpenja po stezi iz 1. svetovne vojne. Ob njej so številni jarki in kaverne, ki se prepletajo v notranjost hriba. Če si jih hočemo natančno ogledati, moramo imeti s seboj svetilke.

Druga pot ima označene markacije in služi predvsem romarjem in planincem, ki bodo poleg vsega zanimivega dobili na Skalnici tudi žig. Tudi ob tej rahlo strmi planinski poti se spomnimo grozot iz 1. svetovne vojne. Čelade padlih vojakov so vzdane v živo skalo kot opomin vsem mimoidočim: nikoli več takih grozot.

Vzpemo se še po kamnitih stopnicah, ki nas pripeljejo naravnost pred skalniško cerkev.

Zasidrana v skalnato podlago se ta cerkev kaže na vse strani. Tisočkrat opevana in neštetokrat obiskana je ta romarska cerkev cilj

mnogih obiskovalcev božjih poti. Ta gora, kjer so častilci in prosilci Matere božje deležni milosti, je dobila ime Sveta gora.

Prvič je bila omenjena 1539. leta. Po zgodovinski legendi je Marija naročila **Urški Ferligoj**, da ji ljudstvo tukaj sezida cerkev. Cerkev je bila večkrat porušena in oropana. Sedanja podoba je dobila leta 1928. Njena veličastna in prostrana notranjost vsakega prevzame. Oltar krasi podoba Matere božje, ki jo je ustvaril beneški slikar **Palmo de Vecchio**. Oglejski patriarh jo je podaril Sveti gori 1544. leta.

Kadar zadone svetogorski zvonovi veličastne bazilike, te njihova pesem tako prevzame, da jo še dolgo nosiš v sebi. Na samem vrhu je tudi samostan, muzejska zbirka soške fronte in gostinski lokal z restavracijo.

RAZGLEDI DALEČ PREK SOČE

Od tod se nam odpira čudovit razgled na Julijske Alpe, Krnsko pogorje, Karnijske Alpe in na Furlansko nižino do morja. Pod nami se vije reka Soča, ki s svojimi brzicami marsikje pričara skrivnostno podobo poslanstva iz planinskega sveta.

Naše doživetje nadaljujemo s sestopom po drugi poti. Medtem ko smo prej hodili po gozdu, se sedaj spuščamo po romarski poti mimo na novo urejenega križevega pota.

Pobočje Skalnice zapuščamo s prostranim razgledom na okoliške planote Banjščic in Trnovskega gozda.

odmevi

Plezanje po robu

Nerad odgovarjam na neargumentirane in morda namenoma površno napisane članke. Vseeno pa moram na kar šest strani Planinskega vestnika prostora jemajočem članku **Dušice Kunaver** (»Plezanje po robu«, PV, september 1994) odgovoriti zaradi avtoričinih neresnic, nesramnosti in žaljivk.

V njem je avtorica, seveda neobvezujoče zavito v »nekaj misli v razmišljanje«, zapisala toliko neresnic, potvorjenih datumov in podtikanj, da ji to jemlje še tisto malo upravičenosti do sodbe o zadevi Lotse, ki si jo sama lasti.

V komentiranju članka **Grega Childa** z indikativnim naslovom »Upravičen dvom« (Climbing, februar 1994) Kunaverjeva povzema in po svoje interpretira samo tisto, kar ustreza njenim predstavam. Potvarja datume, kot na primer odkritje spornih diapozitivov, saj razstava o KOTG ni bila jeseni 1992, ampak konec februarja 1993. Gladko izpušča dejstva, kot na primer to, da je Česen na svojem domu tujim novinarjem (**Stephenu Venablesu**) prikazoval moj diapozitiv kot ključni dokaz svojega vzpona.

Vse ključne »zgodbe« na straneh 373 in 374, ki jih avtorica omenja kot povsem nedokazane, so dokazljive in dokazane.

Dušica Kunaver pravi, da je v domačem in tujem tisku zasledila toliko besed o Lotseju, da je preprosto ostala pri dejstvih, »ta pa so, kot vidimo, zelo nazorna«.

Preskočila pa je zelo nazoren uvodnik **J. M. Asselina** (Vertical, junij 1993), glavnega in odgovornega urednika revije, ki je objavila sporni fotografiji.

V njem Asselin zelo nazorno zapiše: »Vertical je neomajen, saj so dolgo razpravljali o problemu fotografij s **Tomom Česnom**. Nikoli ni omenil, da bi inkriminirana fotografija pripadala komu drugemu. Toliko bolj, saj ko smo Toma Česna prosili za original posnetka za ekspertizo, nam je pojasnil, da je bila fotografija ukradena na konferenci v Milanu.«

Originalni diapozitiv sem imel in imam seveda jaz.

Slovenski alpinizem, ki ga kot pretežno za svoje interese izpostavlja Dušica Kunaver, ima že vrsto let ugledno mesto v svetu. Zaradi Česnovega Lotseja to mesto ne bo niti obstalo, niti padlo. Prav tako Česnov Lotse nima nič z neprecenljivim in izjemnim delom **Aleša Kunaverja** v slovenskem alpinizmu in predvsem himalajizmu, ki ga vsi zelo cenimo.

Tendenciozni in »domače in tuje napadalce« iščočiči članek Dušice Kunaver pa slovenskemu alpinizmu res ne koristi. Skušal bi ga še razumeti kot posledico neobveščenosti, pa ga ne morem. Vsakomur, tudi avtorici, so bili ves čas na voljo prav vsi podatki v zvezi z Lotsejem. Namesto argumentiranega razgovora se je raje odločila za časopisno polemiko. Škoda!

Na koncu še čisto na kratko o bistvu problema, o katerem sem upal, da mi ne bo treba več pisati. Tudi sam sem verjel v Česnov Lotse in se ga veselil. Dovolj mi je bila njegova beseda. Vse do tedaj, dokler nisem po naključju odkril, da je Česen, ne da bi ga karkoli v to sililo, s pomočjo mojih diapozitivov zavestno in namerno zavajal javnost. Po mojem odkritju pa je v svojo laž začel vpletati tudi mene.

Do tujcev, ki po mnenju Dušice Kunaver komaj čakajo, da bi »malemu narodu vzeli Lotse«, pa ima avtorica zelo spremenljiv odnos. Dokler hvalijo, ji služijo kot priče. Tisti trenutek, ko pa si drznejo upravičeno podvomiti ali povedo kaj, kar ni po njeni volji, postanejo zavistneži in lažnivci. Čas je že, da neha s strahovi o »tujih zavistnežih« in »njihovih domačih podpornikih«.

Pa tudi njeno nenehno zvrčanje krivde na napeke novinarjev je odveč, dokler imamo pred seboj pisma Toma Česna, ki jih je sam pisal in podpisal v domače in tuje časopise.

Iz njegovega pisma, objavljenega 28. 1. 1991 v ljubljanskem Delu, naj citiram le dva odstavka:

»Sam sem se še pred odhodom v južno steno Lotseja dobro zavedal, da se bo v primeru uspeha hitro našel kdo, ki se mu bo takšen vzpon zdel nemogoč. Na to so me opozarjali tudi drugi. Tako sem veliko energije porabil tudi za to, da bi iz stene in z vrha prinesel fotografije. In jih tudi sem . . .

Če namreč hočeš videti in fotografirati Zahodno globel (veliko ledeniško območje med Everestom in Lotsejem) ter zahodno pobočje Everesta, potem je preko južne stene treba splezati na vrh Lotseja. Sam sem vse to naredil. . . . Česnu torej Lotseja ne jemlje nihče. Jemlje si ga sam s svojim namernim zavajanjem, pismi, ki jih je sam napisal, in mojim diapozitivom, na katerega se je skliceval in ga kot ključni dokaz vzpona prikazoval tujim alpinistom in novinarjem.

Viki Grošelj

Čiščenje črnih gradenj v TNP

Gospod **Biščak**, zahvaljujemo se vam za zelo negativno reklamo v članku Čiščenje črnih gradenj v TNP — ampak še vedno je tudi to reklama.

Iz članka je razvidno, da zagovarjate stališča Zelenih Slovenije, katerim verjetno tudi vi pripadate. Sedaj Zeleni so bili nekoč Rdeči ali bivši komunisti, ki se sedaj skrivajo za zeleno zaveso ter spet zavirajo privatno iniciativo ter s tem tudi razvoj privatnega sektorja, to pa zato, ker so sami nesposobni ustvarjati. Eden od teh je prav gotovo tudi g. **Božo Rustja**. Če bi bili bolj osveščeni novinar, bi lahko prišli k meni, saj kot novinar dobro veste, da ima vsaka zadeva dve plati. Toda vi ste se odločili, da greste proti »kapitalistom« iz Amerike. Obdolžujete me, da sem črnograditelj in sem gradil tudi na tuji zemlji. To sploh ni res, saj sem imel lokacijska dovoljenja za vse. Zemljo sem uradno zamenjal s sosedo, da sem nato lahko postavil teniško igrišče, za katero g. Božo Rustja trdi, da ni na moji zemlji.

V članku pišete, da črnograditelji pišejo našim politikom. Verjetno sami veste, kaj se naredi, če ima državljan probleme z občinsko birokracijo. Ne bom vas učil načel demokracije, čeprav je videti, da vam niso znani, ko ste napisali tako enostranski članek, v katerem zavajate ljudi. Po vašem sem kriv samo zaradi tega, ker sem »kapitalist«.

Prav tako vam želim malo odpreti oči glede TNP.

V članku pravite, da onesnažujemo TNP. Naš objekt je zelo pozitivna zadeva v TNP oz. Logu pod Mangartom, saj nudimo našim gostom vse, tako da ne hodijo onesnaževati rek in narave, temveč se zadržujejo pri nas. V vasi je majhen potok, ki so ga domačini zaježili že pred leti, sedaj pa hodijo turisti iz počitniških domov z

milom in zobno ščetko in ga uporabljajo kot kopalnico, vse to pa teče v Koritnico in nato v Sočo. Zabojnike za smeti smo v vasi dobili šele pred štirimi leti, prej pa so domačini in turisti metali smeti v reko Koritnico ali pa so z njimi polnili kaverne, kar se v vasi Strmec še vedno dogaja. Vodstvo TNP se zelo trudi, ampak ker ni denarja, je težko urejati tako velik prostor le s štirimi čuvaji. Cesta na Mangart je sedaj popravljena in sedaj je tam vse več in več avtomobilov, ko pa prideš na Mangartsko sedlo, ni sanitarij; so samo v koči, ki pa je od ceste odmaknjena. Sedaj so na Mangart pričeli voziti tudi že avtobusi, kar je prava katastrofa za naravo. Vi kot novinar tega ne vidite, prav tako ne vidite, kaj se počne z Krnskim jezerom, s pritoki reke Soče, kjer je še vedno vse polno črnih odlagališč smeti. In kaj počnejo Zeleni Slovenije ob tem? Vi kot novinar bi morali z vašimi članki spodbujati ljudi k spoštovanju narave ter jih osveščati, hkrati pa promovirati čistočo in ljubezen do narave. V TNP imamo že tudi kisel dež, zaradi katerega se sušijo macesni in drugo drevje, saj se veliko kuri z nizko kvalitetenim premogom, svoje pa prispeva tudi industrija v TNP in v Italiji, kakor tudi povečanje avtomobilskega prometa.

Zanimalo pa vas je samo napisati bombastičen članek, kako zdomec z denarjem (ki je bil težko prislužen) uničuje TNP. Objektov, kot je Encijan, bi moralo biti več v TNP in prav tako po vsej Sloveniji, saj se z njimi preprečuje črna kampiranje, ki pušča v naših dolinah nepopravljivo škodo. Če ljudje bivajo pri nas, potem mi počistimo za njimi, prav tako pa že sami vidijo, da je vse čisto in je potem njihov odnos drugačen in ne onesnažujejo narave.

Strinjam se, da bi TNP moral biti zelena oaza, kakor so parki po Ameriki. Toda tukaj so bile vasi že pred sto in več leti — in kaj naj naredimo s temi ljudmi v parku? Ali naj zaradi tega še vedno živijo kot pred sto leti ali pa jim pomagamo, da bodo živeli človeka dostojno življenje. Gospodarstvo v Trenti in povsod po TNP je na psu in edina možnost je turizem, kvaliteten turizem s takšnimi dejavnostmi, ki ne onesnažujejo narave.

Občina Tolmin, v kateri je Log pod Mangartom, je poglavje zase. Ljudje, ki hočejo ustvarjati, ne dobijo od njih nobene podpore, do dovoljenj je izredno težko priti in zaradi tega se pojavlja vedno več črnih gradenj ali objektov, ki zaradi občinskega zavlačevanja še nimajo vse potrebne dokumentacije, kar kaže na nerazumevanje občine. V našem primeru se trudimo, da bomo dobili ustrezno uporabno dovoljenje do zimske sezone, medtem pa bo Motel Encijan zaprt in na brezposelno listo bo šlo 7 delavcev. Tako dobiš občutek, da občina in njeni inšpektorji promovirajo brezposelnost in za to se potegujete tudi vi.

Pravijo, da je samo v slogi moč. Vendar tu sloge še ni, tu je le znana slovenska lastnost — ljubosumnost, ki res uspeva v takem brez-složnem vzdušju.

Niko Terstenjak, Motel Encijan

Vezna pot

V članku »Nova obleka za star vodnik« (PV 1994/399; Delo, 14. 7. 94) je nekaj besedi o poimenovanju planinskih poti, ki so dodatno označene z »1«. Vse so na slovenskem državnem ozemlju. V sosednjem planinskem glasilu (Hrvatski planinar 5—6, 1994) je zapis »Velebitska obilaznica«, kjer bi prepisal v premislek le opombo pod črto. Takole piše: *Jezični stručnjaci preporučuju umjesto pogrešnog i ružnog stranog naziva transverzala naziv obilaznica, tj. nešto što planinar obilazi (ne: zaobilazi!). Obilaznica može biti uzdužna, poprečna ili kružna, a može značiti čak i obilazak mreže KT koje nisu povezane markacijom. Transverzala je samo poprečan put ili poprečnica (transversus, lat. poprečan), dok se uzdužni put može nazvati uzdužnicom, ponegdje i magistralom. Slovenci imaju lijep i smislen naziv vezni put (vezna pot). Riječ transverzalu, pa prema tome i riječ transverzala, valja napustiti. (ŽP)*

Torej tudi tam so jezikovni problemi! Bi to ustrezno rešili in do naslednje izdaje poimenovali vsem v zadovoljstvo? Poskusimo, saj to ni greh! Le pravočasno mora za to zvedeti Komisija za pota pri UO PZS in zapisati novo ime. Ona ima na skrbi to pot.

Morda bo v novi izdaji Karavank tudi opis pravkar obnovljene zahtevne poti (17. 9. 94.), imenovane po Jožetu Žetalskem, na Donačko goro, na zadnje karavansko goro, ki ima značaj pravega gorstva, kjer leži stari in stoji novi »up edini«.

Božo Jordan

Varstvo narave pri nas — le utvara?

Pred nedavnim je bila v ljubljanskih Križankah slovenska predstavitev evropskega programa za zavarovana naravna območja pod imenom »Parki za življenje« (organizacija Zavoda republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine). Poleg tega je naslednje leto razglašeno za evropsko leto varstva narave in ob tem se prav gotovo moramo zamisliti o stanju na tem področju pri nas. Razmere že na splošno v Evropi niso zadovoljive, mi pa za tem nič ne zaostajamo, smo kvečjemu na slabšem. Naša zakonodaja s tega področja je večinoma še iz konca sedemdesetih in začetka osemdesetih let, to pa pomeni, da ima mnogo nezamenjarljivih lukenj.

Edini narodni park v Sloveniji je Triglavski narodni park. Res obstajajo še druge varstvene skupine, kot upr. krajinski oz. regijski parki, naravni rezervati, naravni spomeniki in podobno, a ob že tako pomanjkljivem varstvenem režimu v Triglavskem narodnem parku so sistemi varovanja teh še toliko slabši. Dejstvo, da naravni park in večina drugih varstvenih oblik pri nas obsega predvsem gorski svet, pomembnost varovanja narave le še povečuje.

Množičnost v naših gorah postaja vse večji ekološki problem, ki že resno ogroža alpski svet in njegovo naravno ravnotežje. Po ocenah samo koč ob Sedmerih jezerih obiše 35 tisoč ljudi na leto, pa je dolina Sedmerih jezer v samem središču Triglavskega narodnega parka. To je najbolj nazoren primer pomanjkljivosti naravovarstvenega režima pri nas. Tudi naše visokogorske postojanke postajajo vse bolj podobne hotelom, kar nedvomno privlači v gore množice ljudi, ki jih ne moremo imenovati prave planince. Če bi le postrežbo zreducirali na minimalno nujno raven, bi s tem mnogo najbolj obiskanih točk precej razbremenili. S tem bi bil vsaj delno rešen tudi ekološki problem, saj največ takih problemov povzročajo ravno razvajeni planinci, ki v gorah iščejo v dolini vajenega ugodja. Vse to je bila tudi tema nedavnega 30. srečanja treh dežel na Vršiču.

V gorah je torej potrebno narediti konec razkošju in zaostri režim varovanja narave, vse pa kaže, da je do uresnitve takšnih ciljev še daleč, saj pri nas še vedno nimamo sprejete strategije varstva narave, deloma tudi zaradi pomanjkanja poklica, ki bi se ukvarjal s tem področjem. Seveda pa je potrebno tudi prepričati ljudi o potrebnosti človekovega sožitja z naravo in hkratnega ohranjanja le-te. Šele tako ozaveščene ljudi lahko spustimo v naravne parke v zavesti, da bo narava ostala neoskrnjena.

Morda bo prav evropsko leto varstva narave prineslo kakšna upanja na spremembe v tej smeri. K sodelovanju v akcijah je bila povabljena tudi Slovenija, zato te priložnosti ne bi smeli zapraviti.

Sebastjan Šinko

iz planinske literature

Veliki pionirji alpinizma II.

Glavni urednik Alpinističnih razgledov **Bine Mlač** je spet razveselil ljubitelje alpinistične in sploh planinske literature, saj je pri založbi Didakta izšel že njegov drugi zbornik Veliki pionirji alpinizma.

Druga knjiga nekako dopolnjuje in zaokroža predstavljanje najpomembnejših začetnikov

alpinizma, ki ga je Mlač začel v Alpinističnih razgledih z objavljanjem zapisov o velikih alpinistih v obdobjih od leta 1860 do 1940, nato pa s knjigo Veliki pionirji alpinizma I. Medtem ko je v prvi knjigi predstavil 15 alpinističnih velikano preteklega obdobja, druga knjiga prinaša še 14 opisov, brez katerih pregled najvidnejših pionirjev alpinizma ne bi bil celovit.

Najnovejša Mlačeva knjiga govori o prvem pravem alpinistu v Zahodnih velikih Alpah **Albertu Mummeryju**, o slovitom gorskem vodniku iz Macugnage **Mathiasu Zirbriggnu**, zadnjem nadiučitelju v klasični šoli lednega plezanja **Hansu Pfannu**, največjem stenskem mislecu 19. stoletja **Eugenu G. Lammerju**, prvem med dvanajstimi apostoli iz ostenja Wilder Kaiserja **Georju Leuschsu**, preroku gora **Geoffreyu W. Youngu**, dolomitskem hudiču **Giovanbattisti Titu Piazu**, predstavljeni so še starosta cortinskih veveric **Angelo Dibona**, utemeljitelj tehničnega plezanja **Hans Dülfer**, gorski vodnik, filmski režiser, igralec in pravljicar **Luis Trenker**, veliko dolomitsko plezalsko pero, ki je iskalo skrajnosti v skali **Domenico Rudatis**, gorski vodnik, ki je razrešil uganko zloglasne stene Eigerja, **Andreas Heckmair**, pajek iz Lecca **Riccardo Cassin**, od naših alpinistov pa je tokrat predstavljena še ena naša vražja ženska **Pavla Jesih**.

Mlač na prijeten, bertljiv način opisuje življenja in dosežke vidnih osvajalcev nekoristnega sveta, predstavlja zanimivejše epizode iz njihovih življenj, slika dobo in razmere, v katerih so delovali, način njihovega razmišljanja in kako so premikali meje doseženega in spoznanega. V pripovedi o posameznih alpinistih pa spretno vpleta tudi razmišljanja o vrednotah alpinističnega početja in življenja na splošno.

Z obema knjigama smo Slovenci dobili izredno delo, na kakršnega smo lahko ponosni, saj tudi v tujini ni veliko podobnih del, ki bi predstavljala tako široko paleto pomembnih alpinistov ne glede na njihovo narodnost ali kako drugo pripadnost. Obe knjigi lahko služita tudi kot koristen zgodovinski učbenik za vse, ki bi želeli kaj več vedeti o razvoju alpinizma in planinstva.

Škoda, da ni Bine Mlač predstavil tudi nekaterih pomembnejših začetnikov našega alpinizma, saj je v vsaki knjigi spregovoril le o po eni ženski predstavnici naših osvajalcev vrhov in sten. V prvi knjigi je tako med velike pionirje uvrstil **Miro Marko Debelakovo**, v drugi knjigi pa **Pavlo Jesihovo**. Prav gotovo bi mesto ob njuni strani zaslužil tudi še kak drug slovenski plezalec. Upamo, da bo Bine Mlač zdaj ugriznil tudi v to jabolko, čeprav je v drugi knjigi zapisal, da z njo zaključuje predstavljanje pomembnih zmagovalcev sten in previsov. Že v prvi knjigi je namreč izdal, da ima v računalniških arhivih zbrane podatke tudi za 18 slovenskih začetnikov alpi-

nizma. Bine je takrat zapisal, da stvari v naši alpinistični preteklosti zaradi najrazličnejših interesov, tekmovalnosti, zamer in nasprotovanj niso tako razčiščene, kot bi bilo dobro za objavo v knjigi. Upamo, da se bo Bine le dal pregovoriti in bo objavil tudi to zbrano gradivo, saj bi mogoče prav na ta način presekal gordijski voz in razčistil nekatere neznanke, hkrati pa prispeval k objektivnejšemu vrednotenju naše alpinistične zgodovine.

Obe sedanji Mlačevi knjigi, ki se sijajno dopolnjujeta, govorita o veličini boja za spoznavanje meja človeških sposobnosti in odkrivanje še neznanega. Pionirji alpinizma, ki jih knjigi opisujeta, so se z neizprosno in trdo gorsko naravo spopadali z za zdajšnje čase izredno slabo opremo in dosti slabšim poznavanje zakonitosti dogajanj v gorskem svetu. Praktično vse, kar so vedeli o gorah, so morali spoznati iz lastnih izkušenj, opazovanja in logičnega sklepanja, pri svojih dejanjih pa so se izkazali s srčnostjo, izjemno potrpežljivostjo, dostikrat tudi trmo in z ljubeznijo do gora in svojega početja.

Najnovejša Mlačeva knjiga prinaša tudi krajši vpogled v zgodovino razvoja nekaterih plezalskih pripomočkov in načine ocenjevanja težavnosti preplezanih smeri.

Ob izidu druge Mlačeve knjige lahko mirno zapišemo, da je opravil garaško delo, saj je bilo brez dvoma potrebno ogromno študija, brskanja po knjižnicah doma, predvsem pa v tujini, ter drugačnega zbiranja podatkov, iz zbranega gradiva pa je bilo treba izluščiti najpomembnejše in pri tem iskati kar najbolj objektivna merila. Ko prebiramo opise v obeh knjigah, lahko vidimo, da je imel Bine pri tem srečno roko, saj je alpiniste prejšnjega stoletja predstavil zelo stvarno, brez pretiravanja in sentimentalne navlake. Posamezne zgodbe iz življenja alpinistov je vključil v opise tako, da je bolj učinkovito in slikovito predstavil njihova dejanja in značaje.

Prepričani smo, da bo tudi druga Mlačeva knjiga dosegla podoben ali še boljši sprejem pri bralcih kot prva, ki je kaj kmalu pošla na policah knjigarn in jo je mogoče najti le še v kakšni odročni knjigarni.

Miro Štebe

Vreme v visokogorju

Meteorološka opazovanja v visokogorju imajo v Evropi že dolgo tradicijo. Na slovenskih tleh so že leta 1878 postavili prve tri opazovalnice na 2044 m visokem Obirju, četrto pa leta 1899 pri Kocbekovi koči na Korošici. Slovensko planinsko društvo je postavilo na Kredarici prvo slovensko meteorološko opazovalnico leta 1897, le leto dni po postavitvi prve planinske kočice na Kredarici. V prvih letih so bila opazovanja

neredna, po letu 1912 tudi prekinjena. Veliko zbranih podatkov je izgubljenih.

Našo najvišjo in tudi najpomembnejšo sinoptično meteorološko postajo so na 2515 metrov visoki Kredarici ponovno opremili leta 1954. Ob proslavi 40. obletnice rednih meteoroloških opazovanj — proslava je bila 25. septembra letos na Kredarici — je izšla tudi drobna knjižica Mirana Trontlja »Vreme v visokogorju«, ki govori o delu meteorologov in vremenu na Kredarici. Izdala jo je ljubljanska založba Mihelač.

Avtor knjižice, dipl. ing. meteorologije **Miran Trontelj**, je z jedrnato besedo predstavil to visokogorsko meteorološko opazovalnico, kjer so prva opazovanja opravljali kar oskrbniki planinske kočice na Kredarici, šele kasneje pa so ta dela prevzeli honorarni delavci Hidrometeorološkega zavoda Slovenije. Po prekinitvi v letu 1912 in ko so leta 1954 to opazovalnico na novo opremili, so delo prevzeli redni uslužbenci. Ob zadnji obnovi planinskega doma na Kredarici leta 1983 so ob sodelovanju s Planinskim društvom Ljubljana-Matica tudi meteorologi kot edini stalni prebivalci na Kredarici dobili primerne pogoje za delo in življenje tudi v zimskem času. — Do zdaj je pri tem delu na gori sodelovalo 36 opazovalcev, v začetku le po nekaj mesecev. Petnajst med njimi je služilo na tej naši najvišji meteorološki postaji več kot leto dni. Zdaj že vrsto let dela stalna ekipa, med katerimi so najdlje v tej službi **Janko Rekar** (25 let), **Jernej Gartnar** in **Franc Zupancič** (po 22 let) ter **Janez Gartnar** (17 let).

Tak bi bil vrh Triglava, če bi na njem postavili meteorološki observatorij

Sprva so bila opazovanja le v poletni sezoni in podnevi. Sčasoma so začeli z nekaj opazovanji tudi ponoči; danes pa odčitajo meteorološke podatke vsako uro prek celega dne. Za točnejše vremenske napovedi so visokogorski podatki nujno potrebni. Zaradi bližine Velikega in Malega Triglava pa podatki o vetru ne morejo biti povsem točni. Po drugi svetovni vojni so zato razmišljali o postavitvi meteorološke postaje tik pod vrhom Triglava, zaradi napredka tehniških možnosti pa so ta projekt dokončno opustili. Višinske podatke dandanes že lahko dobijo s pomočjo satelita, radarja in radio sonde. Tudi posredovanje zbranih podatkov se je v tem času močno spremenilo. Najprej je bilo le s pomočjo morsejevih znakov, danes pa lahko s pomočjo računalnika skoraj v trenutku postrežejo z vsemi podatki kjerkoli na svetu. Letos so na Kredarici postavili avtomatično meteorološko postajo, s čimer pa se obveznosti opazovalcev ne bodo zmanjšale.

Slovenska meteorološka služba je že z vsemi pravicami in obveznostmi vključena v svetovni mreži meteoroloških opazovanj s prvim vozliščem na Dunaju.

Na koncu knjižice nas avtor seznanja tudi z vremenom na Kredarici v vseh letnih časih. S statističnimi podatki o višini padavin in debelini snežne odeje, temperaturi, vlagi, pritisku in vetru ugotavlja, da v visokogorju velja krajši zamik letnih časov, zato tudi predlaga september kot najugodnejši čas za obiske teh krajev, čeprav največ planincev obiše Triglav julija in avgusta. Mimogrede še pove, da je ob sončnih dneh možen dostop v te višine tudi pozimi, le zaradi težav pri dihanju v suhem zraku mora biti hoja počasnejša, čas potovanja pa daljši.

Zanimiv izbor risb in fotografij — črno-belih in štiribarvnih — lepo popestri to publikacijo. Knjižica je izšla s sodelovanjem Hidrometeorološkega zavoda Slovenije in ob finančni pomoči številnih sponzorjev.

Ciril Velkovrh

Vodnik po Mežiški dolini

Sredi poletja je izšel Vodnik po Mežiški dolini, ki bo, čeprav ni planinski, dobrodošel vir informacij za vse, ki bodo obiskali ta del slovenske Koroške.

Mežiška dolina je namreč, kot piše avtor vodnika **Miroslav Osojnik**, »tisti del koroške krajine, ki se je kot prečni klin zaril med vzhodne Karavanke in Osrednje Alpe. Obsega torej tisti slovenski alpski prostor, ki se prične pri Dravogradu, teče vzporedno z mejo s sosednjo Avstrijo skozi Karavanke med Peco in Uršljo goro in se potegne proti Savinjskim Alpam tja do Olševe in Raduhe. Mežiško dolino sestavlja sklenjeno območje ob reki Meži od izvira pod Olševo do njenega izliva v reko Dravo pri Dravogradu. Južna meja doline je prislonjena na vrhove in slemena Uršlje gore, Slemena, Raduhe in Olševe; tod je tekla tudi stara deželna meja med Koroško in Štajersko. Zahodna in severna meja pa sledita meji z Avstrijo prek Sneznika, Luž, Pece, Lokovice in Strojne.«

V vodniku, ki ima format 11,6 x 21 cm in obsega 100 strani besedila (dodatnih 16 strani pa je reklamnih oglasov), sta v uvodnih poglavjih pregledno predstavljena koroška krajina in Mežiška dolina. Sledi opis 44 krajev (v najširšem pomenu besede), ki so jim dodane

barvne slike **Toma Jeseničnika** — skupaj jih je kar 106. Na koncu je seznam kulturnih ustanov, vsakoletnih prireditev, gostinske ponudbe ter dodatne literature o Mežiški dolini.

Planince bodo gotovo pritegnile že prve strani vodnika, kjer piše, da na vrhovih gorá rastejo redke gorske rastline. »Na Brinjevi gori (723 m) je eno najvišjih rastišč kobulastega zelenčka na Slovenskem; tu raste tudi enostranska hrušica. Na Platu pri Ladiniku (900 m) rasteta lovorolistni volčin in mali jesen. Vrh Uršlje gore (1696 m) je edino pribežališče Matthiolijeve kortuzijke in trilitne valdžajnije. Na Komnu je dom alpske vudsovke, kuštravega in najmanjšega jegliča, na grebenu vse do Smrekovca pa rastejo navadna arnika, brkata zvončnica in Kochov svišč. Najbolj pestra in številčna je alpska flora na Peci. Tu rastejo navadni in najmanjši alpski zvonček, več vrst svišča, murke, Zoisova zvončnica, planika, slečnik in jeglič.«

V poglavju Planinski vrhovi, postojanke in poti so na šestih straneh opisane naslednje gore: Uršlja gora, Smrekovec, Raduha in Peca. Avtor je zbral tudi vse osnovne podatke za Poštarski dom pod Uršljo goro, Kočo na Naravskih ledinah, Dom na Uršlji gori, Dom na Smrekovcu, Kočo v Grohotu pod Raduho, Dom na Peci, Kočo na Pikovem v Podpeci in za planinsko zavetišče pri Pucu v Koprivni. Fotograf je prispeval fotografije koč na Naravskih ledinah, domov na Uršlji gori in Smrekovcu in postojanke v Grohotu. Tudi tisti pohodnik, ki bo po koroških gorah hodil le s pomočjo omenjenega vodnika, se zagotovo ne bo izgubil, saj so izhodišča in dostopi jasno razloženi, knjižica pa vsebuje tudi namige za izlete. »Na pot torej!« velja prislunhiti vabilu iz novega vodnika.

Koča v Grohotu pod Raduho

Vodnik po Mežiški dolini je založila Koroška turistična zveza Ravne na Koroškem. Izšel je v nakladi 4850 izvodov v slovenskem (3000 izvodov), angleškem in nemškem jeziku. Cena vodnika je 1557 tolarjev, na prodaj pa je pri založniku in predvsem v koroških knjigarnah (Mladinska knjiga Ravne in Slovenj Gradec).

An dreja Čibron-Kodrin

društvene novice

Joža Praprotnik

(1. 6. 1912 — 26. 8. 1994)

Na kranjskem pokopališču so 30. avgusta v družinskem krogu pokopali uglednega planinca in odličnega ptt strokovnjaka **Joža Praprotnika**, častnega člana Planinskega društva PTT Ljubljana.

Rojen je bil v Ljubnem na Gorenjskem, lepi vasi na hribčku sredi

gorenske ravnine, od koder se odpira čudovit razgled na gore, ki jo obdajajo na njenih rebih. Goram se je zapisal že v otroških letih in jim ostal zvest do smrti. Član Slovenskega planinskega društva je postal leta 1930.

Joža Praprotnik ima velike zasluge za Poštarski dom na Vršiču, njegovo delo je vtakno v razvoj PD PTT Ljubljana od njegove ustanovitve leta 1953 naprej.

Že leta 1952 je bil med graditelji prve skromne Poštarske kočice na Vršiču, ki so jo gorenski poštariji, člani takratnega »Planinskega aktiva Poštar PD Jesenice«, preuredili iz nekdanje obmejne stražnice. Že naslednje leto so jo podrl in zgradili novo, večjo; tudi pri tej gradnji je zapisano njegovo ime. Kot upravnik Okrajne pošte v Kranju in od leta 1961 direktor sektorja za ptt promet PTT podjetja Kranj je pomagal društvu in njegovemu gospodarskemu odseku pri oskrbovanju in vzdrževanju poštarske postojanke na Vršiču. Tudi v obdobju 1974—1977 je pomagal društvu pri gradnji velikega prizidka in posodobitvi prejšnje kočice.

Pomembno delo je opravil v PD PTT Ljubljana. Bil je med ustanovnimi člani društva. Po ustanovitvi je bil 20 let predsednik Planinske skupine PTT Kranj. Kar 29 let je delal v organih PD PTT Ljubljana: 5 let je bil podpredsednik društva, 12 let član upravnega odbora, 3 leta predsednik in 3 leta član nadzornega odbora ter 4 leta predsednik in 2 leti član častnega

sodišča. Bil je tudi aktivni član prireditvenih odborov ob srečanjih ptt planincev Slovenije in nekdanje Jugoslavije, vodja društvenih izletov, delovni predsednik na občnih zborih, sodelavec na različnih delovnih akcijah in prireditvah, pisec člankov itd. Veliko je pripomogel k razvoju planinstva v kolektivih PTT in k uspehu ter ugledu, ki ga uživa PD PTT Ljubljana.

Joža Praprotnik se bodo spominjali tudi udeleženci mnogih spominskih pohodov in prireditev na Triglavu in Kredarici kot »triglavskega poštarja«. Bil je pobudnik in organizator Pošte Triglav, velikokrat pa tudi upravnik pošte, ki je v nahrbtniku prenašal pripomočke za delo in potem v dolino sprejete pošiljke.

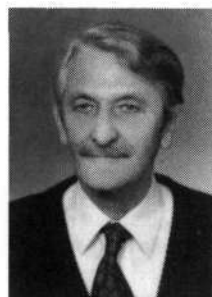
Za požrtvovalno planinsko delo je Joža Praprotnik prejel zlati častni znak Planinske zveze Slovenije in ob 60-letnici rojstva plaketo te zveze. PD PTT Ljubljana mu je podelilo zlato društveno značko in ga na občnem zboru 11. februarja 1978 imenovalo za častnega člana društva.

Vsem, ki smo ga poznali, pa se je vtisnil v spomin s svojimi orglicami in prisrčnimi šalami, s katerimi nas je razveseljeval ob tovariških večerih v Poštarskem domu na Vršiču, na srečanjih in izletih.

Joža Praprotnik je bil skromen in pošten človek. Vzorno je skrbel za svojo družino. Odlično je opravljal odgovorne naloge v PTT. Kot člana planinske organizacije pa so ga krasile vse etične vrednote, ki jih mora imeti pravi planinec. Njegovo delo bo trajno zapisano v zgodovini PD PTT Ljubljana. Sodelavci in prijatelji se bomo našega Joža vedno radi spominjali.

Jože Dobnik

V spomin Martinu Sabotinu

Nedavno smo se številni prijatelji planinci in znanci na soboškem pokopališču poslovili od **Martina Sabotina**.

Čeprav rojen na prekmurski ravnici v Gančanah pred 71 leti se je že v petdesetih letih navdušil za hojo v gore. Zanje ga je navdušil tast **Franc Hrovat**, ki

je v Mursko Soboto prišel z Idrijskega. Seme planinstva je trdno vsejal na plodna tla, saj se je Martin planinstvu zapisal do konca življenja. Kot planinec ni stremel k vrhunskim dosežkom, čeprav je osvojil precej vrhov, ampak je v gorah preprosto užival. Aktivno je deloval v Planinskem društvu Matica Murska Sobota, kjer je v

najtežjih časih opravljal funkcijo predsednika, pozneje pa številne druge funkcije.

Mnogi se ga bomo s hvaležnostjo spominjali predvsem ob sredah, ko je v društveni pisarni dežural ter sprejemal številne planince in jim podaljševal veljavnost planinskih izkaznic ali jih na novo včlanjeval. Vsakemu je znal dati natančno informacijo, kako priti do te ali one kočice ali vrha, natančno pa je tudi urejal evidenco in kartoteke članstva po posameznih letih.

Prišla je letošnja pomlad, ko je ostal stol v društveni pisarni, na katerem je sedel na sestankih in ob dežurstvih, prazen. Bolezen se je prikradla v njegovo telo in poskušal jo je premagati. Boj je bil hud. Verjel in upal je v zdravniško pomoč, toda usoda je hotela drugače, smrt pa naredila svoje.

Martina ni več. Ni več njegovega čvrstega stiska rok, ni več njegovih dovtipov. Tvoji prijatelji planinci se te bomo spominjali kot mirnega, preudarnega človeka, ki je stregel in ustregel vsakemu in ki je vzbujal zaupanje in prijateljstvo.

Hvala ti, Martin, za vse!

Jože Ružič

75-let žalske sekcije SP SPD

75 let je za nami, kar je bila v Žalcu ustanovljena sekcija Savinjske podružnice SPD. **Prof. Orožen** je v zgodovini SP SPD zapisal, da je bil prvi načelnik sekcije **Fran Roblek**. Že ta podatek pove, da je bilo planinstvo ali turistika, kot piše **Fran Kocbek**, prvi načelnik SP SPD, krepko vtakano v tedanje življenje. Fran Roblek je bil župan trga Žalec, med letoma 1907 in 1911 je bil poslanec v Dunajskem parlamentu, hmeljar, načelnik marsikaterega društva, leta 1906 je bil izvoljen v upravni odbor Savinjske posojilnice, bil je načelnik Posojilnice in še bi lahko naštevati.

Fran Kocbek in Fran Roblek sta tesno sodelovala in skupaj prehodila in se povzpela na marsikateri vrh. To nam izpričuje vpisna knjiga na Šentjungerti, to nam izpričujejo spomini Frana Kocbeka, ki piše, kako sta »preganjala« vrtoglavico: sprva sta se povzpela na zvonik cerkve v Žalcu in gledala navzdol, kasneje sta se večkrat povzpela na Kamnik, zelo razgledni vrh z visoko steno nad Grizami.

Na prošnjo Frana Kocbeka je Roblek leta 1919 prevzel vodstvo sekcije in vodstvo izgradnje ceste v Logarsko dolino. 29. junija 1922 je pripeljal prvi avto v Logarsko dolino. Cesta verjetno še ni bila končana, saj je še leta 1924 Savinjska posojilnica Žalec za cesto prispevala 400 kron, leta 1922 1000 kron in leta 1923 500 kron — zasluge načelnika Frana Robleka.

Ob tem jubileju se moramo spomniti:

- leta 1904, ko je bila markirana pot Šoštanj—Lokovica—Veliki vrh—Dobrič—Gora Oljka;
- leta 1899, ko je bila zgrajena kočica na Mrzlici;
- leta 1944, ko je gorela Logarska dolina in je SP SPD ocenila, da je okupator napravil škode za 3.855.900 dinarjev.

Omenimo še, da je bila leta 1894 zgrajena cesta Luče—Solčava, da jo je povodenj leta 1896 poškodovala in da je bila leta 1904 na novo zgrajena cesta Ljubno—Luče—Solčava.

Se bo meddruštveni odbor »Savinjska« spomnil teh jubilejev?

Stoletnice izgradnje Kocbekove kočice na Molički planini so se spomnili z naslednjimi prireditvami:

- 14. 9. 1994 je bila slovesnost v Lučah, med drugim se je udeležil tudi tajnik PZS **Janko Pribošič**. Slavnostni govornik je bil predsednik MDO Savinjska **Martin Aubrecht**, ki je poudaril, da so se planinci krepko postavili po robu nemško govorečim prebivalcem doline že v prejšnjem stoletju. Spregovoril je o kočici na Molički planini in o želji, da bi jo obnovili. Slovesnost je bila zaključena na Loki pod Raduho z mašo za ponesrečene planince.
- 15. 9. je bila slovesnost in maša na Okrešlju; organizator je bilo PD Celje;
- 16. 9. je bila točno ob obletnici prve otvoritve v obnovljeni kapelici na Molički planini spominska maša.

Planinci občine Žalec praznujemo!

Ali res praznujemo? Te dni smo na vsakem koraku slišali, da Turistično društvo Žalec praznuje sto let, ob tem jubileju so v Žalcu odkrili mestni vodnjak, društvo je dobilo posebno priznanje Turistične zveze Slovenije itd. Ob prazniku občine Žalec in ob prazniku Mestne skupnosti Žalec je bila poudarjena ta stoletnica, o planincih pa ni bilo besede. Ali njihovo delo ni pomembno? Tudi 75-letnica je okrogel jubilej!

Mogoče smo si sami krivi. Spomladi smo načrtovali kopico prireditev, katerih nosilec naj bi bilo PD Žalec. Iz vsega ni bilo nič. Objektivne in subjektivne težave! Sedaj Žalčani načrtujejo slavje na Bukovici. Mogoče v planinski skromnosti ne znamo opozoriti na svoje delo, na našo zgodovino. Priznanja občine Žalec so ob letošnjem prazniku občine Žalec šla mimo planincev — kot že tolikokrat. Tega ali onega planinca se spomni samo ta ali ona krajevna skupnost in ravno letos se je Mestna skupnost Žalec spomnila **Jožeta Ruperja** in mu podelila plaketo Mestne skupnosti Žalec.

Jože Ruper se je rodil leta 1911. Je ustanovni član PD Žalec, v društvu je bil tajnik, gospodar, podpredsednik društva, velik ljubitelj planin. Savinjski planinci mu čestitamo ob priznanju.

Franc Ježovnik

40 let PD Kozjak Maribor

Planinsko društvo Kozjak iz Maribora letos praznuje svoj 40. rojstni dan. Ob tem pomembnem jubileju so organizirali vrsto dejavnosti.

Osrednji dogodek je bila vsekakor svečana akademija ob 40. obletnici PD, ki je bila 22. aprila v čudovitem okolju Kina gledališče v Mariboru. Ob tej priložnosti so povabljenim razdeljevali bilten z zloženko, ki so ga pripravili posebej za to priložnost.

Po uvodnem nastopu Mariborskega okteta je bil pozdravni nagovor predsednika PD, ki je slikovito in kronološko jedrnat orisal 40-letno rast društva.

V nadaljevanju je spregovoril predsednik PZS **Andrej Brvar**, ki je iskreno čestital ob 40-letnici društvu, ki je veliko prispevalo k razvoju planinstva, še posebej pa alpinizma. Ob tej priložnosti so bila podeljena tudi priznanja PZS zaslužnim članom društva.

Najvažnejši del akademije je doživel največje navdušenje in bo vsakemu ostal v spominu kot nepozabno doživetje. Sledila je namreč multivizija, ki nas je ob skrbno izbrani glasbi, tekstu in diapozitivih popeljala skozi 40-letno zgodovino društva.

Akademija se je končala z zaključnim nastopom Mariborskega okteta in povabilom povabljenih na prigrizek in klepet, ki je trajal do poznih večernih ur.

Istega dne je bila uro pred pričetkom akademije svečana otvoritev fotografske razstave »Gozdovi in stene«, ki so jo kasneje preselili v Univerzitetno knjižnico v Mariboru.

Potrudili smo se tudi pri organizaciji predavanj. Organizirali smo 10 predavanj ob diapozitivih, ki so zaobjemala planinska popotovanja (trekinge) in alpinistične odprave naših članov praktično z vsega sveta. Predavanja so bila v mali predavalnici Univerzitetne knjižnice v Mariboru od 3. do 19. maja.

Omenim naj še največjo in najboljše akcijo, ki je bila ob 40-letnici društva, to je himalajska alpinistična odprava, ki si je zastavila poleg ostalih ciljev tudi osvojiti vrh sedemtisočaka Anapurna III (7555 m) po še neosvojeni prvenstveni smeri. Za vse, ki so se želeli spoznati z deželo najvišjih gor, je bil v sklopu odprave trekking okoli Anapurn.

Mislím, da se nam po vsem naštetem in ob tako zastavljenem delu ni treba bati za prihodnost našega društva.

Podpredsednik PD
Bogdan Rojs

Za 20-letnico ŠPP na izlet

10. oktobra mineva 20 let, odkar je bila po pobočju Šaleške doline speljana planinska pot.

Doslej je celotno, blizu 140 km dolgo pot prehodilo že nekaj čez 2000 pohodnikov. 21 točk hrani žig in vpisno knjigo. Mnoge točke so bile obiskane tudi večtisočkrat. Prav zato, ker vse domačije zelo gostoljubno sprejmejo vsakega, ki se odloči, da bo vsaj enkrat (do zdaj je rekorder iz Konovega pri Velenju, ki je pot prehodil že 35-krat) prehodil zanimivo planinsko pot, so planinci za ljudi s kontrolnih točk organizirali izlet.

Točke na tej poti predstavljajo gostilne, planinske kočice, kmetije in velenjski grad.

17. septembra letos je bil organiziran izlet gospodarjev, ki hranijo žige in vpisne knjige in ki že 20 let sprejemajo pod svojo streho planince. Izlet je bil že petnajsti po vrsti. Na teh skupnih izletih, večinoma avtobusnih, so si izletniki ogledali mnoge zanimive kraje v Sloveniji in na Hrvaškem.

Tokrat se je 50 udeležencev izleta zjutraj odpeljalo izpred Rdeče dvorane v Velenju. Vlivalo je kot iz škafe, toda prišli so vsi, čprav so se pripeljali z obrobja Šaleške doline. Ko smo se pri Rogovilcu v Črnučah ustavili, da popijemo jutranjo kavico, je posijalo sonce. Nadaljevali smo pot v Bistro, kjer smo si ogledali Tehnični muzej Slovenije. Zanimivi si bili poleg lesarskega, gozdarskega in tekstilnega še posebej ribiški in lovski oddelek ter zbirka avtomobilov in drugih prometnih sredstev. Muzej je v gradu, kraj pa se imenuje po potoku Bistra, ki se izliva v Ljubljano. Od Vrhnik je oddaljen 7 km v smeri Borovnice. Če bi si hotel človek natančneje ogledati vse zbirke, bi moral v Bistri ostati vsaj en dan.

Na Šmarjetni gori nad Kranjem (643 m) so nas že pričakovali. Na vrhu je hotel z razgledno teraso, velik parkirni prostor, cerkva sv. Marije, na novo pozidana, in mini otroško igrišče. Cesta je speljana okrog gore, asfaltirana in jo zmore vsak dober šofer avtobusa.

Prijazno so nas sprejeli. Najprej smo se povzpeli na vrh hotela, na teraso, in uživali v razgledih na Kranj, Karavanke, Julijske Alpe, Škofjeloško hribovje, vasice in mesta.

Kosilo smo imeli v prostorni restavraciji, kjer je bila tudi nemška skupina. Lastnica hotela je obe skupini prijazno pozdravila, ansambel Slapovi pa je z nekaj komadi počastil vse goste. Posebej so zaigrali za 94-letnega udeleženca izleta **Mihaela Andrejca** in njegovo ženo **Marijo**, ki jih ima že tudi 81. Zaplesala sta solo in navdušila Velenjčane in nemške turiste. Sledilo je veselo popoldne s srečelovom, obdarovanjem, plesom in petjem. Kar prehitro je mineval čas. Pred odhodom smo si ogledali še cerkvico.

Zatem smo se odpeljali v dolino in se napotili proti Velenju. Ustavili smo se šele na obrobju Savinjske doline v gostilni Krušnik, od koder je

krasen razgled po Savinjski, še posebej zvečer. Tudi tukaj je doma gostoljubnost. Gospodar je pripeljal celo z osebnim avtom nasproti — pod hrib, da je odpeljal v gostišče štiri udeležence izleta, ki težje hodijo. Prav tako jih je odpeljal zvečer nazaj do avtobusa. V gostišču (ena stena je živa skala) smo večerjali in se ob zvokih Stankove harmonike še nekoliko povesečili, peli in celo zaplesali. V Velenje pa smo se vrnili ob 20.30, veseli in polni novih vtisov ter bogatejši za nova doživetja in spoznanja.

Julijana Hočevar

Dvajset let Šaleške planinske poti

V nedeljo, 9. oktobra 1994, je bila na šesti točki Šaleške planinske poti pri Mehu v Završah 20. obletnica te poti s kulturnim programom in planinskim srečanjem. Zbralo se je kljub hladnemu vremenu kar lepo število planincev. V kulturnem delu so sodelovali učenci osnovne šole Miha Pinter Toledo pod vodstvom **Magde Žist**, dijakinji **Metka Marinšek** in **Andreja Zapušek** sta zaigrali na violini in zapel je moški kvartet **Mavrica**. Navzoče je pozdravila predsednica PD Velenje **Irena Brložnik**, o obletnici in poti pa je povedal **Miro Žolnir**.

Pot je bila odprta pod lipo v Šaleku z nagovorom **Petra Ficka**, ki je bil tudi ob 20-letnici tu. Bili smo zbrani v podružnični cerkvi sv. Rupreta, kjer ob njej stoji le še ena lipa. Ob koncu so podelili značko poti štirinosemdesetletni **Mariji Plaznik**, ki je skupno s skupino starejših prehodila pot. V tem času je pot prehodilo 1907 planincev, dva alpinista sta jo prekolesarila v enem dnevu, dva atleta pa pretekla v dveh dneh.

Iz razmišljanja o poti Mira Žolnirja naj zapišem zadnji del: »In ob koncu vprašanje: Ali je pot kaj prispevala k razvoju teh krajev? Direktno bolj malo. Iz spominov, obiskov in fotografij v omenjenem obdobju pa lahko hitro razberemo, da so zrasla številna nova stanovanjska in gospodarska poslopja, delavnice, bili zgrajeni vodovodi, ceste, gostišča, trgovinice in podobno. Od leta 1974 so se zboljšale ceste na Paški Kozjak, Graško goro, v Zarazbor, v Bele vode in sv. Križ, na Goro Oljko in še kam. Brez volje in vztrajnosti domačinov ter sodelovanja pristojnih občin in zainteresiranih podjetij vsega tega še ne bi bilo. Tudi planinci, ki poznamo in cenimo okolico gorá, smo marsikdaj zastavili kakšno besedo v podporo in napisali kakšen dopis in prošnjo. Zato bomo tudi še nadalje podpirali prizadevanja za ohranitev in modernizacijo podružničnih šol na Paškem Kozjaku, v Završah, Zarazborju, pa tudi za asfaltiranje cest na Paški Kozjak, Završe, Graško goro, Zarazbor, iz Šoštanja prek Slemena v Črno na Koroškem. Pri tem se zavedamo, da sodobne-

ga turizma in tudi planinstva ni brez dobrih cest, pa tudi ne brez lepo speljanih, urejenih in varnih planinskih stez, kot tudi prikupnih gostiln in kmetij, za kar moramo biti vsi skupaj zainteresirani.

In kaj želimo do naslednjega jubileja? Domačinom na kontrolnih točkah čimveč zdravja in dobre volje ob srečanjih z izletniki. Mišljene so hiše **Gonžar, Jurko, Ramšak, Meh, Metul, Arnežnik, Pečolar, Žlebnik, Savinek, Punčuh, Močovnik, Gričar, Vaga, Jakob, Venturini**. Šaleški poti pa želimo, da bi čimbolje označena, očiščena in varna še nadalje privabljala množice obiskovalcev.

Torej vabimo vse danes zbrane in tudi odsotne: na svidenje na naši Šaleški poti tudi v prihodnjih mesecih in letih! Na poti, na kateri lahko pametno in poučno preživimo del svojega prostega časa, se razgibamo, razvedrilo in tudi duhovno obogatimo.«

B. J.

Ob dvajsetletnici orientacije

Mladinski odsek PD Vransko—Tabor iz Tabora je 25. septembra 1974 razposlal vabila na orientacijsko tekmovanje za pokal Črete na Dobrovljah. Tekmovanje je bilo 13. oktobra 1974. Koordinacijski odbor PD občine Žalec je tedaj razposlal v imenu organizatorja preko sto vabil. Naslednje leto je bila organizirana orientacijska liga in med drugim prvo tekmovanje za pokal Homa.

Poleg Črete in MO Tabor so tekmovanja organizirali PD Polzela (Mandrga, Martjaki, Gora Oljka, Andraž), Prebold (Marija Reka), Žalec (Bukovica), bila so tekmovanja, ki so jih organizirali jamarji. Tako so tekmovalci spoznali marsikateri skriti kotiček doline in, recimo, kdo bi sicer vedel za Hudi potok, kjer je bilo tekmovanje leta 1988.

Žal so ta tekmovanja preveč pozabljena. Na Polzeli so, na primer, izdelali nalogo »Razvoj turizma v našem kraju«, obdelali Goro Oljko in niti z besedo omenili, da so tu zelo primerni tereni za orientacijska tekmovanja, in sicer kljub temu, da so pri nalogi pomagali bivši organizatorji orientacijskih tekmovanj (**B. J.**). Občinska liga ni dolgo obstajala, nekoč aktivna društva so popustila, posamezniki so popustili (**B. J., A. V., S. Š.** itd.) in pojavila so se nova društva in novi tereni, pojavlja se PD Braslovče, PD Vinška gora in bilo je tekmovanje na nekdanjih »polzelskih terenih« pod Goro Oljko, ki ga je organiziral Partizan Andraž nad Polzelo. Mogoče to ni več »čista« planinska orientacija, nekje bolj nekje manj se prepleta z orientiranjem, vendar tekmovanja so! Na Homu vsako leto!

Tudi letos je bilo tekmovanje za pokal Homa. Vodil ga je **Milan Polavder**, zelo znani tekmo-

valec iz sedemdesetih in osemdesetih let. V društvu so skušali ohraniti kontinuiteto in obdržati bivše tekmovalce, delno jim je to uspelo.

Na letošnjem tekmovanju za pokal Homa '94 je tekmovalo 12 ekip s 34 tekmovalci, poleg teh mladih planincev je bilo 9 tekmovalcev, 3 ekipe, ki so tekmovalce kot mladinci, tekmovali sta dve ekipi tabornikov in dve ekipi članov s 6 tekmovalci.

Bili so tekmovalci iz PD Zabukovica, PD Braslovče, PD Slivnica in PD Vinska gora.

Pogrešali smo sosede iz PD Žalec, PD Polzela, PD Prebold itd.

Tekmovanje je lepo uspelo, in sicer kljub temu, da so tekmovali na kartah za orientiring. Tudi je bilo malo takih, ki niso znali odgovoriti na vprašanja iz varstva narave, zgodovine planinstva, iz orientacije. Skratka, orientacija v dolini, v PD Braslovče, Zabukovica, Vinska gora še živi, tradicija se nadaljuje. Zato ne bo odveč, da prepisemo zaključne misli iz poglavja »Orientacija pri PD Zabukovica — Planinstvo v našem kraju« (izdala OŠ Grize in PD Zabukovica leta 1964 v 600 izvodih): »Kot je iz napisanega razvidno, so tekmovalci našega društva med prvimi pri nas začeli gojiti orientacijo, zato tudi rezultati niso mogli izostati. Čeprav je ta panoga v zadnjem času po krivici zanemarjena, pa vendar med članstvom PDZ še vedno tli zanimanje zanjo. Številna priznanja našim članom pričajo o tem, da je orientacija bila in bo zanimiva med nami. Leta 1993 prejme društvo pozdrave iz ZDA. Nuša (Hribar) in Bojan (Jevševar) pišeta, da ju je orientacija pripeljala tja na svetovno prvenstvo. Takšnih in podobnih uspehov si želimo tudi v bodoče.«

Franc Ježovnik

Prepoznavni razgledi s Kuma

Kum, 1220 metrov visok prelep zasavski vršac, ki ga pogosto imenujejo »Zasavski Triglav«, je sredi letošnjega avgusta dobil za planinske pohodnike in nedeljske izletnike privlačno planinsko obeležje — razgledno ploščo.

S svojo nadmorsko višino Kum precej presega okoliško hribovje, kar ponuja obiskovalcem prečudovite razglede po velikem delu Slovenije, med drugim na Pohorje, Peco, Kamniško-Savinjske Alpe, Julijce, Cerkljansko in Škofjeloško hribovje, Nanos, Krim, Gorjance s Trdinovim vrhom ter prek meje do Zagrebške gore in Sljemena. Seveda se vidi tudi bližnje zasavske gore in Ljubljano. Vse te vzpetine so obiskovalci Kuma doslej sicer gledali, vendar največja večina ljudi ni poznala teh gor in dolin. Z razgledne plošče pa obiskovalci Kuma zvedo za imena posameznih vrhov in krajev, s čimer dobijo novo orientacijo določenih smeri.

Že več slovenskih (in drugih) vrhov ima take razgledne plošče, razglednike, ki obiskovalce

rešijo iz zadrege, ko ne vedo, kaj gledajo, saj imajo gore z različnih zornih kotov pogosto zelo različne oblike in videze. Pri Planinskem društvu Kum so že večkrat premišljevali o tem, da bi na svoji gori postavili tako ploščo, do uresničitve zamisli pa je prišlo šele zdaj. V okviru PD PTT Ljubljana, sekcije Trbovlje, so se nekateri člani dogovorili o realizaciji in to uresničili.

Iz dolin peljejo peš poti iz vseh smeri na Kum, iz Trbovelj pa pelje prav na vrh lepa cesta, ki je pretežno del tudi asfaltirana. Kum oblikujeta dva vrhova. Na enem stoji mogočen stolp RTV in PTT in ta vrh je za obiskovalce zaprt. Na drugem vrhu stojita mogočna cerkev svete Neže in prijazen planinski dom, ki je vedno dobro obiskovan. V bližini cerkvenega zvonika je od letos razgledna plošča. Cerkev z zvončkom želja je delno že obnovljena, za kar si močno prizadeva dobovski župnik. Člani trboveljske sekcije PD PTT Ljubljana nameravajo kmalu v sodelovanju s člani PD Kum postaviti še eno, vendar manjšo razgledno ploščo na terasi planinskega doma, od koder je prelep razgled na Posavje in Posavsko hribovje.

(PTT novice)

Dan zasavskih planincev na Mrzlici

V nedeljo, 18. septembra 1994, so zasavski planinci pripravili svoje tradicionalno srečanje, tokrat na Mrzlici (1122 m), priljubljenem zasavsko savinjskem vrhu. Meddruštveni odbor zasavskih planinskih društev je zaupal organizacijo in izvedbo tega dneva zasavskih planincev Planinskemu društvu Trbovlje. To je pripravilo ustrezen program s kulturnim in družabnim delom. Vendar je slabo deževno in snežno vreme pokvarilo prizadevanja organizatorjev. Več točk tega programa je namreč zavoljo tega odpadlo, predvsem sodelovanje mladih planincev v programu, odpadle pa so tudi vse točke družabnega dela. Program se je moral vseskozi odvijati znotraj planinskega doma.

Začeli so ob 11. uri z uvodno besedo predsednika PD Trbovlje **Slavka Potrata**. Moški pevski zbor Lovske zveze Zasavja iz Trbovelj je pod vodstvom zborovodje **Viktorja Dolarja** zapel Zdravljico in nato Ipavčevo Planinsko rožo, zatem pa je slavnostni govornik **Andrej Brvar**, predsednik Planinske zveze Slovenije, orisal stanje slovenskega planinstva, smeri bodočega razvoja, številne dejavnosti slovenske planinske organizacije ter uspehe in težave. Po vmesni planinski pesmi je zbor zapel **Rada Simonitija** in **Jožeta Skrinarja** pesem »Vabi Mrzlica, Planina«, nato je **Tine Lenarčič** orisal priprave, gradnjo in otvoritev ter večdesetletno delovanje Hausenbichlerjeve kočice na Mrzlici, ki so jo odprli septembra leta 1899, to je pred 95 leti. Lovski pevski zbor, ki ga v glavnem

sestavljajo tudi domači planinci, je zatem zapel še nekaj planinskih, domoljubnih in lovskih pesmi, končal pa z **Aljažev** Oj, Triglav moj dom. **S. Potrata** je končal uradni del programa s spodbudnimi besedami in zahvalo vsem, ki so se udeležili srečanja na Mrzlici.

Letošnjemu dnevu zasavskih planincev je prisostvovalo blizu 300 udeležencev, zastopanih je bilo tudi devet PD s prapori, domače društvo pa je poskrbelo za živo glasbo, dobro razpoloženje, srečelov, pa tudi za različne dobrote. Slovenska narodna, posebno pa še planinska pesem se je nato še nekaj ur dobro slišala v planinskem domu in ob njem. PZS sta zastopala predsednik A. Brvar in član IO **D. Kozole**.

Pol ure prej je bilo prav tako na Mrzlici srečanje Revirčanov in Savinjančev v organizaciji LDS iz Prebolde. Govoril je **Viktor Žakelj**, v programu pa je sodeloval moški pevski zbor Svoboda iz Prebolde ter recitator.

Tine Lenarčič

Markacisti imajo podmladek

Komisija za pota pri PZS je razpisala dva tečaja za markaciste. Prvi je bil na Blegošu in Ratitovcu za škofjeloško območno skupino. Prijavljenih je bilo 15 tečajnikov. V soboto, 27. 8., je bilo prisotnih na prvem predavanju le 9, pri praktičnem delu le 7, v nedeljo je prišel še eden. Na drugem delu tečaja 10. in 11. 9. je bilo prisotnih 17 tečajnikov. Za prvi konec tedna je

bila predvidena prvi dan teorija in praktično delo, ko smo obnovili markacije iz Črnega Kala na vrh Blegoša (pot št. 894) in še navzdol do koč. V nedeljo smo odšli do koč na Črnem vrhu nad Novaki in nazaj grede očistili pot do Murove (pot št. 895), dva pa sta jo delno markirala. Tečajniki so dobili nalogo opisati pot, kar naj služi za kataster poti (obrazec), in jo oddati na naslednjem srečanju. Ta vikend so vodili delo **Božo Jordan**, **Florjan Nunčič** in **Anton Žižmond**. V soboto popoldne je pripeljal pisno gradivo in opravil razgovor **Tone Tomše**.

Dne 10. in 11. 9. je bilo delo na Ratitovcu. Tečajnike so razdelili v tri skupine. Pod vodstvom **Jožeta Pečjaka** so zabetonirali 6 kovinskih drogov in markirali pot št. 510 do Kačjega roba (1575 m, 7 tečajnikov). Druga skupina je zgradila 32 stopnic, popravila nekaj starih ter uredila odvoze za meteorne vode s trase poti. Delo je vodil **Tone Tomše**. Tretja skupina pod vodstvom Antona Žižmonda je sanirala pot št. 520 od Povdna (1264 m) do koč, napravili so 42 stopnic in uredili odtoke za meteorno vodo. V nedeljo so opravili pisne izpite in le dva nista dosegla 35 točk, ki sta jih nadomestila z ustnim zagovorom. Vreme je bilo sončno in vroče. Na zaključku sta bila prisotna predsednika PD Železniki **Matija Tušek** in PD Sovodenj **Lovro Telban**. V koči na Blegošu je bilo spanje za-

Udeleženci tečaja za markaciste podravske in pomurske območne skupine 18. septembra 1994

Foto: Božo Jordan

stonj (3 tečajniki, 3 inštruktorji) na skupnih ležiščih. V nedeljo zjutraj nam je oskrbnik podaril čaj, sicer je bila hrana v lastni režiji posameznika. V koči na Ratitovcu je bilo enako spanje, dobili so pijačo za delo ter enkrat enolončnico.

Drugi tečaj je bil v Rudijevem domu pod Donačko goro (652 m). Prijavljenih je bilo 22 tečajnikov in v soboto, 3. 9., se jih je zbralo 18, v nedeljo je eden prišel, odšla pa sta dva tečajnika. Predavanja so bila v celoti po programu. V nedeljo, 4. 9., smo se razdelili v tri skupine. Ena je očistila in označila Frölichovo pot (iz leta 1855 — kot prva planinska nadelana pot, ki je služila za večerno ježo na goro — zdraviliški turizem!), drugi dve skupini sta opravili delo na poti Jožeta Žetalskega z istim ciljem. Ti dve sta pregledali še del zahtevne poti, kjer bo na naslednjem srečanju tehnično delo. Delo so vodili Božo Jordan, Florjan Nuncič in Tone Tomše.

Drugi vikend smo s težavo opravili načrtovano delo. Po dežju je tečajnikom predstavil vso potrebno tehnično opremo za delo na poteh Florjan Nuncič. Le potrebno opremo za popravilo te poti so naložili na oprti in jo prenesli na vrh. Tu so tečajniki, razdeljeni v dve skupini, opravili svoje delo. Prva skupina je napela 33 metrov žične vrvi, pritrjene s 17 sponkami na 14 klinih. Na grebenu so zavrtali še dva prijemna klina, tri pa in samem vrhu, kjer bodo zabetonirali skrinjico in v njej pustili žig. Delo so vodili Božo Jordan, Florjan Nuncič, **Stanko Gašparič** in Tone Tomše. Zvečer smo učno snov ponovili in se pogovarjali o tem in onem v PD. V nedeljo je bil pisni izpit, ki ga je opravilo 16 tečajnikov, dva sta bila še na ustnem zagovoru. Popolna prehrana je bila v režiji PD Ptuj. Nočnina v sobah je bila zastoj. Inštruktorji so plačali za hrano po 1500 tolarjev. Za tehnični del tečaja so poskrbeli **Milan Breznik**, **Alojz Harb**, vodja Podravske območne skupine, **Uroš Vidovič**, član KZP, kuhala pa nam je izvrstno kuharica **Marija Strgar**, ki je bila v tej vlogi že na nekaj njihovih planinskih taborih. Ob zaključku je Uroš Vidovič podelil v imenu PD Ptuj vsem Vodnik-dnevnik po Haloški planinski poti (HPP) (4. izp. izd.), tečajnik **Dani Henghelman** je v imenu Turistično informativnega centra Ptuj (TIC Ptuj) podelil prospekte Ptujke Zakladnica tisočletij, Term Ptuj in Motela Podlehnik, ki je ob HPP, ter povabil v ta del Slovenije.

Zapisati velja še nekaj ugotovitev. Obveščenoost o tečajih je slaba, tako glede trajanja (2 vikenda) kot začetka. Pot z Murove je lahko po slemenu, kjer se slede stare markacije, in desno po kolovozu do razcepa nad Slugovo dolino. Kje gre okoli Črnega vrha in kje se cepita E7 in Škofjeloška pot, je težko ugotoviti tako na kraju samem kot iz izdaj planinskih kart. Pot na Blegoš ima nekaj »bližnjic«, prav tako so po

pragozdu na Donačko goro. Ali se res ne dá po zložnejšem prečniku, ki ga po nepotrebnem bližnjica pokvari — nastane jarek za meteorno vodo in spravlja grušč na stezo? Ali kdaj pokosijo tudi podrast ob stezi? Pri razpisu tečaja bo potrebnih več natančnejših zahtev (oprema-orodje, kaj morajo prinesiti s seboj, čas trajanja tečaja, prehrana). Sestaviti bo potrebno vzorčni urnik s časom za posamezen predmet (9 ur) in praktično delo (18 ur). Mnogo lažje bo prilaganje na vremenske razmere. Pri pregledu pisnih odgovorov na vprašanja je kar nekaj težav. Odgovore naj bi napisali vsakega na svojo črto in ne vseh na eno črto. Opis poti je reven — razen nekaj izjem. To bo potrebo še dopolniti, morda pripraviti kako srečanje le s tem namenom. Treba bo brati opise v vodnikih in uporabljati še karto.

Tečaja sta bila kar uspešna in sodelovanje tečajnikov je bilo dobro. Koliko bo še naprej resnega dela na področju planinskih poti, bodo pokazali čas in obiskovalci, ki bodo tudi kritični ocenjevalci njihovega dela.

B. J.

Na visokogorskem krasu Kanina

Prostrani visokogorski kras skrivnostnega Kanina s svojimi sosedi je sredi avgusta tri dni gostil udeležence »Tabora za ustvarjalno življenje mladih«, ki ga v Logu pod Mangartom zadnja leta skupaj s sodelavci organizirata in vodita psihologa **dr. Zdenka Zalokar - Divjak** in **mag. Žare Trušnovec**. Resne in zahtevne gorske ture ali pohodi po dolinah mimo naravnih, kulturnih in zgodovinskih spomenikov, vseskozi pa v čim pristnejšem stiku z naravo, so ena od osrednjih dogajanj na taborih. Tridnevno spoznavanje Kanina je bil letošnji vrhunec.

Prvega dne so se mladi povzpeli na Prestreljenik, najsevernejši 2499 metrov visoki vrh v podkvasto oblikovanem osnovnem kaninskem grebenu, ki tako na naši kot na italijanski strani gore obvladuje prostrani visokogorski kras. Spust z zelo razglednega vrha je bil hitro za njimi in že so se vzpenjali po dolgih meliščih nad Velikim Grabnom v Prestreljeniško okno, enega od nekaj zanimivih naravnih spomenikov na Kaninu. Žal se ture na Kaninu ni mogel udeležiti zdaj že stalni gost loških taborov **prof. dr. Ju-**

Mali oglas

Ugodno (15 % ceneje) prodam plastične zimske planinske čevlje **Scarpa**, enkrat rabljene, št. 43 (9). Če vas ponudba zanima, pokličite tel. 064/631-875 po 17. uri.

Jurij Bernik
Trata 4, Škofja Loka

rij **Kunaver**, ki pa je dan pred turo s svojim izvirnim in zanimivim predavanjem, spremljanim z video posnetki, mlade udeležence temeljito pripravil za pot. Pri počitku v Prestreljeniškem oknu so se spomnili strokovne profesorjeve razlage o nastanku okna, hkrati pa v domačem bovškem narečju slišali kar dve pripovedi iz ljudskega izročila, kako je nastalo okno v Prestreljeniku. V vročem zgodnjepopoltdanskem soncu je sledil še vzpon na Osojnico ter spust do kočice Petra Skalarja pod Konjcem. Koča je v naslednjih dnevih mladim nudila zatočišče, osebje z oskrbnikom **Miranom Klavesom** na čelu pa je znalo pričarati domačnost in gostoljubje.

Večeri v koči so bili — tako kot je na »Taborih za ustvarjalno življenje mladih« običajno — namenjeni skupinskemu branju, tokrat misli indijanskih poglavarjev iz časov množičnega nasilja nad ameriškimi Indijanci, ko so belci naseljevali njihova ozemlja. Sledilo je petje, pred spanjem pa še branje pripovedi iz grške mitologije. Posebnost enega od večerov v koči je bila tudi oskrbnikova dia predstavitev gorá ob glasbeni spremljavi, ki poslušalca in gledalca hkrati privede k duhovnemu podoživljanju gorske narave.

Drugi dan je bil na vrsti vzpon na vladarja Kaninove skupine, na Visoki Kanin (2587 m). Med vzponom nanj je na prostranih meliščih, ozkih policah in grebenskih rezeh biologinja-domačinka **Magda Kravanja**, ki je mlade spremljala vse tri dni bivanja na Kaninu, predstavila botanični svet kaninskega visokogorja, prilagoditve rastlin na ostre klimatske pogoje in kratek življenjski cikel gorskega rastja. Tik pred zadnjim vzponom z najostrejše grebenske škrbine proti vrhu Visokega Kanina se je udeležencem odprl pogled na — v zadnjih letih vse manjši — najjužnejši ledenik v Julijskih Alpah, kaninski ledenik na italijanski strani. Veličasten je bil pogled z vrha na bele vasice Rezije, Špik nad Policami, Koštrunove špice, Viš, Gamsovo mati, Divjo kozo, Visoko belo špico — kako ljubko zvenijo imena vrhov Zahodnih Julijcev! Daleč proti severu so se v soncu bleščali snežni vrhovi avstrijskih gora, na vzhodu veriga domačih Julijcev, nekaj sto metrov spodaj pa Kaninski podi — svet, ki je »padel z lune«. Spust po zahtevni zavarovani poti z vrha v snežno kunicno Zadnjega Dola je bil zahteven, a skupina ga je disciplinirano zmogla. Spodaj na zmečanem avgustovskem snegu pa ni bilo ne konca ne kraja razigranemu kepanju. Sicer pa se je ledeno mrzla kopel, za katero so v poletni vročini poskrbeli prijatelji, kar prilegla — suh pa tako ali tako ni ostal nihče.

Na brezpotnem svetu med Velikim in Malim Tahirjem so pohodniki doživeli čar visokogorskega kaninskega krasa. Naravni prehodi so jih vodili med kotlički, brezni, naravnimi mostovi, po

laštech, med žlebiči in žlebovi, slikovito oblikovanimi, a ostrimi škrapljami, med lepo vidnimi fosilnimi ostanki školjk srčenk v Veliki Dol pod Gnilo glavo. Od tod so zavili nazaj navzgor čez lašte in pragove h koči Petra Skalarja.

Jutro zadnjega dne je nekaj najmanj zaspanih udeležencev pričakalo pred kočico. Rojevanje novega dneva, igra teme, svetlobe, oblakov, sonca in rumeno žareče obzornice nad Julijci, to je nekaj najlepšega, kar more gornik doživeti v gorah. Tega dne so pohodniki sestopili v dolino. Spustili so se na Prevalo ter mimo ostankov zadnje italijanske frontne linije iz časov I. svetovne vojne nadaljevali pot po dolini Krnice med zelenjem ovčje planine Krnice.

Da, tudi zelene trate so na Kaninu, ne samo grobi, trdi visokogorski kras. Ovčja planina na Krnici je še živa. Prijazni mlekar **Danilo Kravanja**, po domače **Zajc**, je kljub obilici dela našel toliko časa, da je mladim prikazal in povedal nekaj o trdem pastirskem življenju poleti na planini, o izdelavi sira in skute, delovnem dnevu, ki je na planini neizmerno dolg. Dilično razmišljanje mladih o pastirskem življenju se je začelo umikati trdemu spoznanju, saj so se skoraj vsi tega dne prvič srečali s »ta pravo planino«.

Vijugasta pot med redkim bukovim gozdom s planine do Plužen in dalje v Bovec je hitro minila, saj je bilo vtisov in doživetij veliko.

Kam pa naslednje leto na »ta glavno turo« v okviru »Tabora za ustvarjalno življenje mladih« v Logu pod Mangartom? V gore, seveda! V ta prave visoke gore! Kam, pa naj ostane skrivnost tudi za udeležence.

Pa na svidenje v Logu pod Mangartom!

Boris Mlekuz

Obalni planinci na Kriških podih

Mladinski odsek OPD Koper je letos že deseto leto zapored organiziral poletni planinski tabor za mlade planince. Po Komni, Krnskih jezerih, Kriških podih, Kamniškem in Kokrskem sedlu, Zelenici in Kaninu smo letos za čas med 23. in 29. avgustom ponovno izbrali Kriške pode in Pogačnikov dom. Naša navada je, da vsako leto izberemo drug planinski kotiček, drugo planinsko postojanko. Tako smo doslej »prekrižarili« skorajda celotno slovensko visokogorje Julijcev in Grintovcev.

Take tabore organiziramo zaradi tega, ker je visokogorje tako daleč od morja in je to priložnost, da ga temeljito spoznamo.

Prva dva dneva nam letos vreme ni bilo naklonjeno. Že med vzponom na Kriške pode nas spremljajo težki oblaki, ki pa svojo vsebino toliko časa zadržujejo zase, da še prispemo pod varno streho Pogačnikovega doma. Vmes ima-

mo še toliko časa, da od daleč opazujemo tropič kozorogov in čisto od blizu prelepo gorsko cvetje, ki ga je na meliščih pod domom in ob poti povsod v izobilju. Planike marsikoga zamikajo, marsikdo se z njimi prvič sreča. Opojen vonj Sternbergovega klinčka in med ruševjem, čisto blizu nas, kozorogova družinica, malce višje pa Spodnje Kriško jezero: lepše dobrodošlice nam Kriški podi ne bi mogli izreči. Kar preveč za en dan! Kasneje vse te gorske čare zagrnejo megle, bičajo jih veter in dežne kaplje. Mi pa v toplem zavetju že snujemo načrte za naslednji dan.

Prva noč, malo spanja zaradi lepih vtisov, zaradi zavijanja vetra, štropotanja dežnih kapelj, grmenja in bliskanja. Jutro mlečno, zunaj nepredirna megla, veter, mrz. Vrhovi nas bodo pač morali počakati. Brskamo po okolici doma, spoznavamo alpsko cvetje (planike, sleče, preobjede, svišče, kosmatulje, nebine, velese, dimke, repuše, vijolice, mastnice, dresni . . .) in pojave visokogorskega krasa (žlebiče, škraplje, kotličice . . .). Počivamo, v zavetju se učimo vozle: najlonskega, dvojno osmico — vsak vodnik s svojo skupino. Popoldne jih pridno uporabimo v našem »plezalnem vrtcu«, ki ga uredimo v bližini doma. Vadimo gibanje ob vrvni ograji.

Drugo jutro, vreme pa še vedno kislo. Ne kaže na bolje, čeprav nas vremenarji po radiu stalno spodbujajo, da vreme bo. Vreme sicer je, vendar ne takšno, da bi lahko šli gor. Še dobro, da imamo plezalni vrtec pri roki! Skok vanj — in že vadimo spuščanje ob vrvi. Tako mine ves dopoldan. Popoldne pa ne moremo več čakati na vreme. Kljub megli in vetru, ki je medtem že nekoliko zaprl svoje mehove, se odpravimo na Razor in Planjo. Samo da ne bi deževalo, upamo. In res — ne dežuje. A kaj, ko razgleda ni! Spuščamo se z Razorja in dobesedno tipamo na Planjo, mimo Utrujenega stolpa, ki se z meglo igra skrivalnice in se hoče za vsako ceno skriti našim radovednim pogledom. Za trenutek se nam prikaže in mi smo tudi s trenutkom zadovoljni.

V petek nas pozdravi sončno, čeprav vetrovno jutro. Ne obiramo se dosti. »Hitro na Stenar!« ukaže vodnik. Umito jutro po nevihti. »Danes pa bodo razgledi,« obljubimo že nekolikanj nejevernim pohodnikom. Na Vratcih prvič uzremo Triglav, ki ga imamo ves čas pred seboj — ve se, kdo je tu gospodar! Šele ko smo na vrhu, nekaj pozornosti posvetimo Škrlatici, pa Razorju, Planji, Trenti in Soči, ki vijuga globoko pod nami. Iz Vrat silljo megle, ki od časa do časa zagrnejo našega očaka. Malica in krst mineta v prijetnem razpoloženju in že korakamo po grebenu Križa, sestopimo nad Zgornjim Kriškim jezerom in se po kraškem svetu spustimo k domu. Krog je sklenjen. Popoldne so na sporedu aktivnosti v plezalnem vrtcu. Vodniki spet težimo z vozli: prusikovim, bičevim, pol-

bičevim, podaljševalnim, kito. Mladi planinci pa kar uživajo ob spuščanju ob vrvi. Vsi bi se radi zvrstili čimvečkrat. Nekateri se poizkusijo tudi v plezanju. Kar dobro jim gre od rok in nog.

Izkušnje iz vrtca nam zelo prav pridejo naslednji dan, ko se vzpenjamo na Bovški Gamsovec. Spodnji del poti dodatno zavarujemo, drugače pa napredujemo s samovarovanjem. Vreme? Kaj bi o vremenu! Razgledi? To pa to!

Predzadnji dan — uh, saj so ti dnevi minili, kot bi mignil — še na Pihavec. Trije vodniki gredo uro pred ostalimi, da zavarujejo snežišče. Ko pridemo do njega, se oni že vračajo z vrha. V žlebu nad kovinskimi stopničkami je preveč naloženega kamenja. Nekateri niti našega pogleda ne zdržijo. Pot za tako številno skupino je preveč nevarna. Skupina odraslih planincev, ki napreduje pred nami, nas ves čas zalaga z njim. Čakamo, da kanonade pojenjajo, nato vodniki vodijo manjšo skupino na vrh, večja skupina pa jo ubere po melišču k Spodnjemu jezeru. Tu imamo manjšo nezgodico. Med sestopom nekdo zgubi tla pod nogami in se začne kotaliti navzdol. Le nekaj metrov, toda dovolj, da izkusi trdoto kamenja. Buška na glavi, na roki pa nekaj prask. Pa smo vsem strogo zabičali, da se po melišču sme kotaliti le — kamenje.

Popoldan mine med pospravljanjem opreme in prostorov v domu. Opremo znesemo k tovrni žičnici in v dveh furah je v dolini. Naslednje jutro se za gostoljubnost zahvalimo osebjem, še posebej kuharici, ki je ves teden kljub izrednemu obisku zelo lepo skrbela za naše želodčke, se za slovo fotografiramo in že cikcakamo po mulatjeri v Zadnjico. V Krajcarici pustimo prah in umazanijo celega tedna, si nato ogledamo Trentarsko muzejsko zbirko, v Bovcu gremo na pizzo, v Kobaridu obiščemo Muzej soške fronte, se še zadnjič osvežimo pri slapu Kozjak in brez postanka drvimo morju naproti. Tu pa — ojoj! — vročina, sopara, da dihati ne moreš.

»Vrnimo se na Kriške pode!« je bila želja vseh nas. Morda kdaj drugič!

Vodja tabora:
Branko Bratož — Ježek

Tabor mladih planincev PD Lisca

Besede naše himne »Kdor vesele pesmi poje« so se mešale s čudovito pesmijo smrek, kajti na Pokljuki, kjer smo od 10. do 20. julija letos taborili najmlajši planinci Planinskega društva Lisca Sevnica, se je veter kar naprej poigraval z iglicami vitkih smrek. Naš ekonom je celo trdil, da je na Pokljuki edino listnato drevo kuharjev peteršilj.

54 udeležencev vseh osnovnih šol sevnške občine in nekaj srednješolcev je pod vodstvom vedno veselih vodnikov osvojilo Viševnik, Debelo peč in Triglav. Ta ponos Slovenije nas je

pričakal v soncu, le ob Aljaževem stolpu nam je ohranil nekaj snega, ki nam je hladil razgreta lica in srca. V soncu sta se kopala tudi Javornik in Uskovnica, do koder smo se bolj sprehodili kot planinarili. Travniki so bili v razcvetu; granatno jabolko se je bohotalo kot prava manekenka, planike pa so se stiskale k tlom, češ: samo da nas ne vidijo ljudje in odnesejo s seboj.

Čas v taboru smo preživeli v turnirju odbojke, med dvema ognjema, badmintona in nogometa. Malo smo tudi pisali in risali, pridno pospravljali šotore, spoznavali vsemogoče živali na k (krave, konje, koze in vonjali njihove kakce), pomagali v kuhinji, prepevali in rimžimžimali. Naučili smo se različne vozle in jih tudi uporabili

Naporna je bila strma pot navzgor . . .
... zadovoljstvo na vrhu pa je bilo zato tem večje

na vrvni ograji (zares na Triglavu). Orientacijsko tekmovanje nas je čisto prevzelo in škoda, da so lahko le eni zmagovalci. Praznovali smo kar šest rojstnih dnevo, spekli 346 palačink, se zaljubili in . . . odločili, da se naslednje leto spet vidimo.

Po vrnitvi v dolino pa smo izdali bilten tega našega planinskega tabora na Pokljuki.

Pedagoški vodja:
Jalka Slukan

2 x 500 šolarjev v gorah

Kot vsako leto smo prvi šolski športni dan, 7. september 1994, učenci OŠ Dragotin Kette v Tnovem pri Ilirski Bistrici izkoristili za obiske najlepših planinskih vrhov v naši občini.

Nižješolci so v enournem pohodu obiskali 700 metrov visoko Gradišče, Črne Njive, Stražico, visoko 780 metrov, in se povzpeli na 799 metrov visok Sv. Ahacij. Petošolci so obiskali 997 metrov visok Kozlek z novo planinsko kočo, ki stoji tik pod razglednim vrhom. Naši trije šesti razredi smo se z avtobusom odpeljali do vasi Golac in krenili na Žabnik (1024 m), ki lepo izstopa iz verige vrhov Čičarije. Ponudil se nam je lep razgled Matarskega podolja, Brkinov in Bistriške doline ter Snežniškega pogorja. Skupaj s povratkom v dolino smo hodili vsaj 4 ure.

Sedmošolci so obiskali vrh Snežnika, ki pa je bil prav ta dan zavit v meglo. Osmošolci pa so krenili na 1299 metrov visoko Orlovico nad Gornjancami na samem robu naše države na meji s Hrvaško.

S športnega dne smo se vrnili vsi veseli, saj so mnogi na teh vrhovih bili prvič. Seveda sta tudi lep sončen dan in krasen planinski razgled prispevala svoje. Takih športnih dnevo si še želimo.

Že naslednji dan je na iste vrhove krenilo še 500 učencev iz OŠ Anton Žnideršič. Gotovo so bili tudi oni nad športnim dnevom navdušeni.

Darja Škerlavaj, 6. c
OŠ Dragotin Kette
Ilirska Bistrica

PROŠNJA PRED STOLETNICO

Prihodnje leto, čez dober mesec torej, bomo v planinski organizaciji praznovali nekaj okroglih in nadvse častitljivih obletnic, stoletnic. Ena od izredno pomembnih bo vsekakor stoletnica, odkar je izšla prva številka Planinskega vestnika, osrednje slovenske planinske revije. Samo nekaj let je bilo članstvo v Slovenskem planinskem društvu povezano z obvezno naročnino na Planinski vestnik, potem je vodstvo organizacije sklenilo, naj bo na revijo naročen tisti, ki jo res hoče prebirati.

Zadnji vsaj dve desetletji je naklada v razmerju do števila članstva v PZS približno taka kot v vseh drugih alpskih državah. Toda če smo Slovenci zadnji dve desetletji na gorniškem področju dosegali več, kot so drugi narodi, ni nobenega razloga, da ne bi tudi na področju bralnosti planinske publicistike: v uredništvu Planinskega vestnika se s pomočjo svojih sodelavcev in dopisnikov trudimo, da bi bila vsebina čim boljša, bralce pa prosimo, da nam pomagajo pri večanju naklade.

Vse, ki nas berete, zato prosimo, da na Planinski vestnik opozorijo svoje planinske prijatelje in znance in jim priporočajo, naj se naročijo na osrednjo slovensko planinsko revijo, ki bo prihodnje leto slavila že stoletnico izhajanja.

**ZNIŽANA
CENA ZA »GORE«**

Naročniki Planinskega vestnika, ljubitelji gorá in lepih fotografij lahko zdaj kupijo fotomografijo »Gore« avtorja Staneta Klemenca, v kateri je 160 fotografij Julijcev, Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank, po znižani ceni 4000 SIT. Pri nakupu večjega števila knjig še dodatni popust: 2 knjigi po 3600 SIT, 3 ali več knjig po 3200 SIT.

Knjige lahko kupite osebno ali po pošti na naslovu:

DIA STUDIO, Tomšičeva 4, Ljubljana,
telefon (061) 215-747.

Naše ostale dejavnosti so še:

- razvijanje dia filmov E6 procesa - Agfa, Fuji, Kodak, Konica, Ilford; razvijamo kvalitetno in v najkrajšem času;
- uokvirjanje diapozitivov;
- izdelava dia kopij;
- arhiv diapozitivov Slovenije;
- fotografiranje za kataloge, prospekte itd.

Filme sprejemamo v razvijanje tudi po pošti.

Delovni čas vsak delovni dan od 8. do 16. ure.

